

Multiculti Media?

Marloes de Vink
299309
Master Media & Journalistiek
Begeleider: Dr. S. Trienekens
Tweede lezer: Dr. N. van Dijk
Augustus 2006
Erasmus Universiteit Rotterdam

Multiculti Media?

Een onderzoek naar de verbeelding van de multiculturele samenleving in
kinderprogramma's van publieke en commerciële zenders.

Denk niet wit, denk niet zwart

Denk niet zwart-wit

Maar in de kleur van je hart

Frank Boeijen, tekstfragment uit “Zwart Wit”

INHOUDSOPGAVE

Voorwoord	7
Hoofdstuk 1 Inleiding	8
1.1 Aanleiding	8
1.2 Opzet van het onderzoek	10
1.3 Globale onderzoeksvraag	10
Hoofdstuk 2 Media en de multiculturele samenleving	12
2.1 Inleiding	12
2.2 Media en communicatie in de westerse cultuur	12
2.3 Framing en beeldvorming	15
2.4 Media en de multiculturele samenleving	17
2.5 Socialisatie	24
2.6 Transnationalisme	26
2.7 Conclusie	28
Hoofdstuk 3 Beleid	30
3.1 Beleid ten opzichte van de multiculturele samenleving	30
3.2.1 Overheidsbeleid	30
3.2.2 Omroepbeleid	33
3.2.3 Nederlandse Vereniging van Journalisten	35
3.3 Conclusie	36
Hoofdstuk 4 Onderzoek naar kinderprogramma's	37
4.1 Inleiding	37
4.2 Selectie kinderprogramma's	37
4.3 Onderzoekperiode en methodiek	41
4.3.1 Onderzoekperiode en steekproef	41
4.3.2 Inhoudsanalyse	42
4.3.3 Codeerschema actualiteiten/infotainment programma's	43
4.3.4. Codeerschema soaps/series	47

4.4	Kwalitatief survey	52
Hoofdstuk 5 Analyse		54
5.1	Inleiding	54
5.2	Resultaten inhoudsanalyse	54
5.2.1	Verhouding autochtonen/etnische anderen	54
5.2.2	Analyse actualiteiten/infotainment programma's	57
5.2.3	Analyse soaps/series	60
5.3	Resultaten interviews	63
5.3.1	BlinQ	63
5.3.2	Jeugdjournaal	65
5.3.3	Jong	67
5.3.4	HotNews.nl	68
5.3.5	TopStars	70
5.3.6	ZOOP	71
5.4	Vergelijking resultaten	72
Hoofdstuk 6 Conclusie		76
6.1	Inleiding	76
6.2	Beantwoording deelvragen	76
6.3	Conclusie	81
6.4	Discussie	83
Literatuurlijst		85
Bijlagen		88
	Bijlage 1 Codeerschema actualiteiten/infotainment programma's	88
	Bijlage 2 Codeerschema soaps/series	91
	Bijlage 3 Topiclijst interviews	95
	Bijlage 4 Resultaten inhoudsanalyse BlinQ	97
	Bijlage 5 Resultaten inhoudsanalyse Jeugdjournaal	100
	Bijlage 6 Resultaten inhoudsanalyse Jong	104
	Bijlage 7 Resultaten inhoudsanalyse HotNews.nl	107

Bijlage 8 Resultaten inhoudsanalyse TopStars	110
Bijlage 9 Resultaten inhoudsanalyse ZOOP	114
Bijlage 10 Interview BlinQ	117
Bijlage 11 Interview Jeugdjournaal	120
Bijlage 12 Interview Jong	124
Bijlage 13 Interview HotNews.nl	127
Bijlage 14 Interview TopStars	130
Bijlage 15 Interview ZOOP	134

VOORWOORD

Het is me gelukt. Na een aantal maanden hard zwoegen, is hier het bewijs dat ik de master Media & Journalistiek heb afgerond. Enerzijds geeft dat een heerlijk gevoel, anderzijds betekent dit het einde van mijn studietijd. Na vier jaar Communicatiewetenschap in Nijmegen en één jaar een master Media & Journalistiek in Rotterdam is het afgelopen. Geen colleges meer, geen tentamenstress en geen deadlines meer tijdens het schrijven van mijn scriptie, die ik overigens niet altijd haalde... Ik zal het allemaal missen!

Het afgelopen jaar was een pittig, maar erg leuk jaar. Vooral de laatste maanden, waarin deze scriptie geschreven moest worden, waren zwaar. Gelukkig heb ik met Sandra Trienekens een goede begeleider gehad, zij wist me altijd weer aan te sporen, op het juiste pad te houden en bleef vertrouwen houden in een goede afloop. Ik wil haar bij deze bedanken voor een zeer prettige samenwerking gedurende de afgelopen maanden. Ook de tweede lezer, dr. Nel van Dijk wil ik danken voor haar kritische blik op deze scriptie.

Uiteraard had ik deze scriptie niet kunnen schrijven, als de mensen in mijn naaste omgeving me niet zouden hebben gesteund. Eelco, dankjewel dat je me iedere keer weer moed hebt ingepreut en dat je nooit gek werd van de ene dag mijn twijfels en de andere dag mijn optimisme! Ook bedankt voor je hulp bij het maken van de lay-out. Eveline, zonder jou was het nooit zo'n leuk jaar geweest! De lessen waren leuk, maar de uurtjes samen koffie leuten waren nog veel leuker. Het was fijn om samen af te studeren, zodat we elkaar konden overtuigen van het feit dat we het zouden halen. Op naar dat diploma!

Als laatste ook dank aan mijn ouders, familie en vrienden, voor hun interesse en aanmoediging. Vooral Karolien wil ik bedanken, omdat ze nog de moeite genomen heeft mijn scriptie door te nemen. Het is fijn om te weten dat er zoveel mensen aan je denken en met je meeleven.

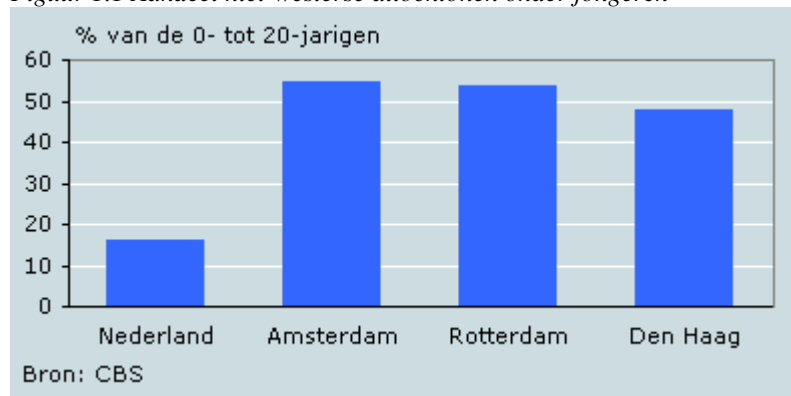
1.1 Aanleiding

Sinds de aanslagen van 9/11 op de Twin Towers in New York, de opkomst van wijlen Pim Fortuyn en zijn partij LPF en de partij van Geert Wilders, de moord op Theo van Gogh, de terreurplannen van de Hofstadgroep en het beleid van Rita Verdonk is de discussie in Nederland rondom de multiculturele samenleving in volle gang. Het onbegrip tussen Nederlanders en mensen met een andere etniciteit lijkt steeds groter te worden. Alle moslims zijn nu terroristen, men ziet steeds meer (cultuur)verschillen in plaats van overeenkomsten en de afgelopen jaren werd Nederland geregeerd door een rechts kabinet. Nederland kwam dit jaar, 2006, voor het eerst sinds jaren weer voor op de ‘zwarte lijst’ van Amnesty International als het gaat om het schenden van mensenrechten. Het uitzetbeleid van asielzoekers, die soms al jaren in Nederland verblijven, mag met recht soms onmenselijk genoemd worden. Daar tegenover staat, zeker nu we te maken krijgen met tweede en derde generaties etnisch anderen, dat het aantal mensen met een andere etniciteit die hun draai hebben gevonden in de Nederlandse maatschappij, toeneemt. Er is echter nog een lange weg te gaan, wil Nederland een samenleving worden waarin de verschillende culturen elkaar aanvullen in plaats van afstoten. Een samenleving waarin ‘blank’ en ‘zwart’ vredig naast elkaar kunnen bestaan. Zowel op politiek als op maatschappelijk gebied zijn er instanties die een bijdrage kunnen leveren aan een positievere beeldvorming ten opzichte van de multiculturele samenleving. Een positievere beeldvorming kan bijdragen aan het socialisatieproces van etnische anderen (zie hoofdstuk 2). De media zouden een deel daarvan voor hun rekening kunnen nemen.

De rol van de media in de opvattingen over de multiculturele samenleving is de afgelopen twintig jaar al diverse keren onder de loep genomen (o.a. Van Dijk, Leurdijk). De media hebben door de jaren heen de rol van *storyteller* ingenomen (Gerbner, 1973). Media dragen bij aan het in stand houden van onze dominante cultuur, zoals in hoofdstuk 2 duidelijk zal worden. Daar ontstaat het probleem met het verbeelden van de multiculturele samenleving. Aangezien de media berichten vanuit de dominante cultuur, zullen mensen met een andere etnische achtergrond, zich niet herkennen in de media. Gezien het aantal etnische anderen in Nederland (zie figuur 1.1), is het van belang dat de media zich bezig houden met de wijze waarop ze aandacht besteden aan de multiculturele

samenleving. In dit onderzoek is gebruik gemaakt van de term etnische ander, omdat de termen allochtoon en etnische minderheid in de huidige maatschappij een negatieve bijmaak hebben (zie hoofdstuk 2 en 4). Media moeten in hun berichtgeving over bijvoorbeeld de multiculturele samenleving een representatief beeld schetsen. Op 31 juli 2006 verscheen een rapport van het Centraal Bureau voor de Statistiek¹ dat vermeldde dat in de drie grote steden, Amsterdam, Rotterdam en Den Haag, meer dan de helft van de jongeren van niet-westerse afkomst is. Het percentage over heel Nederland gezien ligt rond de 16%. Etnisch andere jongeren zijn dus goed vertegenwoordigd in de Nederlandse samenleving, zoals ook blijkt uit figuur 1.1, en moeten dat ook zijn in de media. Of dat het geval is, zal blijken uit dit onderzoek.

Figuur 1.1 Aandeel niet-westerse allochtonen onder jongeren

Niet alleen de media zijn door de jaren heen doordrongen geraakt van het feit dat ze aandacht moeten besteden aan de multiculturele samenleving. Ook in de politiek heeft de verbeelding van de multiculturele samenleving een belangrijke plek ingenomen. In het mediabeleid van de overheid zien we dat de manier waarop de multiculturele samenleving verbeeld zou moeten worden, door de jaren heen is veranderd (hoofdstuk 3). In eerste instantie moesten er programma's gemaakt worden die zich specifiek richten op bepaalde doelgroepen, maar dat veranderde in het verwerken van interculturaliteit in de media. In dit onderzoek is gekeken naar of programmamakers een bepaalde visie hebben op het verbeelden van de multiculturele samenleving en in hoeverre ze daarin het mediabeleid van de overheid volgen.

¹ Uit artikel "*Helft van de jeugd in grote steden niet-westers allochtoon*". Geplaatst in het webmagazine op 31-07-2006, op de website van het Centraal Bureau voor de Statistiek, www.cbs.nl. Geraadpleegd op 1-08-2006.

In dit onderzoek wordt de verbeelding van de multiculturele samenleving in kinderprogramma's bekeken. Onderzoek naar kinderprogramma's is tot op heden relatief onderbelicht gebleven ten opzichte van bijvoorbeeld onderzoek naar media voor volwassenen. Daarnaast zijn kinderen, meer dan volwassenen, ontvankelijk voor de boodschappen die de media verspreiden. Door de komst van internet, mobiele telefonie en de toename van televisieprogramma's, nemen media een steeds grotere rol in het leven van kinderen in. Het zijn niet langer alleen de ouders en het onderwijs die bijdragen aan de opvoeding van kinderen, de media nemen inmiddels ook een deel voor hun rekening.

1.2 Opzet van het onderzoek

Met dit onderzoek wordt getracht een bijdrage te leveren aan de theorievorming over media en de multiculturele samenleving, door duidelijk te maken hoe de media (televisie) etnische anderen verbeelden. Het onderzoek richt zich op kinderprogramma's. Vragen die aan de orde komen zijn of de makers van kinderprogramma's bewust bezig zijn met hoe ze de multiculturele samenleving verbeelden en of dat overeenkomt met de inhoud van de programma's en of er verschillen zijn tussen programma's van publieke en commerciële zenders.

Om deze vragen te beantwoorden, zal er gebruik gemaakt worden van twee typen onderzoek. Enerzijds zal er een kwantitatieve inhoudsanalyse worden toegepast op de programma's zelf en anderzijds zal er met alle programmamakers een interview worden gehouden. Er is gekozen voor twee onderzoeksmethoden, ook wel methoden-triangulatie genoemd (Peters, 2001, p. 597), omdat het aantal waarnemingseenheden relatief klein is. Er worden zes kinderprogramma's geanalyseerd, waarbij in totaal 33 uitzendingen worden gescoord. Door de resultaten van de analyse aan te vullen met interviews, kan aan de resultaten meer bewijskracht worden ontleend.

1.3 Globale onderzoeksvraag

In dit onderzoek zal getracht worden een antwoord te vinden op de volgende vraag:

Hoe verbeelden kinderprogramma's van zowel de Publieke Omroep als van commerciële zenders de multiculturele samenleving? Hebben de programmamakers daar een beleid voor en is dat beleid terug te zien in de inhoud van de programma's?

Om deze vraag te kunnen beantwoorden, zal in hoofdstuk 2 aangegeven worden wat de rol van de media in de westerse cultuur is. Tevens wordt er een overzicht gegeven van reeds gepubliceerd onderzoek naar media en de multiculturele samenleving. Vervolgens komt de socialiserende rol bij kinderen aan bod en wordt het transnationalisme besproken. In hoofdstuk 3 wordt een overzicht gegeven van overheid- en omroepbeleid en wordt er aandacht besteed aan aanbevelingen van de Nederlandse Vereniging van Journalisten. Naar aanleiding van de theoretische inzichten, de overzichten van gepubliceerd onderzoek en beleid, zal een aantal deelvragen geformuleerd worden.

In het vierde hoofdstuk worden de twee onderzoeksmethoden beschreven. Daarbij komt het analyse-instrument aan bod en wordt er op de dataverzameling ingegaan. Ook wordt er een korte omschrijving van de zes kinderprogramma's gegeven.

Hoofdstuk 5 bespreekt de resultaten van zowel de kwantitatieve inhoudsanalyse als van de interviews. De resultaten van beide methoden zullen bij elkaar genomen worden en met elkaar worden vergeleken. Op basis daarvan worden in hoofdstuk 6 de deelvragen beantwoord en zal er een conclusie worden getrokken.

HOOFDSTUK 2 MEDIA EN DE MULTICULTURELE SAMENLEVING

2.1 Inleiding

In dit hoofdstuk wordt allereerst aan de hand van een aantal mediatheorieën aangegeven wat de rol van de media is in de huidige westerse samenleving. Daarbij wordt vermeld dat media onze cultuur in stand houden en een bepaalde beeldvorming kunnen creëren. Vervolgens wordt de rol van de media binnen de multiculturele samenleving aan het licht gebracht. Daarbij worden de resultaten van een aantal onderzoeken besproken. In de vijfde en zesde paragraaf wordt de rol van de media voor de ontwikkeling van een individu besproken. Daarbij wordt er aandacht besteed aan het feit dat etnische anderen zich binnen twee culturen ontwikkelen en wat voor invloed dat heeft op het mediagebruik. In paragraaf 7 wordt het mediabeleid rondom de multiculturele samenleving aangestipt, waarna in de laatste paragraaf de vraagstelling met enkele deelvragen volgt.

2.2 Media en communicatie in de westerse cultuur

Het is belangrijk dat media als onderdeel van de maatschappij worden gezien. Datzelfde geldt voor het publiek van de media. Ook zij maken onderdeel uit van de samenleving en worden daardoor gevormd. Media spelen daar een belangrijke rol in, maar niet de enige. Het is niet zo dat wanneer de media iets beweren, het publiek dat klakkeloos over zal nemen. Mensen zijn nog steeds in staat zelf te denken. Het idee dat media een bijdrage leveren aan het construeren en in stand houden van onze cultuur klinkt echter zeer aannemelijk. In Stappers, Reijnders en Möller (1997, p. 130-131) geven de auteurs aan dat Gerbner “de massamedia ziet – en dan vóór alles televisie – als dé socialisators en cultivators van de hedendaagse samenleving; de waarden, opinies, kennis en attitudes van alle individuen worden immers opgebouwd, onderhouden, bijgeslepen en veranderd door uitwisseling van symbolen (taal, beelden, enzovoort), en die taak is in onze maatschappij nagenoeg geheel toebedeeld aan de massamedia”. Dit sluit aan bij het idee van de *cultural indicators*, deze theorie is opgesteld door Gerbner zelf. Hij stelt dat media een grote rol spelen in het in stand houden van onze cultuur. Media leren ons, en herhalen steeds, hoe een cultuur in elkaar zit, welke denkbeelden daarbij horen, etc.

(Gerbner, 1973). Media, in het bijzonder televisie, zijn *storytellers*. Dat wil zeggen dat ze de verhalen waarmee onze cultuur wordt doorgegeven, vertellen. Vroeger werden die verhalen voorgelezen door dorpschoude, de kerk en later door ouders. Van Poecke illustreert in zijn artikel (1979) wat Gerbner bedoelt met de functie van media als *storyteller*. “Media fungeren als de gevestigde religie van de industriële maatschappijstructuur, zij hebben m.a.w. juist dezelfde relatie tot de macht als de kerk vroeger had tot de staat” (Van Poecke, 1979, p. 10). Media (televisie) begeleiden de mens van de wieg tot het graf. “De televisie is de grote mytheverteller, het vlaggenschip van de industriële massacultuur, de allesomvattende socialiseringsmachine” (Van Poecke, 1979, p. 7). Of zoals Gerbner & Gross (in Van Poecke, 1979, p. 7) het stellen: “*TV penetrates every home in the land. Its seasonal, cyclical and perpetual patterns of organically related fact and fiction (all woven into an entertainment fabric producing publics of consumers for sale to advertisers) again encompass essential elements of art, science, technology, statecraft, and public (as well as most family) story-telling. The information-poor (children and less educated) are again the entertainment-rich in thrall by the myths and legends of a new electronic priesthood*”. Als het idee van Gerbner klopt, betekent dit dat kinderen zeer gevoelig zijn voor hetgeen de media tentoonspreiden. Aangezien het in dit onderzoek om kinderprogramma’s gaat, zou het dus verstandig zijn dat programmamakers zich bewust zijn van de rol die media kunnen spelen bij de socialisatie van een kind. Uit een onderzoek van Reklame Rakkers en de Radboud Universiteit Nijmegen is gebleken dat 71% van de kinderen tussen 8 en 13 jaar onvoldoende kennis heeft over hoe de media functioneren (Asseldonk, 2005). In dit onderzoek naar *media literacy*, wat kortweg neerkomt op het kritisch omgaan met de media, komt naar voren dat de mens niet *media literate* geboren wordt. Een kind leeft echter vanaf de geboorte in een door media omgeven wereld en zal vaardigheden om kritisch met media om te gaan dus aan moeten leren. Asseldonk (2005, p. 79) concludeert in haar onderzoek dat vooral jonge kinderen vaak denken dat de mediaboodschappen die ze zien exact overeenkomen met de realiteit.

Volgens Gerbner creëert televisie een symbolische realiteit die verwijst naar de echte realiteit. Tijdens en na de industriële revolutie is de rol van *storyteller* grotendeels overgenomen door de televisie (Reijnders & Bouwman, 1989). De ideeën van Gerbner (1973) en Reijnders en Bouwman (1989), sluiten aan bij de opvatting van Carey over communicatie. Carey (1992) spreekt over twee zienswijzen ten opzichte van communicatie. Enerzijds onderscheidt hij de ‘transmission view’ en anderzijds de ‘ritual

view'. De 'transmission view' gaat uit van communicatie als zender, als doorgever, als geveer van informatie aan anderen. Het idee is dat communicatie een proces is waarbij boodschappen worden verzonden en verspreid om mensen te controleren. Media sturen een boodschap de samenleving in en de mensen zullen die boodschap ook als zodanig ontvangen. Bij deze kijk op communicatie, wordt er van uit gegaan dat communicatie éénrichtingsverkeer is. De andere opvatting, de 'ritual view', legt de nadruk op gedeelde betekenissen. Daarin zien we Gerbner en Reijnders en Bouwman dus terug. In de 'ritual view' wordt communicatie gezien als middel om de samenleving in stand te houden, communicatie is de representatie van gedeelde betekenissen. Er wordt met behulp van communicatie een cultuur in stand gehouden. Niet het verzenden van berichten is daarbij het belangrijkste doel, maar het bereiken van een grote groep, waarbij een specifiek beeld van de wereld wordt geschetst en bevestigd. Carey (1992) geeft aan dat berichtgeving niet alleen de wereld beschrijft, maar tevens een podium creëert waarop dramatische krachten en acties zich kunnen afspelen. Het gaat er in de 'ritual view' niet om gedrag te veranderen, maar om het denken in een bepaalde richting te sturen.

Dit idee zien we ook terug in de *agenda setting* theorie. Bij deze theorie gaat het er niet om meningen direct te beïnvloeden, maar om het beïnvloeden van welke onderwerpen mensen belangrijk vinden en waar ze een mening over vormen (De Boer & Brennecke, 2003). Hoe groter de aandacht van journalisten voor een bepaald onderwerp is, des te belangrijker wordt dat onderwerp voor het publiek. Met andere woorden: de media-agenda bepaalt de publieksagenda. Baran en Davis (2002, p. 300) en Stappers et al. (1997, p. 124-125) gebruiken de definitie van Bernard Cohen, de grondlegger van de *agenda setting* theorie: "*The press may not be succesful much of the time in telling people what to think, but it is stunningly succesful in telling its readers what to think about*". Dit geldt niet voor onderwerpen die sowieso al veel aandacht krijgen, zoals de moord op Pim Fortuyn of het huwelijk van Prins Willem Alexander en Prinses Maxima, maar voor onderwerpen die zonder de aandacht van de media in de vergetelheid zouden raken, zoals het Watergate-schandaal (Stappers, et al., 1990). Het concept van *agenda setting* is onder te verdelen in twee niveaus, 'first level agenda setting' en 'second level agenda setting' (De Boer & Brennecke, 2003; Scheufele, 1999). Bij 'first level agenda setting' gaat het om de agenda van objecten, welke onderwerpen komen er aan de orde. Bij 'second level agenda setting' gaat het om de manier waarop een bepaald onderwerp aan de orde komt. We spreken dan over *framing* (De Boer & Brennecke, 2003). De informatie die het publiek tot zich neemt is door de media op een bepaalde manier

vormgegeven waardoor het publiek slechts wordt geconfronteerd met deze informatie in deze vorm (Scheufele, 1999). Communicatie nodigt je in feite uit op een bepaalde manier te denken. Deze kijk op communicatie is tevens het uitgangspunt in dit onderzoek. Als televisie in staat is het denken in een bepaalde richting te sturen, dan is het van groot belang dat de boodschap die wordt uitgezonden, zorgvuldig geformuleerd is en goed doordacht. Bij kinderprogramma's is dat zo mogelijk nog evidentier, gezien de ontvankelijkheid van kinderen voor de mediaboodschappen.

2.3 Framing en beeldvorming

Framing is het selecteren en belangrijk maken van bepaalde aspecten van een waargenomen werkelijkheid, om daarmee een bepaalde probleemdefinitie, causale interpretatie, moreel oordeel en/of een oplossing voor een probleem aan te dragen (Entman, 1993, p. 52). Een frame is een interpretatiekader van waaruit een boodschap gebracht wordt. Of, zoals Baran en Davis (2002) in hun boek *Mass Communication Theory* refereren aan Goffman, een frame verwijst naar een geheel van verwachtingen dat gebruikt wordt om aan een bepaalde situatie betekenis te verlenen. Media gebruiken frames, zodat ontvangers gebeurtenissen kunnen interpreteren (Tuchman, in Scheufele, 1999). Journalisten maken regelmatig gebruik van frames. Scheufele (1999) gebruikt het idee van Gitlin dat journalisten frames gebruiken om hun wereld te organiseren, een selectie aan te brengen in de feiten en zo een bepaald beeld van een gebeurtenis neer te zetten. De tijd waarbinnen een nieuwsbericht klaar moet zijn is vaak erg kort. Dit zorgt ervoor dat de journalist een selectie moet maken uit zijn materiaal. Bij deze selectie spelen frames een belangrijke rol. Daarbij zijn de waarden en normen van een journalist, routine, politiek, organisatorische beperkingen en de keuze voor de informatiebron van betekenis (De Boer & Brennecke, 2003). *Framing* zorgt er voor dat mensen bepaalde gebeurtenissen op een zelfde manier interpreteren.

De Kort en d'Haenens (2005) hebben op basis van een onderzoek van Semetko en Valkenburg vijf nieuwsframes onderscheiden. Deze vijf frames zijn niet gebonden aan een bepaald onderwerp en worden gewoonlijk gebruikt wanneer het nieuws verteld wordt. Het gaat om het conflictframe, het human-interestframe, het verantwoordelijkheidsframe, het economische-gevolgenframe en het moraliteitsframe. Het *conflictframe* benadrukt een conflict tussen individuen, groepen of instituties. Het *human-interestframe* legt de nadruk op de menselijke, emotionele kant in de weergave

van een gebeurtenis, issue of probleem. Daarbij wordt het nieuws gepersonaliseerd, gedramatiseerd en emotioneel gemaakt. Het *verantwoordelijkheidsframe* brengt de gebeurtenis op een dusdanige manier dat de verantwoordelijkheid voor de oorzaak of oplossing voor dit probleem bij de regering, individu of een groep ligt. Het *economische-gevolgenframe* toont de economische gevolgen van een bepaalde gebeurtenis. Het *moraliteitsframe* belicht een onderwerp of gebeurtenis vanuit een religieuze of morele visie (De Kort & d'Haenens, 2005, p. 133). Wanneer een bepaalde gebeurtenis meerdere keren in eenzelfde frame wordt gegoten, ontstaat er een bepaald beeld. Er is dan sprake van beeldvorming.

In het boek *Effectief Beeldvormen* van Smelik, Buikema en Meijer (1999, p. 5) wordt aangegeven dat “beeldvorming een proces is, iets dat ontstaat en dat beeldvorming een mentaal proces is, het is iets dat iemand voor de geest staat”. Beeldvorming komt voort uit gedeelde betekenissen. Deze gedeelde betekenissen kunnen ontstaan wanneer iedereen keer op keer hetzelfde te zien, horen of lezen krijgt. Zoals in § 2.1 al gezegd is, gaat Gerbner (1973) er van uit dat een cultuur als een betekenissysteem werkt, dat niet alleen informeert, maar tevens gedeelde betekenissen creëert. Hij geeft aan dat media een cultiverende rol hebben. Media spelen een grote rol in het in stand houden van onze cultuur. Media leren ons onder meer, en herhalen steeds, hoe een cultuur in elkaar zit en welke denkbeelden daarbij horen. Je bent als ontvanger niet verplicht die denkbeelden over te nemen, maar je ontkomt er bijna niet aan. Potter (1993) haakt in op het idee van Gerbner. Volgens Potter fungeren media als een specifiek soort echoputten, die bepaalde invalshoeken en ideeën voortdurend herhalen en andere niet. Daardoor is er sprake van cultivatie, de media sturen onze denkbeelden in een bepaalde richting, door een specifieke keuze te maken wat wel en niet wordt vermeld. Bij beeldvorming gaat het vaak om bepaalde karakteriseringen, die herkenbaar zijn en passen binnen onze cultuur (Tudor, 1992). Deze vaste typeringen worden vaak stereotypen genoemd. Versterkte beeldvorming (stereotypering) is gebaseerd op hiërarchische tegenstellingen. Stereotypering is niet per definitie problematisch, we hebben ze nodig om op een snelle en efficiënte manier betekenis te verlenen aan de wereld om ons heen. Stereotypen worden wel problematisch wanneer ze gekoppeld worden aan waardeoordelen (Smelik et.al, 1999). Bij stereotypering gaat het volgens Tudor (1992) om de verschillen tussen ‘zij’ en ‘wij’ en de media dragen bij aan het produceren en reproduceren van onze kennis over deze verschillen.

Dit laatste is voor dit onderzoek van groot belang. Bij het verbeelden van etnische minderheden gaat het juist om het verschil tussen ‘zij’ (etnische minderheden) en ‘wij’ (autochtone bevolking). De media zouden zich dus zeer bewust moeten zijn van hun rol in de beeldvorming over etnische minderheden. Hoe de media met de multiculturele samenleving omgaan, is in de volgende paragraaf te lezen.

2.4 Media en de multiculturele samenleving

Media vormen voor een groot deel de mening van de publieke opinie over minderheden (Schelfhout, 1998). *‘Niet iedereen heeft de kans om met migranten in contact te komen, maar iedereen moet er tegenwoordig wel zijn zegje over kunnen doen. Je baseert je dan op wat je erover leest en hoort (...) vermoedens van horen zeggen en de media spelen hierin een belangrijke rol’* (Boukhriss, p. 31-32, in Schelfhout, 1998). Wanneer minderheden in de media aan de orde komen, worden twee dimensies sterk benadrukt. Minderheden worden vaak in verband gebracht met de kwalificaties *buitenlanders* en *achterstandsgroepen* (Extra, 1996). Wanneer er in de media over buitenlanders of achterstandsgroepen wordt gesproken, ontstaat daarbij het beeld dat het niet om landgenoten gaat, aldus Extra (1996). Daarnaast zorgt het woord achterstand er voor dat alle verschillen tussen autochtonen en allochtonen als achterstandskennmerken worden opgevat.

Schelfhout constateert dat media vrijwel altijd verslag doen vanuit de dominante visie, dat wil zeggen dat er in termen gesproken wordt van ‘wij’ ten opzichte van ‘zij’. Zoals Van Dijk (1983) in zijn onderzoek naar berichtgeving over minderheden concludeerde, worden er bepaalde gebeurtenissen rondom minderheden wel bericht, waar andere onderbelicht blijven. Dat draagt bij aan een bepaald oordeel ten aanzien van minderheden. Volgens Schelfhout (1998) hebben media dan ook de taak een positieve bijdrage te leveren aan de representatie van minderheden. Vooral de programma’s die hoge kijkcijfers scoren, zoals soaps en entertainmentprogramma’s, kunnen positieve beeldvorming bevorderen. Dit klinkt allemaal eenvoudig, maar is in de praktijk moeilijk bereikbaar. Aangezien Nederland beschikt over zowel publieke als commerciële zenders, is het televisieaanbod zeer divers. De Publieke Omroep probeert de Nederlandse samenleving te binden met programma’s die informeren, inspireren en amuseren¹. Deze

¹ <http://portal.omroep.nl/nossites/pubom>. Geraadpleegd op 17-03-2006.

programma's zijn over het algemeen van Nederlandse makelij en worden gemaakt vóór de Nederlandse samenleving. Daarbij komt dat Nederlandse wetgeving nog steeds de eis hanteert dat minstens 51% van de programma's van de Publieke Omroep van Europese makelij moet zijn. Tot halverwege de jaren '90 hanteerde de Europese Unie productiequota ten aanzien van programmaherkomst. Na het afschaffen van die quota bleef de Nederlandse wetgeving echter ongewijzigd (Vergeer & Scheepers, 1998). De Publieke Omroep moet dan ook in staat worden geacht een positieve bijdrage te leveren aan het beeld van minderheden. Programma's van de commerciële zenders zijn overwegend drama- en amusementprogramma's. De dramaprogramma's zijn bovendien vaak van Amerikaanse makelij (Vergeer & Scheepers, 1998). In deze Amerikaanse dramaprogramma's (politieseries, *Rescue 911*) worden etnische minderheden vaak gerepresenteerd als 'bedreigend'. Uit het onderzoek van Vergeer (2000) blijkt dan ook dat veelvuldige blootstelling aan RTL 4, waar het gros van het drama-aanbod uit de VS afkomstig is, leidt tot 'subjectief ervaren etnische dreiging'. Voor de commerciële zenders is het dus minder eenvoudig een ander beeld van minderheden te presenteren. Smelik et al. (1999) dragen twee oplossingen aan om de stereotypingen van etnische minderheden om te zetten in pluriforme beeldvorming. Zoals we in de vorige paragraaf al zagen zijn stereotypingen gebaseerd op hiërarchische tegenstellingen. Om de beeldvorming om te vormen, zal er dus bij die tegenstellingen begonnen moeten worden. Dat kan op twee manieren (Smelik et al., 1999, p. 45):

1. voorzie de lagere, ondergewaardeerde, pool van meer macht: verbeeld of beschrijf de betreffende persoon kijkend, sprekend en handelend;
2. breek de duale tegenstelling open door meer dan twee mensen of categorieën in beeld te brengen of te beschrijven.

Vooraf dit laatste zou in televisieprogramma's gebruikt kunnen worden om de etnische minderheden niet langer als 'zij' te zien. Door een grotere diversiteit aan etniciteit is er niet langer sprake van de meerderheid (autochtonen) tegen de minderheid (allochtonen).

Sinds de jaren '80 is het beeld van de Nederlandse samenleving langzaam maar zeker veranderd. Van een overwegend blanke samenleving, zijn we verworden tot een multiculturele samenleving. Dit zorgt voor veranderingen binnen de maatschappij. Vergeer (2000) geeft aan dat een toename in immigratie van mensen met een andere etniciteit, samengaat met een toename van discriminatie. Vergeer verklaart dit aan de hand van *minimal group experiments*. Bij deze experimenten wordt er van uit gegaan dat

“mensen, om orde in de complexe dagelijkse werkelijkheid te scheppen, hun waarnemingen ordenen c.q. categoriseren” (Vergeer, 2000, p. 4)¹. Vergeer (2000) verwijst naar Tajfel, die aangeeft dat mensen op basis van een triviaal kenmerk een groep vormen. Deze groepsvorming kan er toe leiden dat wanneer er gekozen moet worden, de voorkeur uitgaat naar de eigen groep. Dit geldt voor zowel niet-sociale kenmerken (het uitvoeren van een triviale taak) als voor sociale kenmerken (zoals huidskleur). Deze groepsvorming wordt verklaard aan de hand van de Sociale Identiteitstheorie. Deze theorie geeft aan dat “mensen streven naar een positieve identiteit, een identiteit die opgemaakt is uit de kennis omtrent het eigen groepslidmaatschap en de waarde (positief en negatief) die daaraan wordt toegekend” (Vergeer, 2000, p. 5). Naast deze theorie noemt Vergeer ook de Realistische Conflict Theorie. Deze theorie gaat er van uit dat groepen belangen hebben en dat deze belangen vaak betrekking hebben op schaarse goederen. Wanneer de ene groep een schaars goed bezit, is dat voor de andere groep niet, of in mindere mate, beschikbaar. Zo ontstaat er concurrentie tussen de groepen. Concurrentie in combinatie met een sterk eigen groepsgevoel, zorgt ervoor dat er een “subjectief ervaren etnische dreiging c.q. concurrentie” ontstaat onder zowel meerderheidsgroepen als minderheidsgroepen (Vergeer, 2000, p. 7). Dit kan discriminatie ten opzichte van minderheden veroorzaken.

De eigen groep prefereren ten koste van de ‘out-groep’ komt ook terug in het onderzoek van Van Dijk (1983). Hij heeft vijf landelijke en twee regionale dagbladen in Nederland onderzocht op “*wat er over minderheden wordt geschreven en hoe dit gebeurt*” (Van Dijk, 1983, p. 18). In zijn boek *Minderheden in de Media* beschrijft Van Dijk niet alleen zijn eigen onderzoek, maar behandelt hij ook eerder gedaan onderzoek naar media en minderheden. Zijn belangrijkste conclusies (p. 119-121) zijn als volgt:

- Er zijn nog maar weinig grondige studies over de manier waarop over minderheden wordt bericht.
- Berichtgeving over minderheden is eerder negatief dan neutraal of positief.
- Berichtgeving over minderheden wordt meestal weergegeven vanuit het perspectief van de meerderheid en haar instanties.

¹ In het experiment van Vergeer worden deelnemers verteld dat ze zich op bepaalde vaardigheden ten opzichte van anderen kunnen onderscheiden. Op basis van hun prestaties worden de deelnemers in groepen verdeeld, waarna ze beloningen en boetes aan mensen in andere groepen moeten uitdelen. Uit de resultaten blijkt dat deelnemers van de eigen groep (‘in-group’) het verschil in beloning met de andere groep (‘out-group’) graag zo groot mogelijk zien. Deze keuze prefereren ze boven *gelijke verdeling, maximale gezamenlijke winst of maximale ‘in-group’ winst*.

- Onderwerpen die relevant zijn voor minderheden, zoals hun werkloosheid, onderwijs of politieke rechten krijgen nauwelijks aandacht in de media. Hun ‘gewone’ leven blijft buiten beeld.
- Berichtgeving over minderheden richt zich op opvallende incidenten en sensationele conflicten, vooral als die van gewelddadige aard zijn.
- Minderheden berichten zelden zelf over zichzelf. Ze zijn sterk ondervetegenwoordigd in het mediavak.
- Het portret van minderheidsgroepen is nog altijd stereotype.
- Vooral het algemene beeld wat men van minderheden heeft, is ontleend aan de media.
- Media hebben een intermediërende functie in het vormen en in stand houden van de sociale consensus ten opzichte van minderheden.
- De invloed van de media op de houdingen van het publiek over minderheden is sterk wisselend en afhankelijk van de situatie.

In de periode 1990-1995 is er door Lubbers, Scheepers & Wester opnieuw onderzoek gedaan naar de mate waarin etnische minderheden en asielzoekers aandacht krijgen in Nederlandse dagbladen (Vergeer, 2000). Uit dit onderzoek blijkt dat deze groepen ruime media-aandacht krijgen. Er wordt echter tevens geconcludeerd dat ‘criminaliteit’ vaak in verband wordt gebracht met Marokkanen, Turken en Zuid-Europeanen. De thema’s ‘immigratie’ en ‘politiek’ worden daarentegen gekoppeld aan asielzoekers. Over het algemeen worden Marokkanen, Turken en asielzoekers in verband gebracht met problemen.

Een ander onderzoek naar minderheden in de media is uitgevoerd door De Bruin (2002). In tegenstelling tot het onderzoek van Van Dijk, dat zich richtte op krantenberichtgeving, is dit onderzoek toegespitst op televisie. Het grote verschil daarbij is dat er in kranten óver minderheden geschreven wordt en dat de minderheden in het onderzoek van de Bruin zélf in de programma’s aanwezig zijn. De Bruin heeft zijn onderzoek gericht op Nederlands televisiedrama dat hoog scoort onder jongeren: soaps, politseries en comedies. Zijn vraagstelling was als volgt: *‘Is de manier waarop etniciteit wordt ingevuld in populair Nederlands televisiedrama typerend voor de representatie van etnische minderheden in het algemeen?’*. De kwalitatieve inhoudsanalyse leverde de volgende resultaten op. In televisieseries zijn er vier mogelijkheden om invulling aan etniciteit te geven.

1. Etniciteit als leeg. Dit wil zeggen dat ‘niet-witte’ personages vrijwel gelijk zijn aan de ‘witte’ personages. Ondanks het feit dat de ‘niet-witte’ personages zich in sommige situaties anders gedragen, speelt etniciteit geen rol van betekenis.
2. Etniciteit als vol. Hier gaat het er om dat het personage wordt verbonden aan zijn etniciteit. De etniciteit wordt ingevuld, speelt een wezenlijke rol bij de ontwikkeling van het personage.
3. Etniciteit als divers. De etniciteit van een personage wordt op diverse momenten in de serie op andere wijze ingevuld. Hierbij kan gedacht worden aan een ontwikkeling van een personage van etnische afkomst, dat zich zeer traditioneel kleedt en gedraagt en vervolgens verandert tot een personage dat steeds meer westers wordt.
4. Etniciteit als reflexief. Deze laatste invulling aan etniciteit komt het minst vaak voor. Bij deze invulling is het personage actief bezig de eigen identiteit of de ‘witte’ norm ter discussie te stellen.

Daarnaast concludeert De Bruin (2002) dat personages met een koloniale afkomst geen probleem vormen in de series. Zij zijn onderdeel van de ‘witte’ cultuur en worden niet gezien als buitenstaander. Personages die afkomstig zijn uit gebieden rond de Middellandse Zee (Italianen, Marokkanen, Turken) vormen wel een probleem. Dit komt overeen met de uitkomst van het onderzoek van Lubbers, Scheepers en Wester. Volgens De Bruin is de verklaring daarvoor te zoeken in het feit dat deze mensen veel meer vast zouden houden aan hun eigen cultuur.

Ook Andra Leurdijk (1999) heeft een onderzoek uitgevoerd naar televisie en de multiculturele samenleving. In haar onderzoek richt ze zich zowel “*op de inhoud van informatieve televisieprogramma’s over de multiculturele samenleving, als op de overwegingen van programmamakers die een rol spelen in de productie van deze programma’s*” (Leurdijk, 1999, p. 9). Om de probleemstelling te beantwoorden maakt Leurdijk een vergelijkende analyse van het discours rondom de multiculturele samenleving. Leurdijk gaat er daarbij van uit dat berichtgeving plaats heeft vanuit een bepaald interpretatiekader. Een interpretatiekader is een “geheel aan beelden, metaforen, symbolen, oorzaak-gevolg redematies, oordelen, argumenten waarmee bepaalde situaties, gebeurtenissen of ontwikkelingen beschreven en verklaard worden en de richting waarin oplossingen gesuggereerd worden” (Leurdijk, 1999, p. 25). Daarmee gaat Leurdijk ook uit van de theorie van de *cultural indicators* (§2.2), omdat ook hier media een actieve rol spelen bij de constructie van informatie en opinies. Het onderzoek richt zich op verschillende genres televisieprogramma’s: actualiteitenrubrieken, documentaires,

realityseries en talkshows (Leurdijk, 1999, p. 31). Uit haar onderzoek blijkt dat etnische minderheden in de programma's niet alleen als bedreiging of probleem worden afgeschilderd, maar ook als verrijking voor de Nederlandse samenleving of als onlosmakelijk onderdeel daarvan. Daarnaast concludeert Leurdijk dat er niet alleen óver etnische minderheden wordt gesproken, maar dat ze ook zelf aan het woord komen. De onderwerpen die de meeste aandacht krijgen in de programma's zijn vluchtelingen en immigratie, racisme en extreem-rechts. Iets minder regelmatig komt de problematiek rondom de multiculturele oude stadswijken aan de orde.

De manier waarop onderwerpen besproken worden, komt redelijk overeen tussen de verschillende programmagenres. Leurdijk verklaart dit met de term 'pack journalism'. Het idee daarbij is dat "een bepaald beeld van de sociale werkelijkheid als het enige beeld en daarmee als *de* werkelijkheid gaat functioneren, terwijl er wellicht meer verhalen over die werkelijkheid mogelijk zijn" (Leurdijk, 1999, p. 194). Dit lijkt op het idee van *framing*. De programmamakers hanteren in feite een bepaald frame. Als voorbeeld gebruikt Leurdijk de manier waarop over multiculturele wijken wordt bericht. De typeringen voor die wijken zijn bij de verschillende programma's gelijk, maar de interpretatiekaders verschillen. Er is dus geen sprake van één dominant interpretatiekader, de verschillende programma's vertonen een grote diversiteit aan interpretatiekaders.

Greenberg en Brand (in: Bryant & Zillmann, 1994) hebben een onderzoek naar minderheden in de media uitgevoerd tussen 1970 en 1990. In dit onderzoek is er onder andere gekeken naar de representatie van zwarte mensen in de Amerikaanse media. In hun onderzoek maken ze een onderscheid tussen programma's voor volwassenen en programma's voor kinderen. Bij het analyseren van de programma's hebben ze gekeken naar het aantal personen dat zwart is, welke rollen deze mensen spelen en of er sprake is van interactie tussen niet-zwarte en zwarte mensen. Zowel in volwassen- als bij kinderprogramma's is het aantal minderheden beduidend lager dan het aantal blanke personages. Het percentage minderheden kwam vaak niet overeen met het percentage in de werkelijkheid. In 1971 was 6% van de mannelijke televisiekarakters zwart, in 1980 was dat 9%. Voor zwarte vrouwen was er een stijging van 5 naar 6% zichtbaar. Zwarte mensen zijn in de Amerikaanse media, met uitzondering van sitcoms, in vrijwel alle programma's ondervertegenwoordigd. Zwarte mensen hebben minder vaak een hoofdrol in een televisieprogramma dan blanke mensen. Het type rollen dat zwarte mensen vaak spelen is de rol als '*family man*'. Dit verklaart ook hun aanwezigheid in sitcoms. De resultaten betreft de interactie tussen blanke en zwarte mensen, laten zien dat blanke

mensen minder vaak contact zoeken met zwarte mensen dan andersom. Het komt op televisie over het algemeen erg weinig voor dat blank en zwart elkaar ontmoeten. Vergelijkbare en aanvullende conclusies vindt ook Entman (in: Greenberg en Brand, 1994). Entman heeft gekeken naar de representatie van zwarte mensen in het Amerikaanse nieuws. Daaruit bleek dat zwarte mensen ten opzichte van blanke mensen minder vaak bij naam worden genoemd, minder vaak in beweging worden getoond, vaker in hechtenis worden getoond, minder vaak worden verdedigd in de tekst en vaker onderwerp van gesprek zijn bij politiebeambten. Greenberg en Brand concluderen dat als zwarte mensen in het nieuws aan de orde komen, dat op een specifieke (stereotyperende) wijze gebeurt.

In 2002 is er door de Publieke Omroep de Monitor Diversiteit opgesteld. Deze monitor moest zicht geven op “de samenstelling van de Nederlandse televisiepopulatie, bekeken naar etniciteit, gender en leeftijd” (Publieke Omroep, 2002, p. 6). Uit dit onderzoek blijkt dat op de publieke zenders 72% van de personen een wit/Europees uiterlijk heeft. Bij de commerciële zenders is dat 67%. Als etnische ander werd er bij de publieke zenders 12% gecodeerd, bij de commerciële was dat 14%. De categorie ‘anders’ (voice over etc.) bestond bij de publieke zenders uit 15% en bij de commerciële zenders uit 18%. Bij de publieke zenders is Nederland 3 het meest gekleurd, op deze zender zit echter de NPS. Deze omroep is wettelijk verplicht multiculturele programma’s te maken (Publieke Omroep, 2002). Wat betreft gender liggen de percentages bij de publieke en commerciële zenders gelijk. Het aandeel man is 64%, voor vrouwen is dat 35%. In kinderprogramma’s wordt echter het meest evenwichtige beeld geschetst, daar is het aandeel vrouw 40% en het aandeel man 57%. Wat betreft leeftijd is de categorie 30-49 het meest gezien op televisie (41%). De groepen 13-18 jarig en 65+ is het minst zichtbaar. De Publieke Omroep toont meer variatie in leeftijd dan de commerciële zenders. Vooral de percentages betreffende etniciteit zijn voor dit onderzoek interessant. Uit die percentages blijkt dat de commerciële zenders meer aandacht hebben voor diversiteit dan de Publieke Omroep, die druk ondervindt van de overheid. Het hogere percentage van de commerciële zenders kan zowel een negatief als positief effect op de beeldvorming van etnisch anderen hebben. Zoals Vergeer en Scheepers (1998) aangeven, zenden commerciële zenders vaak drama- en amusementsprogramma’s van Amerikaanse makelij uit. Vooral in de politie- en dramaserieën worden etnisch anderen vaak als bedreigend verbeeld. Als het hoge percentage etnisch anderen op de commerciële zenders grotendeels verklaard kan worden door de Amerikaanse programma’s, ontstaat er een

vertekend beeld van etnische anderen. Anderzijds kan het zijn dat de commerciële het economische potentieel van een bredere doelgroep zien, waardoor ze (op een positieve manier) meer aandacht schenken aan etnisch anderen. Het lagere percentage van de Publieke Omroep kan veroorzaakt worden door het feit dat de Publieke Omroep vooral keuzes maakt op basis van het (sociaal verantwoordelijke) beleid. Of de percentages in 2005 gelijk gebleven zijn, of dat er sprake is van een toe- of afname en wat de overwegingen zijn van de programmamakers, zal in de loop van dit onderzoek duidelijk worden.

2.5 Socialisatie

Niet alleen de media spelen een rol bij het vormen van onze ideeën en opvattingen. Ouders, vrienden en familie spelen ook een zeer belangrijke rol bij het vormen van een individu. Het proces waardoor een individu lid wordt van de maatschappij heet socialisatie. “Socialisatie is het opleggen van sociale patronen aan gedrag” (Berger & Berger, 1972, p. 52). Vanaf het moment dat een mens geboren wordt, staat hij in contact met andere (volwassen) mensen. Anderen, in eerste instantie ouders/familie, brengen patronen aan in het leven van een individu en beïnvloeden de manier waarop het functioneert. Dit heeft te maken met het feit dat een kind enerzijds onbekend is met alternatieve patronen en anderzijds omdat volwassenen in de meerderheid zijn (Berger & Berger, 1972). Socialisatie verloopt via een proces waarin kinderen leren de houding van een ander aan te nemen en deze eigen te maken. Het gaat er daarbij om dat kinderen leren zich in een ander te verplaatsen en welke houding ze daarbij zelf aan moeten nemen. Ze leren welke rollen er in de samenleving bestaan. Een kind leert naarmate het ouder wordt dat er wel alternatieven zijn, dat de wereld van de ouders maar een beperkte en bepaalde wereld is. Vrienden, school en verenigingen waar een kind mee in aanraking komt, zorgen ervoor dat de blik van een kind weidser wordt. Dit gaat gepaard met het beheersen van de taal. Een kind kan dan letterlijk zijn ouders tegen gaan spreken. In het proces van ouder worden en een ‘eigen’ wereld creëren, spelen de media een steeds belangrijkere rol. Kinderen in de basisschoolleeftijd kijken gemiddeld twee uur per dag televisie (Nikken, 2002, p. 5). Arnett (1995) schrijft over de rol van media bij de socialisatie van jongeren. Hij beschrijft hoe adolescenten zelf hun mediagebruik kiezen om zo een bijdrage te leveren aan hun eigen socialisatie. Door zelf te kiezen, bepalen ze zelf wat ze wel en niet te zien/horen krijgen. Adolescenten (en in mindere mate ook kleinere kinderen) sturen

hun eigen ontwikkeling door hun programmakeuze. Zoals het onderzoek van Asseldonk (2005) aangeeft, kijken kinderen tussen 8 en 13 jaar vaak alleen televisie en kiezen dus ook vaak zelf hun programma's uit. Dat maakt de rol van media ook zo 'gevaarlijk'. De sturende rol van ouders, school of verenigingen wordt voor een deel overgenomen door de media. Dat zien we ook terug in het onderzoek van Greenberg & Brand (in: Bryant & Zillmann, 1994). Uit het onderzoek blijkt dat zwarte kijkers televisie als belangrijke informatiebron gebruiken. Tevens komt naar voren dat zwarte mensen vaak veelkijkers zijn en dat ze het meest naar 'zwarte' programma's kijken. Tevens zien zwarte kinderen televisie als dé realiteit, leren ze van gedrag op televisie en worden ze beïnvloed door de televisie (Greenberg & Brand, 1994). De manier waarop zwarte mensen gerepresenteerd worden, is dus van invloed op het wereld- en zelfbeeld van zwarte kijkers.

Volgens Nikken (2002) zijn er drie belangrijke redenen waarom kinderen graag televisie kijken. De eerste reden is dat media ontspanning bieden. Daarbij stellen kinderen wel bepaalde eisen aan de programma's. Zo moeten de programma's spannend en grappig zijn en afgestemd zijn op het niveau van kinderen. Als tweede reden noemt Nikken dat media voor kinderen een belangrijke bron van informatie zijn. Het *Jeugdjournaal* is voor kinderen bijvoorbeeld informatiebron nummer één. De derde reden dat kinderen graag televisie kijken, is dat ze dit samen met anderen kunnen doen. Kinderen vinden het gezellig. Verder noemt Nikken nog enkele andere redenen die bepalend zijn voor het mediagebruik van kinderen, zoals meepraten. Kinderen willen op school weten waar over gesproken wordt, ze willen er bij horen. Daarnaast is het voor kinderen vrijwel onmogelijk om aan de televisie te ontkomen. In veel huishoudens staat de televisie geregeld aan, veel oudere kinderen hebben een eigen televisie en in winkels zijn er aparte mediahoeken voor kinderen ingericht zodat ouders ongestoord kunnen winkelen.

De media hebben, naast ouders, de rol van medeopvoeders ingenomen (vgl. Nikken, Arnett). Nikken geeft aan dat bijvoorbeeld geweld in de media, effect heeft op kinderen. Hoe groot dat effect is, hangt voor een groot deel af van de kinderen zelf en hoe het geweld in de media wordt getoond. Uit divers onderzoek naar geweld in de media is gebleken dat er drie soorten effecten zijn. In de eerste plaats kunnen kinderen "emotioneel angstig reageren op beelden van geweld en horror" (Nikken, 2002, p. 64). Daarnaast kunnen kinderen door het zien van geweld in de media, afstompen voor geweld. Ze worden onverschillig. Als derde effect wordt het door kinderen imiteren van geweld genoemd. Ook reclames hebben effect op het gedrag van kinderen. Kinderen vragen naar aanleiding van reclames om producten die in de reclames getoond worden.

Kinderen worden materialistischer. Ze denken dat dure spullen een garantie zijn om gelukkig te kunnen leven. Buiten de negatieve effecten van media, gaan er van de media ook positieve effecten uit. Kinderen vinden televisie kijken leuk, het levert ontspanning en het brengt vermaak. Tevens dragen media bij aan de algemene ontwikkeling van kinderen. In hoeverre de negatieve of positieve effecten van invloed zijn op het kind, hangt volgens Nikken af van de rol van de ouders. Zij kunnen kinderen begeleiden tijdens het televisie kijken en ervoor zorgen dat kinderen minder negatieve effecten aan het kijken overhouden en meer doen met de positieve effecten.

Als de media daadwerkelijk een belangrijke rol spelen bij de socialisatie van een kind, kan dat betekenen dat kinderen opvattingen en beelden uit de media overnemen. In dit onderzoek gaat het om de verbeelding van de multiculturele samenleving. Zoals we in de voorgaande paragraaf gezien hebben, is het beeld van minderheden in de media nog niet waarheidsgetrouw. Kinderen denken echter van wel en zullen hun mening ten opzichte van minderheden staven aan de opvattingen zoals ze in de media naar voren komen. Dat zou kunnen betekenen dat kinderen een negatief beeld krijgen van de multiculturele samenleving. Dit geldt vooral voor kinderen met een autochtone afkomst. Kinderen met een etnisch andere afkomst kijken, zoals we in de volgende paragraaf zullen zien, ook naar televisie uit het land van herkomst. Zij krijgen dus verschillende beelden over hun eigen groep/volk te zien en kunnen op basis van de diverse opvattingen wellicht een genuanceerder beeld vormen, zoals de volgende paragraaf laat zien. Tegelijkertijd kunnen kinderen met een andere achtergrond zich gediscrimineerd of buitengesloten voelen in het land waar ze wonen of dragen media bij aan een negatief zelfbeeld.

2.6 Transnationalisme

De term transnationalisme geeft aan dat mensen hun burgerschap niet langer alleen ontleen aan de natie waarin ze leven, maar ook aan bijvoorbeeld de groep waar ze toe behoren (Gowricharn, 2004). De komst van technologische mogelijkheden zoals de telefoon en het internet, maar ook de gestegen welvaart, waardoor mensen vaker op vakantie kunnen, maken het mogelijk dat allochtonen steeds intensievere contacten kunnen onderhouden met verwanten en vrienden in het land van herkomst (Gowricharn, 2002). Marokkanen die in Nederland wonen, kunnen zich dus enerzijds Nederlander voelen en tegelijkertijd Marokkaan. Dat maakt het socialisatieproces van etnische anderen

ook een stuk lastiger te beschrijven. De media dragen er als socialisatiemiddel aan bij dat individuen zich vormen en dat de Nederlandse cultuur in stand wordt gehouden. Dit zorgt voor een discrepantie bij etnische anderen, die te maken hebben met twee culturen. Zij zullen zich dus niet altijd herkennen in de Nederlandse media, die de dominante cultuur in stand houden. Volgens Gowricharn (2002) is de huidige opvatting in Nederland dat de multiculturele samenleving een illusie is. Allochtone groepen zouden een “sociaal probleem zijn, een veiligheidsrisico vormen, dragers zijn van achterlijke culturen die verantwoordelijkheid en waarden en normen moeten worden bijgebracht en een financiële en morele belasting zijn voor onze paradijselijke samenleving” (Gowricharn, 2002, p. 6). Als dit ook in de media wordt geventileerd, is het begrijpelijk dat etnische anderen zich niet herkennen in de media.

Het schipperen tussen twee culturen en het feit dat etnische anderen zich niet altijd herkennen in de Nederlandse media, uit zich ook in het mediagebruik van etnische anderen. Met de komst van de satellietshotel is het mogelijk geworden beelden uit het land van herkomst te bekijken en het gemis aan herkenning in de Nederlandse media te compenseren. Door vele deskundigen werd dit lange tijd met lede ogen gade geslagen, men was bang dat dit van invloed zou zijn op de mate van integratie van minderheden. Aksoy en Robins (2003) geven aan dat wanneer migranten in een ander land terecht komen, ze in feite een duaal leven leiden. Ze spreken twee talen, hebben in twee landen een ‘thuis’ en hebben contacten in zowel het land van herkomst als het land waarin ze wonen. Volgens Aksoy en Robins heeft de komst van satelliettelevisie een verschil gemaakt voor Turks sprekende immigranten in Europa. De nieuwe mediatechnologieën hebben de afstand tussen het land van herkomst en de huidige verblijfplaats voor migranten verkleind. Satelliettelevisie ontkracht het ideaalbeeld (wat over het algemeen een conservatief beeld is) dat migranten hebben van hun thuisland. Ook de Turkse samenleving moderniseert, het is steeds normaler dat mensen op televisie relaties hebben, terwijl ze niet getrouwd zijn. Jongeren krijgen dat niet van hun ouders mee, maar leren dit via het kijken naar satelliet televisie. Hoewel Turkse televisie voor warme en nostalgische gevoelens kan zorgen, werpen de nieuwsbeelden de Turkse kijker weer terug in de realiteit. Eveneens kan het kijken naar Turkse televisie voor frustratie zorgen, Turkse kijkers verwachten een bepaald ‘wij-gevoel’ te krijgen van het kijken naar Turkse televisie. Dat gebeurt echter lang niet altijd. Ze kunnen niet meer vanuit één cultuur naar de Turkse televisie kijken, maar nemen ook opvattingen vanuit de cultuur waarin ze leven mee.

Ook uit het onderzoek van Milikowski (1999) blijkt dat de angsten rondom de komst van satelliet televisie minder gegrond zijn dan op voorhand werd gedacht. Milikowski concludeert dat hoewel het aantal schotels is toegenomen, het aantal maatschappelijk succesvolle Turken gestadig blijft stijgen. Zij geeft daarvoor vier redenen. Als eerste reden noemt ze dat Turken via satelliet naar televisie uit het thuisland kijken, waarbij de taal en cultuur vertrouwd zijn. De tweede reden is het feit dat Turkse televisie voor vertier en gezelligheid in huis zorgt. Vooral oude vrouwen, die nauwelijks Nederlands spreken en weinig contacten buitenshuis hebben, halen hun plezier uit Turkse televisie. Als derde reden wordt genoemd dat Turkse televisie bepaalde informatie wél geeft, die de Nederlandse televisie niet toont. Als vierde en laatste reden dat Turken veel naar Turkse televisie kijken, wordt het feit genoemd dat er op de Nederlandse televisie nauwelijks Turkse migranten te zien zijn. Als ze te zien zijn, is dat vaak in een negatieve context als criminaliteit of werkloosheid. De vraag is hoe dit op alles op Turkse migranten overkomt. Volgens Milikowski (1999) lijken de gevolgen van het kijken naar Turkse televisie mee te vallen. Over het algemeen zijn de gevolgen van satelliet televisie positief. Zo helpt het bijvoorbeeld de communicatie tussen ouders en kinderen verbeteren, Turken kunnen hun favoriete programma's kijken zonder daarvoor te hoeven emigreren en Turkse jongeren leren hun eigen taal beter te spreken.

Kinderen met een andere etnische afkomst verkeren in Nederland in een lastige socialisatiepositie. Ze kunnen zich in beide media niet volledig herkennen. Enerzijds ontbreekt de nostalgie met het vaderland, omdat ze daar niet geboren zijn. Anderzijds kunnen ze zich ook niet identificeren met de Nederlandse media, vanwege de negatieve beeldvorming over de groep waar de kinderen zichzelf mogelijk toe rekenen. Media moeten dus bewust bezig zijn met representatieve beeldvorming en berichtgeving van etnische anderen. Media hebben tenslotte invloed op de beeldvorming en positie van etnische anderen en mogelijk ook op hun zelfbeeld. Daarvoor zullen er beleidsmatige acties ondernomen moeten worden. Het beleid van zowel overheid als de media is in het volgende hoofdstuk terug te lezen.

2.7 Conclusie

In dit hoofdstuk is de rol van de media in de multiculturele samenleving bekeken. Tevens is de positie van etnische anderen in Nederland aan de orde gesteld. In dit onderzoek richt ik mij op kinderprogramma's. Dit heeft enerzijds te maken met de

socialiserende rol van de media, die bij jonge kinderen relatief groot is en anderzijds met het feit dat er op dit gebied nog weinig onderzoek naar kinderprogramma's is geweest. Het onderzoek is tweeledig, enerzijds wordt er gekeken in hoeverre etnische anderen gerepresenteerd worden in de media. Anderzijds wordt het beleid van de programmamakers ten opzichte van de multiculturele samenleving in kaart gebracht.

Uit het bovenstaande is gebleken dat de media wel degelijk invloed uitoefenen op de samenleving en op de (identiteits)vorming van de multiculturele kinderen en jongeren. Er is sprake van negatieve berichtgeving, waarbij discriminatie kan leiden tot een gevoel van uitsluiting. Op basis van de verzamelde theorie, is er een aantal deelvragen geformuleerd. Met behulp van deze vragen kan de onderzoeksvraag in het concluderende hoofdstuk beantwoord worden.

- Maken kinderprogramma's gebruik van bepaalde frames wanneer ze het onderwerp 'de multiculturele samenleving' behandelen?
- Is er een verschil in verbeelding van autochtone en etnisch andere personen?
- Hoe is de verhouding autochtoon/etnische ander in kinderprogramma's?

HOOFDSTUK 3 BELEID

3.1 Beleid ten opzichte van de multiculturele samenleving

Nederland wordt steeds multicultureler. Dat betekent dat het belangrijk is dat er op diverse gebieden beleid gemaakt wordt ten aanzien van de multiculturele samenleving. Op media gebied is er de afgelopen jaren ook het één en ander aan beleidsmaatregelen verschenen. Hieronder volgt een klein overzicht van het beleid van de overheid, Publieke Omroep en aanbevelingen van de Nederlandse Vereniging voor Journalistiek.

3.2.1 Overheidsbeleid

In 2003 heeft Bink van Mira Media het rapport *Media en Minderheden in Nederland* geschreven. In dat rapport brengt ze het beleid van de overheid met betrekking tot minderheden en de media in kaart. Zij baseert zich daarbij onder andere op kamerstukken. Mira Media, voorheen STOA¹, is een stichting die “pleit voor een betere afspiegeling van de multiculturele samenleving in de landelijke, regionale en lokale media” (Bink, 2003, p.3). Mede door het aandringen van Mira Media is de multiculturele samenleving een structureel onderdeel geworden van het media- en cultuurbeleid van de overheid. Hieronder zal een beknopt overzicht gegeven worden van het overheidsbeleid ten aanzien van de multiculturele samenleving door de jaren heen (Bink, 2003, p. 5-7).

- 1983: Minderhedennota en Medianota besteden aandacht aan achterstandspositie van minderheden over het gebruik van de massamedia in Nederland. Daarbij werd aandacht besteed aan voor minderheden bestemde radio- en televisieprogramma's, omdat deze media van grote betekenis kunnen zijn bij het inburgeringsproces van minderheden in de Nederlandse samenleving. Er wordt geëxperimenteerd met migrantentelevisie en specifieke zendtijd voor minderheden bij de NOS.
- 1989: Rapport Mediaraad *Media en allochtonen* verschijnt. Hierin pleit de raad voor een extra stimuleringsbeleid waarin de rijksoverheid de mediavoorzieningen voor allochtonen moet bevorderen. Minderhedenprogramma's moeten een structurele inbedding krijgen in het publieke bestel.

¹ Stichting Omroep en Allochtonen

- 1991: De tweede kamer komt met de notitie *Media en Minderheden*. In dit beleid staan integratie en inburgering voorop. Allochtonen moeten een betere profilering krijgen in de media. Deze notitie betekent de start van het interculturaliseringsbeleid gericht op de landelijke publieke omroep en erkenning van de wensen die minderhedenorganisaties jarenlang hebben gehad.
- 1996: Media en minderhedenbeleid keert na een rustige periode weer terug op de politieke agenda. Aanleiding is de toename van satellietgebruik om zo beelden uit land van herkomst te kunnen zien.
- 1997-2000: In de cultuurnota *Pantser of Ruggengraat* wordt gepleit voor meer kleur in de media en wordt er aandacht besteed aan het geringe bereik van NPS uitzendingen die gericht zijn op etnische minderheden. Er wordt meer geld uitgetrokken om STOA en SOM-Media¹ te subsidiëren, zodat er meer en betere multiculturele televisieprogramma's gemaakt kunnen worden voor de vier grote steden.
- 1998: Er komt weer beleidsmatig aandacht voor doelgroepprogrammering, naast de interculturalisering van de landelijke Publieke Omroep. Integratienota *Kansen krijgen, kansen pakken, Het integratiebeleid 1999 – 2002* wordt gepresenteerd. In deze nota is opgenomen dat het integratieproces in Nederland zichtbaar moet worden gemaakt en het bevorderen van optimaal inzicht in beschikbare kennis, ervaringen en inzichten om integratie mogelijk te maken. Tevens wordt er veel aandacht besteed aan culturele ontmoetingen en confrontaties.
- 1999: Notitie *Media- en Minderhedenbeleid*. Uitgangspunt van deze nota is dat de veranderingen in de samenstelling van de Nederlandse bevolking zichtbaar moeten zijn in het aanbod, de makers en het publiek van de media. Tevens worden er initiatieven aangekondigd om de grootstedelijke migrantentelevisie en radio te professionaliseren.
- 2001: In samenwerking met de vier grote steden richt het Ministerie van OC & W Multiculturele Televisie in Nederland (MTNL) op. Deze organisatie produceert voor de vier grote groepen allochtonen: Surinamers, Antillianen, Marokkanen en Turken².
- 2001-2005: Stimuleringsfonds Nederlands Culturele Omroepproducties zet het beleid van staatssecretaris Van de Ploeg voort door multicultureel talent op te leiden.
- 2002: *Rapportage Integratiebeleid Etnische Minderheden 2002*. Diverse initiatieven van mediaorganisaties, waaronder MTNL, *FunX* en *Mixed Media*, worden

¹ Stichting Service Organisatie Migranten Media, in 2001 samengegaan met MTV (Migranten Televisie Amsterdam) in MTNL (Multiculturele Televisie Nederland).

² http://rijksbegroting.minfin.nl/default.asp?CMS_ITEM=MFMNR01B4980DBF1E0640AFBF2F04D1E2F7A958. Geraadpleegd op 13-06-2006.

- genoemd. Ministerie OCenW blijft dergelijke projecten subsidiëren om het beleid voort te blijven zetten.
- 2002: Tweede Kamerlid Netelenbos komt met een plan rond een vierde publiek televisienet. Deze zender zou overdag als integratiezender moeten gaan fungeren en 's avonds programma's voor jeugd en jongeren uitzenden.
- 2003: *FunX* (multiculturele radiozender) wordt door OC & W en vier grote steden gefinancierd. *FunX* richt zich op jongeren en investeert in opleidingen voor jonge multiculturele programmamakers¹.

In de periode die volgde, was staatssecretaris Van der Laan verantwoordelijk voor het mediabeleid. Van der Laan was voornemens het omroepbestel drastisch te wijzigen, waarbij de NPS bijvoorbeeld zou verdwijnen. Gezien de recente ontwikkelingen in de Nederlandse politiek (val van het kabinet Balkenende II), is het onduidelijk welke gevolgen dit zal hebben voor de multiculturele programmering en interculturaliteit op de Publieke Omroep. Op basis van het overzicht zoals hierboven is weergegeven, kunnen twee beleidssporen worden onderscheiden. Allereerst is er door de jaren heen steeds meer aandacht voor een multiculturele programmering. Er worden speciaal programma's gemaakt om te voldoen aan de behoefte van de diverse doelgroepen. Daarnaast is er steeds meer aandacht voor interculturaliteit in de programma's. Dat wil zeggen dat de programma's steeds kleurrijker worden.

Het doel van het mediabeleid van de overheid is "zoveel mogelijk burgers toegang te bieden tot een onafhankelijk, gevarieerd en kwalitatief hoogstaand media-aanbod" (Bink, 2003, p. 11). Het omroepbeleid kan alleen worden toegepast op de Publieke Omroep. Voor commerciële omroepen zijn er ook wettelijke regels opgesteld, maar die regels zijn over het algemeen afkomstig van de Europese richtlijnen. Deze regels hebben betrekking op reclame, bescherming van jeugdigen en het percentage Nederlands, Europees en onafhankelijk product.

Door het beleid van de overheid zijn er diverse initiatieven ontstaan voor multiculturele media. In de vier grote steden van Nederland zijn er diverse radio- en televisiezenders gestart die zich richten op de multiculturele samenleving, zoals de radiozenders *FunX* en *Combeat*. Ook landelijk wordt er meer aandacht aan diversiteit in de media besteed. Dat blijkt ook uit het omroepbeleid zoals dat

¹

http://rijksbegroting.minfin.nl/default.asp?CMS_ITEM=MFMNR01B4980DBF1E0640AFBF2F04D1E2F7A958. Geraadpleegd op 13-06-2006.

in de volgende paragraaf beschreven wordt. Voor 2005 heeft het Ministerie van OC&W de volgende doelstellingen rondom media en migranten opgesteld¹: de overheid wil bereiken dat er een meer evenwichtige representatie van de diverse bevolkingsgroepen uit de Nederlandse samenleving in het media-aanbod komt. Tevens wil de overheid dat er meer actieve en passieve participatie van minderheden in de media wordt bereikt. In 2005 werd € 2,6 miljoen aan MTNL besteed en € 0,9 miljoen aan *FunX*.

3.2.2 Omroepbeleid

In 2005 heeft de Publieke Omroep zijn Meerjarenbegroting 2006-2010 gepresenteerd. Mira Media (2005) heeft deze begroting bekeken en hieruit elementen die betrekking hebben op diversiteit gefilterd. Uit de missie van de Publieke Omroep blijkt al dat ze programma's moeten bieden voor alle etnische groepen in Nederland: '*De Publieke Omroep is van en voor iedereen en bindt de Nederlandse samenleving met programma's die informeren, inspireren en amuseren*' (Mira Media, 2005, p.1). Er wordt echter niet alleen gekeken naar het toekomstige beleid, ook de manier waarop diversiteit in 2004/2005 in de programma's aan de orde kwam, wordt behandeld. Enerzijds wordt er naar de radiozenders 747AM en *FunX* gekeken, anderzijds naar de televisiezenders Nederland 1, 2 en 3. In het toekomstbeleid is ook het internet opgenomen. Ook wordt er aangegeven hoeveel geld en uitzendtijd er in 2003 door de Publieke Omroep besteed is aan multiculturele televisieprogrammering. In 2003 werd er 53 miljoen euro besteed aan multiculturele televisieprogrammering. Dat betekende een stijging van zes miljoen ten opzichte van 2002. Ook het aantal uitzendingen (2.098 in 2003) steeg met 241 uur ten opzichte van 2002. In 2003 was de NPS de enige omroep met een verplichting minderhedenprogramma's uit te zenden. De NPS moest 40% van het totale programma-aanbod besteden aan culturele programma's en minimaal 20% moest worden besteed aan uitzendingen voor etnische minderheden (Bink, 2003).

In 2004 nam de Publieke Omroep het besluit minderheden vanuit een meer inclusieve benadering te verbeelden. Dat wil zeggen dat er minder programma's voor en over minderheden gemaakt moeten worden en dat etniciteit een meer integraal onderdeel van het programma uitmaakt. Daarnaast zijn er in 2004 acht speerpunten met betrekking tot jongeren en allochtonen door de Publieke Omroep geformuleerd. Deze acht

¹http://rijksbegroting.minfin.nl/default.asp?CMS_ITEM=MFMNR01B4980DBF1E0640AFBF2F04D1E2F7A958. Geraadpleegd op 13-06-2006.

speerpunten zijn: *fictie, programmavernieuwing, jongeren, allochtonen, maatschappelijk teleurgestelden, sport, nieuws & actualiteiten en kunst & cultuur*. Om het bereik onder jongeren en allochtonen te verbeteren, is er een aantal uitgangspunten opgesteld. Ik zal enkele uitgangspunten noemen die van belang zijn voor dit onderzoek (Mira Media, 2005, p.2).

- Er moet in het programma-aanbod een representatief beeld getoond worden van de diversiteit en interculturaliteit van de Nederlandse samenleving.
- Er worden geen specifieke doelgroepprogramma's (in de eigen taal) geproduceerd.
- De Publieke Omroep zal in haar informatieve programma's op evenwichtige wijze aandacht besteden aan en berichten over de interculturele samenleving. Daarmee levert de Publieke Omroep een actieve bijdrage aan de cohesie in de samenleving. Dit schrijft de missie van de Publieke Omroep ook voor.
- Het kijkmenu en de programmavoorkeuren van jongeren, jong volwassenen, allochtonen en maatschappelijk teleurgestelden vertoont meer overeenkomsten dan verschillen. Door een verschuiving in de programmamix kan beter worden aangesloten bij de wensen en behoeften van het diverse publiek.

De tendens gaat dus steeds verder richting een interculturele programmering. In het toekomstig beleid is, zoals reeds aangegeven, zowel radio als televisie opgenomen. Op het gebied van radio zijn er twee zenders die meer aandacht willen gaan besteden aan de culturele diversiteit in Nederland. Zo zal 747 AM onder meer een programma dat zich primair richt op allochtonen gaan uitzenden. Colorful Radio is bedoeld om meer jonge allochtonen te bereiken. Het station richt zich vooral op allochtonen van de tweede en derde generatie. Colorful Radio wordt sinds 1 september 2005 door *FunX* uitgezonden, nadat het een tijd van de kabel verdwenen is geweest. Doel van dit programma is om makers uit de doelgroep zelf te halen en onderwerpen te belichten die specifiek onder allochtonen spelen.

In het televisiebeleid is onderscheid gemaakt tussen de drie publieke zenders: Nederland 1, 2 en 3. Van deze drie zenders zal Nederland 3 zich het meest gaan richten op de multiculturele samenleving. Dat zal gebeuren door onderwerpkeuzes en thematiek aan te passen, presentatoren en acteurs van allochtone afkomst zichtbaar te maken etc. Daartoe zal er aandacht besteed worden aan het ontwikkelen van allochtoon presentatietalent. Nederland 3 wil programma's gaan uitzenden waarin nieuwe Nederlanders zich kunnen herkennen en waar ze zich bij thuis voelen. Daarnaast meldt de

meerjarenbegroting dat er in 2006 wekelijks een Turkse soap zal worden uitgezonden op Nederland 3. Nederland 1 en 2 zullen ook aandacht besteden aan allochtonen, maar dit zal vooral tot uiting komen door meer inclusiviteit in de programma's aan te brengen. Dat wil zeggen dat etnische anderen meer verweven zijn in de programma's en dat ze niet specifiek aan de orde komen. Zoals gezegd is het momenteel de vraag wat er precies gaat gebeuren met het mediabeleid, aangezien alle beleidsplannen op een laag pitje zijn gezet.

3.2.3 Nederlandse Vereniging van Journalisten

Naast de Publieke Omroep en de overheid, is er ook nog de Nederlandse Vereniging van Journalisten. In de periode 1981 – 2004 onderhield deze vereniging de werkgroep Migranten & Media. Deze werkgroep deed onderzoek naar de beeldvorming over migranten in Nederland. Naar aanleiding van hun onderzoek heeft deze werkgroep enkele aanbevelingen gedaan voor berichtgeving over minderheden. Daarbij worden zes punten onderscheiden (NVJ Bureau Migranten & Media, 2003). Allereerst geeft de werkgroep aan dat de berichtgeving alleen die zaken rondom minderheden moet noemen die relevant zijn. Dat wil zeggen dat etniciteit, afkomst en nationaliteit alleen genoemd moeten worden als blijkt dat er een relatie is tussen daad en afkomst. De werkgroep raadt aan om altijd meerdere bronnen te raadplegen. Als tweede wordt het begrip wederhoor genoemd. Laat altijd beide partijen aan het woord. Wanneer je meerdere groeperingen of organisaties over een bepaald onderwerp aan het woord laat, zorgt dat voor een zekere nuance in de berichtgeving (NVJ Bureau Migranten & Media, 2003, p. 13). Het derde punt dat aangehaald wordt is het checken van cijfers, statistieken en andere feiten. Met andere woorden: weet wat je meet. Vaak worden resultaten van enquêtes gepubliceerd waarna blijkt dat de enquête niet representatief is. Het beeld is dan echter al gecreëerd bij de kijker/luisteraar. De werkgroep geeft dan ook aan dat het verstandig is een slecht onderzoek terzijde te leggen, want “een slecht onderzoek is geen onderzoek” (NVJ Bureau Migranten & Media, 2003, p. 16). De vierde aanbeveling die de werkgroep doet, is dat media moeten uitkijken dat ze geen partij kiezen. Er moeten geen partijen worden buitengesloten. In plaats van in termen van ‘wij’ en ‘zij’ te praten, moeten er neutralere termen gebruikt worden. Er moeten geen tegenstellingen worden gecreëerd die eigenlijk niet bestaan. Als vijfde wordt genoemd dat gecontroleerd moet worden of de juiste woordvoerder voor een bepaalde groep spreekt. Zeker bij televisie worden woordvoerders gezocht die welbespraakt zijn, niet te langdradig en af en toe een grapje maakt. Soms

wordt daarbij vergeten na te gaan of de juiste persoon aan het woord is. De zesde en tevens laatste aanbeveling geeft aan dat nieuws rondom allochtonen niet alleen over multiculturele kwesties moet gaan. Allochtonen moeten ook aan het woord komen wanneer het over alledaagse kwesties gaat. Als media dat doen, zullen burgers met een andere etnische achtergrond zich in beeld en geluid herkennen als burger en inwoner van de Nederlandse samenleving.

3.3 Conclusie

Uit het bovenstaande blijkt dat de multiculturele samenleving in de media steeds meer aandacht krijgt. Eerst richtte het beleid zich op het maken van televisie voor een specifieke (etnisch andere) doelgroep, vervolgens was er sprake van een mix tussen een multiculturele programmering en interculturaliteit in programma's verwerken en momenteel richt het beleid zich vooral op de interculturaliteit in programma's. De overheid en mediaorganisaties zijn dus door de jaren heen druk bezig geweest met het ontwikkelen van mediabeleid ten opzichte van de multiculturele samenleving. Bij de Publieke Omroep zien we dit terug in het beleid en bij de commerciële zenders zien we dat ze zich steeds bewuster worden van de diversiteit van hun doelgroepen. De vraag is of deze ontwikkeling ook is terug te zien in het beleid van de makers van de te onderzoeken kinderprogramma's. Daartoe worden er nog drie deelvragen geformuleerd.

- Volgen de programmamakers een bepaald beleid bij het verbeelden van de multiculturele samenleving?
- Is er een verschil in verbeelding van de multiculturele samenleving tussen de publieke zenders en de commerciële zenders?
- Is er een verschil in het verbeelden van de multiculturele samenleving tussen soaps/series en actualiteiten/infotainment programma's?

In het volgende hoofdstuk wordt de onderzoeksvraag geformuleerd en zullen de onderzoeksmethoden besproken worden. Op basis van de resultaten zullen de deelvragen en de algemene onderzoeksvraag beantwoord worden.

4.1 Inleiding

Op basis van de geformuleerde deelvragen moet een antwoord gevonden worden op de algemene onderzoeksvraag. De vraag die ik in dit onderzoek beantwoord wil zien is: *Hoe verbeelden kinderprogramma's van zowel de Publieke Omroep als van commerciële zenders de multiculturele samenleving? Hebben de programmamakers daar een beleid voor en is dat beleid terug te zien in de inhoud van de programma's?*

In dit hoofdstuk worden de twee onderzoeksmethoden besproken die gebruikt worden om een antwoord op de probleemstelling te vinden. Daarnaast zal er achtergrondinformatie over de verschillende programma's gegeven worden en is er een operationalisatie van de scoringsformulieren te vinden. Het onderzoek bestaat uit een kwantitatief en een kwalitatief deel. Het kwantitatieve deel bestaat uit een inhoudsanalyse op de kinderprogramma's. Het kwalitatieve deel bestaat uit het afnemen van interviews met de programmamakers. Beide methoden zullen besproken worden.

4.2 Selectie kinderprogramma's

In dit onderzoek probeer ik antwoord te krijgen op de volgende probleemstelling: *Hoe verbeelden kinderprogramma's van zowel de Publieke Omroep als van commerciële zenders de multiculturele samenleving? Hebben de programmamakers daar een beleid voor en is dat beleid terug te zien in de inhoud van de programma's?* Om deze probleemstelling te kunnen beantwoorden, zijn er zes kinderprogramma's geselecteerd. De keuze voor de programma's was enerzijds afhankelijk van de leeftijdscategorie waar het programma voor bedoeld is en anderzijds van het feit of het van Nederlandse makelij is. Aangezien dit onderzoek zich richt op Nederlandse media, is het de bedoeling dat de programma's van Nederlandse bodem zijn.

De programma's moeten gemaakt zijn voor de doelgroep 6-12 jaar. Deze doelgroep is gekozen, omdat de invloed van de media op deze groep nog redelijk groot is. Zoals uit het onderzoek van Asseldonk (2005) is gebleken, is 71% van de ondervraagde kinderen in die leeftijdscategorie nog niet in staat kritisch naar de media te kijken. Vanuit de socialisatietheorie gezien, is het ook belangrijk het media-aanbod voor jonge kinderen

te bekijken. Kinderen zitten nog midden in hun socialisatieproces en de media spelen daar een belangrijke rol in. Om een vergelijking tussen programma's van de Publieke Omroep en de commerciële zenders te kunnen maken, zijn er drie programma's afkomstig van een commerciële zender en drie van de Publieke Omroep. Nadat de programma's gekozen waren, bleek dat TopStars de Nederlandstalige variant is op de Vlaamse serie "Spring". In TopStars zitten wel Nederlandse acteurs, maar de productie is in Vlaamse handen. Voor het onderzoek is dit niet problematisch, het interview kan nog steeds in het Nederlands worden afgenomen. Bovendien richt het programma zich wel degelijk op de Nederlandse markt. Het programma TopStars wordt weliswaar uitgezonden door de TROS, maar wordt geproduceerd door een commerciële maatschappij: Studio 100 (België). Tevens is er een onderscheid gemaakt tussen enerzijds actualiteiten/infotainment programma's (publiek) en anderzijds soaps/series (commercieel). Dat levert een volgende indeling op:

Tabel 4.1 Overzicht kinderprogramma's.

Actualiteiten/infotainment (Publieke Omroep)	Soaps/series (commerciële omroep) ¹
BlinQ (EO, Nederland 1)	HotNews.nl (Jetix, IdtV)
Jeugdjournaal (NOS, Nederland 3)	TopStars (TROS, Studio 100)
Jong (EO, Nederland 1)	ZOOP (Nickelodeon, NL Film)

Het streven was om beide type programma's van beide typen omroep te selecteren. Bij het selecteren van de programma's bleek echter dat het aanbod er niet naar was. Hiermee wordt al een duidelijk verschil tussen de Publieke Omroep en commerciële zenders gemaakt. Blijkbaar kiezen de commerciële zenders voor entertainment en wil de Publieke Omroep kinderen ook nog iets bijbrengen. Naar alle waarschijnlijkheid zal dit ook een verschil in resultaten opleveren als het gaat om het verbeelden van de multiculturele samenleving. In soaps/series zal op een andere manier worden omgegaan met het begrip multiculturaliteit dan in actualiteiten/infotainment programma's.

¹ Bij de soaps/series wordt eerst de zender genoemd waarop het programma uitgezonden wordt en daarachter de productiemaatschappij.

BlinQ

BlinQ is een “afwisselend en snel magazine-programma voor kids van 9 t/m 12 jaar”¹. BlinQ is een programma vol uitdagingen, actualiteiten en fun. In dit interactieve programma zijn kinderen te gast en worden er diverse onderwerpen besproken, zoals het leven als een kermiskind, het overlijden van een klasgenootje en de betekenis van Goede Vrijdag. Daarnaast wordt er uitleg gegeven over hoe bijvoorbeeld een magnetron werkt en wat er tijdens het lasergamen voor zorgt dat je ‘af’ bent.

Jeugdjournaal

De mensen van de NOS vonden het in 1981 belangrijk dat er een nieuwsprogramma voor kinderen zou komen. Het NOS Jeugdjournaal is voor kinderen van 9 t/m 12 jaar. Het doel van het Jeugdjournaal was om jongeren te vertellen wat er in de wereld gebeurt. Dat doel is nooit veranderd². Het Jeugdjournaal wordt zes dagen per week uitgezonden. In het journaal wordt het nieuws op een toegankelijke wijze gebracht, zonder daarbij de kinderen te ontzien. Daarnaast bevat elke uitzending ook een ‘feel good’ item.

Jong

Jong is een programma dat maatschappelijk relevante en medische onderwerpen bespreekbaar maakt onder jongeren³. Het programma richt zich op zowel ouderen als jongeren. In het programma komen jongeren aan het woord die een heftige gebeurtenis hebben meegemaakt, die een bepaalde levensovertuiging hebben of die medisch gezien iets mankeren. Door de jongeren zelf aan het woord te laten, probeert Jong meer begrip bij de kijker te kweken en vooroordelen weg te nemen.

HotNews.nl

HotNews.nl gaat over vijf jonge webredacteurs die, gewapend met gsm’s, nieuwsgierigheid en een flinke dosis lef in de meest mysterieuze en spannende situaties terecht komen⁴. Ze werken alle vijf voor de populaire webkrant HotNews.nl en worden aangestuurd door de eigenaresse van de webkrant. Via een webcam houdt zij contact met

¹ <http://www.eo.nl/portals/programs/programinfo.jsp?season=6383317>. Geraadpleegd op 7-03-2006.

² http://www.nos.nl/jeugdjournaal/achterdeschermen/geschiedenis/van_vroeger_tot_nu.html. Geraadpleegd op 7-03-2006.

³ <http://www.eo.nl/portals/programs/article.jsp?sessionId=1BCBEA498DB7908D427BA3A72429BC8F.mmbase03?article=5887368&season=6892248>. Geraadpleegd op 7-03-2006.

⁴ <http://soapies.web-log.nl/categorie/94351>. Geraadpleegd op 7-03-2006.

de vijf redacteuren. HotNews.nl wordt ook wel de ‘jeugdthrill’ van Nederlandse bodem genoemd. Volgens de managing director van Jetix, René Boogaard, is HotNews.nl een “unieke volwassen jeugdserie geladen met spanning, actie, avontuur en humor”¹.

TopStars

In TopStars kun je elke dag de belevenissen volgen van een *coole* vriendengroep op weg naar de top. De jongerensoap speelt zich grotendeels af in een dansstudio. De jongens zijn bezig met een rockband en dromen van een nummer 1 hit, de meiden volgen dansles. In de kantine van de dansschool komen de jongens en meiden bij elkaar. Buiten de serie vormt een aantal jongens van de cast de band TopStars. Onlangs kwam hun derde single, 'Jong' uit en in april verscheen hun eerste album². De onderwerpen die in de serie aan de orde komen, zijn onderwerpen die jongeren in het dagelijks leven ook tegenkomen. In de serie gaat het onder meer over verliefdheid, jaloezie, examens, geld verdienen en ruzie met ouders.

ZOOP

ZOOP is een serie die zich afspeelt in het Ouwehands Dierenpark in Rhenen. Het verhaal draait om acht aspirant dierenverzorgers³. De opleiding tot dierenverzorger volgen de jongeren in het park zelf. Ze krijgen les van enkele docenten. Ze moeten naast het verzorgen van dieren dus ook met hun neus in de boeken duiken. Ook in deze serie komen de personages problemen tegen die in het dagelijks leven voorkomen. Er worden echter ook dingen aangesneden die normaal gesproken in de fantasiewereld van kinderen voorkomen.

Van de drie series was HotNews in het najaar van 2005 het best bekeken programma. In de doelgroep van zes tot en met twaalf jaar scoorde HotNews.nl een gemiddeld marktaandeel van 33,6%. Dit in tegenstelling tot ZOOP en TopStars, die respectievelijk een marktaandeel van 25,6% en 9,7% haalden⁴.

¹ http://www.idtv.nl/cases.php?type=HotNews.nl&pr_in=Gouden%20Beeld. Geraadpleegd op 7-03-2006.

² <http://tros.nl/index.php?id=498>. Geraadpleegd op 7-03-2006.

³ <http://groups.msn.com/zoop-fanclub/zoopkrantenberichten.msnw?action=ShowPhoto&PhotoID=116>. Geraadpleegd op 7-03-2006.

⁴ http://www.idtv.nl/cases.php?type=HotNews.nl&pr_in=Gouden%20Beeld. Geraadpleegd op 20-03-2006.

4.3 Onderzoekperiode en methodiek

4.3.1 Onderzoekperiode en steekproef

De periode waarbinnen het onderzoek is voltrokken, bestaat voor de actualiteiten/infotainment programma's uit de maanden januari tot en met juli 2005. Elk van de gekozen actualiteiten/infotainment programma's is in deze periode uitgezonden. BlinQ is gedurende de hele onderzoekperiode dagelijks uitgezonden (met uitzondering van zaterdag en zondag), hetzelfde geldt voor het Jeugdjournaal (met uitzondering van zaterdag), Jong is in de maanden april, mei en een deel van juni wekelijks uitgezonden. Bij het selecteren van de uitzendingen was ik afhankelijk van het aanbod van het archief van het Instituut voor Beeld en Geluid. Dit instituut slaat niet alles op wat op de Publieke Omroep wordt uitgezonden. Daarnaast was de keuze voor de uitzending afhankelijk van het aanbod van uitzendingen met een multicultureel thema. In totaal zijn er vijftien uitzendingen van de Publieke Omroep bekeken.

De afleveringen van de soaps/series zijn ook allen afkomstig uit 2005. Aanvankelijk was het de bedoeling dat de uitzendingen die gecodeerd zouden worden, waren uitgezonden in de periode januari – juli 2005. Zo zou de vergelijkbaarheid van het onderzoek beter gewaarborgd zijn. Het probleem was echter dat het beeldmateriaal van deze programma's nergens opgeslagen is. Ik was dus afhankelijk van de dvd's die ik toegestuurd heb gekregen van de productiemaatschappijen. Op die dvd's is niet te zien uit welke periode de uitzendingen afkomstig zijn. Van elke dvd heb ik zes afleveringen bekeken. In totaal zijn dat achttien uitzendingen van soaps/series.

Voor het gehele onderzoek zijn uiteindelijk 33 uitzendingen bekeken. Dit is een beperkt aantal, maar gezien de korte periode waarbinnen dit onderzoek moest worden uitgevoerd, was ik genoodzaakt het aantal uitzendingen klein te houden. De uitzendingen van de Publieke Omroep heb ik allemaal opgevraagd bij het Nederlands Instituut voor Beeld & Geluid. Daar zijn alle programma's van de Publieke Omroep gearhiveerd. Voor de programma's van de commerciële omroep heb ik contact opgenomen met de programmamakers, om te achterhalen of zij de uitzendingen ook ergens opgeslagen hebben. Dat bleek bij alle drie de programma's het geval te zijn.

4.3.2 Inhoudsanalyse

Inhoudsanalyse is een methode om een systematische analyse van de inhoud van communicatie te maken (Hansen, Cottle, Negrine & Newbold, 1998). Of, zoals Berelson (in Hansen et. al., 1998, p. 18) het definieert: “*Content analysis is a research technique for the objective, systematic and quantitative description of the manifest content of communication*”. Deze methode van onderzoek is nooit objectief in die zin dat het onmogelijk is waarde vrij te analyseren. Het is onmogelijk alles te analyseren wat aanwezig is in het materiaal. Inhoudsanalyse heeft twee kenmerken: 1) “het materiaal is geproduceerd in een bepaalde sociale situatie en zal dan ook wat vorm en inhoud betreft betekenissen ontleen aan deze sociale context” en 2) “het materiaal wordt gelezen vanuit een bepaalde vraagstelling, waardoor bepaalde aspecten van de inhoud van het materiaal belangrijk worden. Betekenissen staan dus ook in verband met het conceptuele model van de onderzoeker” (Wester, 1995, p. 628). Bij inhoudsanalyse gaat het er dus niet om de inhoud te achterhalen, maar een inhoud. Die inhoud is door de onderzoeker geformuleerd. De onderzoeker maakt een (subjectieve) keuze. De subjectiviteit wordt echter beperkt door het feit dat de vragenlijst theoretisch onderbouwd is. Aan de hand van het geschetste theoretisch kader worden er vragen gesteld aan het materiaal. Naar aanleiding van de antwoorden op de vragen zal blijken of de theorieën stand houden.

In dit geval richt ik me op het voorkomen en de representatie van migranten in kinderprogramma's, waarbij ik bijvoorbeeld niet zal kijken naar de verhaallijn van het programma of naar de cameraposities, maar wel naar de rolverdeling en verhouding tussen autochtonen en etnische anderen. Het doel van inhoudsanalyse is het registreren van het voorkomen van specifieke karakteristieken of dimensies van een (media)tekst, om op basis daarvan iets te kunnen zeggen over de boodschappen en representaties van deze teksten en hun bredere sociale betekenis (Hansen et. al., 1998).

Inhoudsanalyse is een proces dat uit verschillende stappen bestaat. Hansen et. al. (1998) beschrijven de volgende zes stappen:

- 1) beschrijf wat je gaat onderzoeken
- 2) bepaal het medium en de steekproef
- 3) definieer de categorieën voor je analyse
- 4) maak een codeerschema
- 5) test het codeerschema en controleer de betrouwbaarheid daarvan
- 6) dataverzameling en analyse

Het gevaar van deze methode is dat je te maken hebt met interpretaties van de onderzoeker. “De betekenis van de tekst is niet met de tekens zelf gegeven” (Wester, 1995, p. 147), dus die zal door de onderzoeker moeten worden achterhaald. De validiteit (geldigheid) en betrouwbaarheid kunnen daarmee in het geding raken. Zeker wanneer het onderzoek door slechts één persoon wordt uitgevoerd. De tijd waarbinnen het onderzoek moet worden uitgevoerd laat echter geen ruimte voor het benaderen van meerdere codeurs. Bij validiteit gaat het om of datgene wat onderzocht is, ook is wat men wilde weten. Betrouwbaarheid gaat na of het onderzoek reproduceerbaar is, wanneer een andere onderzoeker de analyse herhaalt, moeten dezelfde resultaten gevonden worden (Wester, 1995). Wanneer er echter een duidelijk codeerschema wordt opgesteld, dit schema helder wordt geoperationaliseerd op basis van de literatuur en het schema op systematische wijze wordt ingevuld, stijgt de betrouwbaarheid van de onderzoeker.

4.3.3 Codeerschema actualiteiten/infotainment programma’s

Hieronder worden de verschillende vragen, zoals ze in het codeerschema voor actualiteiten/infotainment programma’s aan bod komen, geoperationaliseerd. Zoals hierboven al is aangegeven, kan een goed geoperationaliseerd, aan de hand van de literatuur, schema de betrouwbaarheid waarborgen. Het volledige codeerschema is terug te vinden in de bijlagen (Bijlage 1). Hieronder zullen enkel de nummers van de vragen genoemd worden.

Vraag 1 t/m 3

De eerste drie vragen spreken voor zich. De eerste vraag bepaalt welk programma geanalyseerd wordt: *BlinQ*, *Jeugdjournaal* of *Jong*. Vervolgens wordt de datum waarop het programma is uitgezonden genoteerd en als derde vraag wordt de lengte van het programma in minuten aangegeven. Daarbij wordt op hele cijfers afgerond.

Vraag 4

Hier wordt gekeken naar het totaal aantal minuten dat migranten in beeld zijn. Hier ontstaat meteen een probleem met de terminologie. Zoals in § 2.3 al aan de orde is gekomen is het moeilijk om mensen van etnische afkomst te benoemen. Extra (1996) gaf aan dat de termen buitenlanders en achterstandsgroepen duiden op respectievelijk het feit dat het geen landgenoten zijn en dat de verschillen tussen autochtoon en allochtoon als

achterstandskenmerken kunnen worden opgevat. Het zijn echter niet alleen deze termen die een bepaald beeld oproepen. Ook de termen allochtoon of etnische minderheid hebben in de huidige maatschappij een negatieve bijmaak. Allochtoon impliceert het anders zijn, het niet geïntegreerd zijn. Etnische minderheid is zo mogelijk nog problematischer, aangezien het woord minderheid een waardeoordeel geeft. Alsof mensen van etnische afkomst 'minder' zijn. Ik heb om deze redenen gekozen voor de term etnische ander, omdat deze term het meest neutraal is. De term etnisch betekent enerzijds 'volkenkundig; wat een volk betreft'. De tweede betekenis is 'behorend tot een etnische minderheid' (Koenen, 1992). In dit onderzoek wordt met de term *etnisch* de tweede betekenis bedoeld. Belangrijk daarbij is wel dat het duidelijk is dat het om niet-westerse etnische anderen gaat. Het gaat daarbij om mensen die in het verleden als arbeidsmigrant naar Nederland gekomen zijn of om mensen uit de voormalige koloniën van Nederland. Bij het coderen is het van belang dat het 'etnisch anders zijn' óf benoemd wordt, of duidelijk zichtbaar is. Dat kan betekenen dat sommige niet-westerse etnische anderen over het hoofd gezien worden.

Vraag 5

Deze vraag gaat in op het onderwerp van de gehele uitzending. Wanneer er meerdere onderwerpen aan de orde komen, zullen alle onderwerpen benoemd worden.

Vraag 6

Deze vraag is gebaseerd op de eerste aanbeveling die Smelik et al. (1999, p. 45) doen om de stereotyperingen van etnische minderheden om te zetten in pluriforme beeldvorming.

1. voorzie de lagere, ondergewaardeerde, pool van meer macht: verbeeld of beschrijf de betreffende persoon kijkend, sprekend en handelend

Bij deze vraag wordt er gekeken hoe etnische anderen over het algemeen worden verbeeld. Handelend, passief of op andere wijze. Die kan worden aangegeven bij de categorie 'anders'.

Vraag 7

Deze vraag is gebaseerd op de tweede aanbevelingen die Smelik et al. (1999, p. 45) doen om de stereotyperingen van etnische minderheden om te zetten in pluriforme beeldvorming.

2. breek de duale tegenstelling open door meer dan twee mensen of categorieën in beeld te brengen of te beschrijven

Hier wordt er bepaald hoeveel personen van een andere etnische afkomst zijn. De personen waar naar gekeken wordt zijn presentatoren, studiogasten, bronnen buiten de studio en correspondenten/verslaggevers. Ik heb niet gekozen voor publiek, omdat in alle drie de programma's geen publiek zichtbaar is. Tevens is het onderscheid gemaakt tussen enerzijds het benoemen door het programma van een etnische afkomst en anderzijds het zelf bepalen. Daarbij moet worden opgemerkt dat zelf bepalen, zoals gezegd, voor een zekere mate van onbetrouwbaarheid zorgt. Dit laatste gebeurt op basis van uiterlijke kenmerken of wanneer duidelijk is dat minstens één van de ouders van etnische afkomst is.

Vraag 8

Het aantal personen van autochtone afkomst wordt op dezelfde manier bepaald als het aantal personen van etnische afkomst. Ook hier is een onderscheid gemaakt tussen het benoemd worden en het zelf bepalen.

Vraag 9

Enkele van de gekozen onderwerpen zijn gebaseerd op de onderzoeken van Van Dijk (1983) en Leurdijk (1999), zoals werkgelegenheid, huisvesting en criminaliteit. Daarnaast zijn er actuele thema's rondom de multiculturele samenleving in het schema opgenomen, als terrorisme, integratie en cultuurverschillen. Wanneer één of meerdere van deze onderwerpen besproken worden, wordt bepaald of het thema op een positieve of negatieve manier wordt ingevuld. Het kan ook zo zijn dat het onderwerp meerzijdig belicht wordt. Een voorbeeld van een positieve invulling is het tonen van een geslaagde integratie. Een voorbeeld van een negatieve invulling is het noemen van de gevaren van de Islam. Wanneer een onderwerp meerzijdig belicht wordt, kan dat bijvoorbeeld gebeuren door twee kanten van de radicale Islam te tonen. Enerzijds de terroristische stroming, anderzijds de conservatieve en zeer gelovige stroming. De kans is groot dat het aantal negatief belichte thema's groter zal zijn, gezien de algemene aard van de berichtgeving (vgl. onderzoek Van Dijk (1983) en Leurdijk (1999)). Een negatieve gebeurtenis (aanslagen, overval) zal eerder genoemd worden dan een positieve gebeurtenis. Dit heeft uiteraard ook te maken met de nieuws waarde van de gebeurtenis en met de feitelijke gebeurtenissen. Wanneer er een aanslag wordt gepleegd door

extremistische moslims en de programma's besteden daar op een negatieve manier aandacht aan, dan wil dat niet zeggen dat het programma over het algemeen een negatieve kijk op moslims heeft. Voor de beeldvorming die er mogelijk uit ontstaat maakt het echter weinig verschil.

Vraag 10

Deze vraag hangt nauw samen met vraag 9. Waar in de vorige vraag wordt gekeken of er positief of negatief bericht wordt, gaat het hier om het aantal keer dat deze maatschappelijke onderwerpen in totaal aan de orde komen.

Vraag 11

Hier wordt gekeken naar de sector waarin de studiegasten of bronnen buiten de studio werkzaam zijn.

Vraag 12

Hier wordt bepaald hoe vaak migranten zelf aan het woord komen, wanneer het gaat over etnische anderen. Wordt er bij een thema over etnische anderen eerder gekozen voor een verslaggever met een etnische afkomst? En wordt er eerder gekozen voor bronnen/studiegasten met een etnische achtergrond?

Vraag 13

Uit het onderzoek van Van Dijk (1983) is gebleken dat berichtgeving over minderheden zich over het algemeen richt op opvallende incidenten en sensationele conflicten, vooral als die van gewelddadige aard zijn. Ook uit het onderzoek van Leurdijk (1999) blijkt dat de meeste aandacht in de programma's uitgaat naar vluchtelingen, immigratie, racisme en extreem-rechts.

Aangezien het meeste recente onderzoek ook al zeven jaar geleden is gedaan, wil ik onderzoeken of dit in 2005 nog steeds geldt.

Vraag 14

Hier wordt het aantal keer geteld dat in één beeld zowel etnische anderen als autochtonen te zien zijn.

Vraag 15

Op basis van het onderzoek van d'Haenens en De Kort (2005, p. 133) zijn er vijf frames geformuleerd. Het *conflictframe* benadrukt een conflict tussen individuen, groepen of instituties. Het *human-interestframe* legt de nadruk op de menselijke, emotionele kant in de weergave van een gebeurtenis, issue of probleem. Daarbij wordt het nieuws gepersonaliseerd, gedramatiseerd en emotioneel gemaakt. Het *verantwoordelijkheidsframe* brengt de gebeurtenis op een dusdanige manier dat de verantwoordelijkheid voor de oorzaak of oplossing voor dit probleem bij de regering, individu of een groep ligt. Het *economische-gevolgenframe* toont de economische gevolgen van een bepaalde gebeurtenis. Het *moraliteitsframe* belicht een onderwerp of gebeurtenis vanuit een religieuze of morele visie.

Vraag 16

Bij deze vraag wordt er gekeken naar welke etnische anderen in beeld worden gebracht. Daarbij is onderscheid gemaakt tussen verschillende bevolkingsgroepen. Uiteraard zijn de vier grootste groepen die in Nederland wonen genoemd. Dat zijn Marokkanen, Turken, Surinamers en Antillianen. Verder zijn de groepen Aziatisch, Afrikaans en Zuid-Europees genoemd. Er wordt vooral gekeken naar niet-westerse etnische anderen. De reden daarvoor is dat niet-westerse etnische anderen beter te herkennen zijn dan westerse etnische anderen. Gowricharn (2002, p. 25) geeft aan dat “allochtonen tot de *visible minorities* behoren”, waardoor herkenning en classificatie door anderen makkelijker wordt. Niet-westerse allochtonen onderscheiden zich volgens Gowricharn op dat punt ten opzichte van westerse allochtonen. Er is nog een achtste categorie: *Anders*. Op die manier worden er geen groepen uitgesloten. Bij deze vraag zal weer het onderscheid worden gemaakt tussen het ‘zelf bepaald’ en ‘benoemd’. Dat zorgt voor een zekere onbetrouwbaarheid.

4.3.4 Codeerschema soaps/series

Het codeerschema van de soaps/series is terug te vinden in Bijlage 2.

Vraag 1 t/m 5

Voor de eerste vijf vragen geldt dat ze gelijk zijn aan het codeerschema van de actualiteiten/infotainment programma's, zij het dat het hier om de programma's

HotNews.nl, TopStars en ZOOOP gaat. De operationalisatie van deze begrippen is te vinden in paragraaf 4.2.3.

Vraag 6 + 7

In tegenstelling tot het codeerschema van actualiteiten/infotainment programma's, wordt er hier gekeken naar personages in plaats van naar echt bestaande mensen. Dat betekent dus dat een acteur die van westerse of Nederlandse afkomst is, wel als zodanig gecodeerd wordt op het moment dat hij/zij een personage speelt dat een etnische andere afkomst heeft. Andersom geldt het ook, een acteur van etnische andere afkomst die een autochtoon personage speelt, wordt NIET als etnisch personage gecodeerd, maar als personage van autochtone afkomst. Ook hier wordt het onderscheid gemaakt tussen benoemd en door mij waargenomen.

Vraag 8

Bij deze vraag wordt het aantal keer dat een personage dat een migrant speelt het woord voert, geteld. Dit tellen gebeurt per keer dat zo'n personage aan het woord is. Dat wil zeggen dat na een onderbreking (iemand anders zegt iets, er gebeurt iets) opnieuw geteld wordt.

Vraag 9

Hier gaat het om het feit of personages die een persoon van etnische afkomst spelen worden achtergesteld door autochtone personages. Daarmee wordt bedoeld dat ze op basis van hun afkomst worden gediscrimineerd, worden uitgesloten van de groep, geen baan krijgen/vinden of dat er vervelende dingen over ze wordt gezegd.

Vraag 10

Deze vraag beoordeelt of de afkomst van de personages voor conflicten zorgt. Met andere woorden: speelt etniciteit een rol in ruzies tussen personages?

Vraag 11

Hier wordt gekeken of de personages die een persoon van etnische afkomst spelen, dat zelf als een probleem ervaren. Hebben ze er last van, noemen ze het wanneer ze er met vrienden over praten?

Vraag 12

Deze vraag bepaalt in welke sector de personages van etnische afkomst werkzaam zijn.

Vraag 13

Hier wordt gekeken naar het type rol dat etnische personages spelen. Daarbij is het onderscheid gemaakt tussen held, schurk, sukkel/mietje en de categorie anders¹. Bij de definiëring van deze types maak ik gebruik van de definities zoals ze in het woordenboek worden gebruikt. Met held wordt bedoeld: ‘dapper strijder’; ‘iemand die uitblinkt door moed’. Een schurk is hier een ‘gewetenloos iemand’; ‘bedrieger’. Sukkel/mietje betekent ‘iemand die onhandig is’; ‘iemand die zich niet weet te redden’; ‘kleinzielig mens’.

Vraag 14

Bij deze vraag gaat het om het type karakter dat personen die een personage van etnische afkomst toebedeeld krijgen. Natuurlijk zal elk personage meerdere karaktereigenschappen hebben, maar het gaat om de dominante typering. Daarmee kan beoordeeld worden of er sprake is van stereotypering in de soaps/series. Stereotypering duidt op beeldvorming. Zoals in hoofdstuk 2 is aangegeven, gaat het bij beeldvorming vaak om bepaalde karakteriseringen, die herkenbaar zijn en passen binnen onze cultuur (Tudor, 1992). Deze vaste typering worden vaak stereotypen genoemd. Verstarde beeldvorming (stereotypering) is gebaseerd op hiërarchische tegenstellingen. Stereotypen zijn niet per definitie problematisch, we hebben ze nodig om op een snelle en efficiënte manier betekenis te verlenen aan de wereld om ons heen. Stereotypen worden wel problematisch wanneer ze gekoppeld worden aan waardeoordelen (Smelik et.al, 1999). Naar aanleiding van deze vraag kan gesteld worden of er sprake is van stereotypering en in hoeverre deze problematisch is. Er zijn zeven typering te onderscheiden. Allereerst *bedreigend*, daarmee wordt een personage bedoeld die voor andere mensen een zekere dreiging vormt, waar andere mensen bang voor zijn. Als tweede typering is *agressief* genoemd. Een agressief personage is snel kwaad, zoekt regelmatig de confrontatie met anderen op en schuwt lichamelijk contact daarbij niet. De derde typering, *crimineel*, doelt op personages die zich niet aan de wet houden. Dit kan zich uiten doordat het personage schuldig is aan diefstal, geweldsdelicten, moord etc. Vervolgens wordt *sociaal* genoemd. Met een *sociale typering* wordt een personage bedoeld dat er voor andere mensen is, makkelijk contacten

¹ Deze types zijn gebaseerd op colleges van Drs. A. Wijers aan de Radboud Universiteit Nijmegen.

legt, open staat voor anderen en betrokken is bij de maatschappij. De vijfde categorie, *vriendelijk*, doelt op personages die van goede wil en hartelijk zijn. Als zesde is *behulpzaam* onderscheiden. Een *behulpzaam* personage is bereid andere mensen te helpen. De laatste categorie is *anders*. Deze categorie is er om typering die aan de orde komen en niet in het codeerschema zijn opgenomen, toch te kunnen noemen.

Vraag 15

Hier wordt gescoord hoeveel personen die een etnisch ander personage spelen, een hoofdrol vervullen. Met een hoofdrol wordt een voorname rol in de soap/serie bedoeld. Het personage is regelmatig in beeld en voert regelmatig het woord.

Vraag 16

Deze vraag is gelijk aan vraag 15. Hier wordt echter gekeken naar het aantal autochtone personages dat een hoofdrol vervult.

Vraag 17

De Bruin (2002) heeft in zijn onderzoek naar etnische minderheden in soaps vier manieren onderscheiden waarop etniciteit verbeeld kan worden. Deze vier manieren zijn etniciteit als *leeg*, *vol*, *divers* en *reflexief*. Hieronder wordt uitgelegd wat deze vier aanduidingen inhouden en hoe ze gescoord zijn.

1. Etniciteit als leeg. Dit wil zeggen dat ‘niet-witte’ personages vrijwel gelijk zijn aan de ‘witte’ personages. Ondanks het feit dat de ‘niet-witte’ personages zich in sommige situaties anders gedragen, speelt etniciteit geen rol van betekenis.
2. Etniciteit als vol. Hier gaat het er om dat het personage wordt verbonden aan zijn etniciteit. De etniciteit wordt ingevuld, speelt een wezenlijke rol bij de ontwikkeling van het personage.
3. Etniciteit als divers. De etniciteit van een personage wordt op diverse momenten in de serie op andere wijze ingevuld. Hierbij kan gedacht worden aan een ontwikkeling van een personage van etnische afkomst, dat zich zeer traditioneel kleedt en gedraagt en vervolgens verandert tot een personage dat steeds meer westers wordt.
4. Etniciteit als reflexief. Deze laatste invulling aan etniciteit komt het minst vaak voor. Bij deze invulling is het personage actief bezig de eigen identiteit of de ‘witte’ norm ter discussie te stellen.

Vraag 18

Idem vraag 9 codeerschema actualiteiten/infotainment programma's.

Vraag 19

Idem vraag 13 codeerschema actualiteiten/infotainment programma's. Het verschil is hier echter dat het niet om berichtgeving gaat, maar om de manier waarop personages worden neergezet.

Vraag 20

Idem vraag 16 codeerschema actualiteiten/infotainment programma's .

Vraag 21

Hier wordt de leeftijd van de personen die een etnisch ander personage spelen, gecodeerd. Het gaat om de leeftijd die de personages in de serie hebben, niet om de werkelijke leeftijd van die acteurs. De categorieën zijn ruim opgezet, omdat het lastig is de leeftijd precies te bepalen. Door de categorieën ruim op te zetten, wordt de kans kleiner dat de leeftijd verkeerd gecodeerd wordt.

Vraag 22

Bij deze vraag wordt het aantal mannelijke en vrouwelijke personages van etnisch andere afkomst bepaald.

Vraag 23

Hier wordt er gekeken naar de manier van kleden van de etnische personages. Er is onderscheid gemaakt tussen *zwaar bedekt*, *bedekt* en *onbedekt*. De manier van kleden roept bij de kijker een bepaalde associatie op. De programmamaker wil daar dus ook een bepaalde boodschap mee overbrengen.

Vraag 24

Idem vraag 14 codeerschema actualiteiten/infotainment programma's.

Vraag 25

Deze vraag is gebaseerd op het onderzoek van Greenberg en Brand (in: Bryant & Zillmann, 1994). Zij hebben een onderzoek naar minderheden in de media uitgevoerd

tussen 1970 en 1990. In dit onderzoek is er onder andere gekeken naar de representatie van zwarte mensen in de Amerikaanse media. De resultaten betreft de interactie tussen blanke en zwarte mensen, laten zien dat blanke mensen minder vaak contact zoeken met zwarte mensen dan andersom. Het komt op televisie over het algemeen erg weinig voor dat blank en zwart elkaar ontmoeten. Op basis van dit laatste resultaat is de vraag opgesteld hoe vaak autochtonen en minderheden een dialoog voeren.

Vraag 26

Idem vraag 11 codeerschema actualiteiten/infotainment programma's.

4.4 Kwalitatief survey

Om te achterhalen wat het beleid van programmamakers is ten opzichte van de multiculturele samenleving, zal ik gebruik maken van interviews. Voor het interview zal ik gebruik maken van een vooraf opgestelde vragenlijst. Een interview, ook wel kwalitatief survey genoemd, heeft als doel “op empirische wijze een overzicht te krijgen van een verschijnsel in een natuurlijke maatschappelijke situatie, zoals bijvoorbeeld de opvattingen die in een populatie leven” (Linders & Hijmans, 2001, p.539). Dat laatste is precies wat ik te weten wil komen. Ik wil weten wat de opvattingen van programmamakers zijn wat betreft hun eigen programma en het aan de orde stellen van de problematiek van de multiculturele samenleving daarin. Het voordeel van een vooraf opgestelde vragenlijst is dat het een zekere structuur biedt tijdens het afnemen van het interview (Linders & Hijmans, 2001). Linders en Hijmans (2001, p. 540-542) geven een aantal kenmerken van het kwalitatief survey weer, enkelen daarvan zijn:

- De aard van sociale verschijnselen en het verkrijgen van een ‘insiders-view’ staan centraal.
- De onderzoeker maakt gebruik van een semi-gestructureerd interview. Dat zorgt er voor dat zowel de onderzoeker als de geïnterviewde een zekere mate van vrijheid hebben tijdens het kwalitatief survey. Zo hoeft de onderzoeker zich niet strikt aan de volgorde van de vragen te houden en is er voor de geïnterviewde ruimte een onderwerp verder toe te lichten of een ander onderwerp te introduceren.

- Tijdens het interview moet de onderzoeker deelnemer zijn van de cultuur waarvan de onderzochten ook deel uitmaken.

De interviews zijn gehouden met de programmamakers van de zes kinderprogramma's. Voor de interviews heb ik vijf respondenten op hun werkplek bezocht en één respondent op een andere lokatie. Alle programma's waren bereid mee te werken. Dat was vooraf niet de verwachting, omdat het toch een gevoelig onderwerp betreft. In eerste instantie was het de bedoeling meerdere medewerkers (redacteurs, scriptschrijvers etc.) per programma te interviewen, maar over het algemeen bleek één persoon per programma genoeg te zijn. Het enige programma waarbij twee personen bij het interview aanwezig waren, was Jong. Alle kinderprogramma's zijn aangeschreven en vervolgens telefonisch benaderd. De interviews zijn afgenomen in de maanden mei, juni en juli 2006. De duur van de interviews varieerde tussen de veertig minuten en een uur. Het gevaar van interviews is dat je als onderzoeker 'sociaal wenselijke antwoorden' krijgt van de respondenten. In dit onderzoek is dat risico enigszins beperkt, omdat de programmamakers er van op de hoogte waren dat hun antwoorden zouden worden vergeleken met de daadwerkelijk getoonde beelden.

De vragenlijst die gehanteerd is tijdens de interviews, is gebaseerd op de vragenlijst zoals Leurdijk die (1999) tijdens haar onderzoek naar 'televisiejournalistiek over de multiculturele samenleving' heeft gebruikt (zie bijlage 3). In het volgende hoofdstuk worden de resultaten van de interviews weergegeven.

5.1 Inleiding

In dit hoofdstuk zal er een analyse gemaakt worden op basis van de verzamelde data. Allereerst zullen de resultaten van de inhoudsanalyse besproken worden. Deze resultaten zijn met behulp van SPSS verwerkt. Vervolgens worden de interviews besproken en wordt het beleid van de verschillende kinderprogramma's in kaart gebracht. Als laatste wordt er een vergelijking gemaakt tussen de resultaten van de inhoudsanalyse en de interviews, zodat er een antwoord gegeven kan worden op de onderzoeksvraag.

5.2 Resultaten inhoudsanalyse

De resultaten van de inhoudsanalyse op de zes kinderprogramma's zijn in de bijlagen 4 t/m 9 te vinden. Bij zowel de actualiteiten/infotainment programma's als bij de soaps/series zijn de gescoorde uitzendingen bij elkaar genomen. De percentages en aantallen zoals ze in de tabellen en diagrammen vermeld staan, zijn dus gebaseerd op het totaal aantal uitzendingen. De aanvullende resultaten zijn in de bijlagen te vinden.

5.2.1 Verhouding autochtonen/etnische anderen

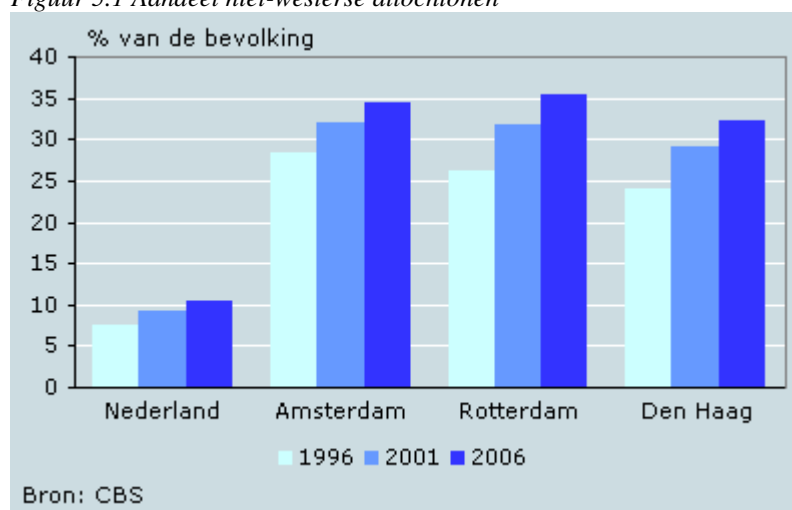
Uit de analyse blijkt dat in alle zes de programma's etnische anderen in beeld zijn. In tabel 4.1 is te zien dat HotNews.nl, ZOOP en het Jeugdjournaal ongeveer 25% van de uitzendtijd etnische anderen in beeld tonen. Jong scoort het laagst, met slechts 15%. TopStars en BlinQ hebben ongeveer 20% van de uitzendtijd etnische anderen in beeld. Opvallend daarbij is dat wanneer etnische anderen in beeld zijn, dit vrijwel altijd handelend gebeurt. Het percentage bij Jong is erg laag, omdat in drie van de vijf gescoorde uitzendingen geen etnische anderen aanwezig waren. Ook het Jeugdjournaal heeft geen score van 100%. Tijdens één van de uitzendingen werd aandacht besteed aan de rechtszaak rond Samir A.. Aangezien er geen beelden uit de rechtszaal getoond mogen worden, moest het Jeugdjournaal het doen met een schets en een foto van Samir A..

Tabel 5.1 Percentage etnische anderen in beeld

	% etnische anderen in beeld	% autochtonen in beeld	% handelend in beeld
BlinQ	19.2%	80.8%	100%
Jeugdjournaal	24.3%	75.7%	80%
Jong	14.3%	85.7%	40%
HotNews.nl	26.9%	73.1%	100%
TopStars	17.9%	82.1%	100%
ZOOP	24.6%	75.4%	100%

Of de verhouding tussen autochtoon en etnisch andere personen/personages recht doet aan de werkelijkheid blijkt uit tabel 5.2. Uit een onderzoek van het Centraal Bureau voor de Statistiek wordt duidelijk dat op 1 januari 2005 het percentage etnisch anderen in Nederland 23.5% bedroeg (Garssen et al., 2005, p. 100). Dit percentage bevat zowel niet-westerse als westerse etnisch anderen. Het percentage niet-westerse etnisch anderen is 10.4%. In 2006 is het percentage vrijwel gelijk gebleven, zoals onderstaande tabel laat zien (Alders, M. & Garssen, J., 2006¹). Dit komt doordat het aantal niet-westerse etnisch anderen van de eerste generatie afneemt en het aantal jongeren blijft stijgen. Daarnaast is het aantal immigranten gedaald en neemt het aantal emigranten toe (Alders & Garssen, 2006).

Figuur 5.1 Aandeel niet-westerse allochtonen

¹ Uit artikel "Helpt van de jeugd in grote steden niet-westers allochtoon". Geplaatst in het webmagazine op 31-07-2006, op de website van het Centraal Bureau voor de Statistiek, www.cbs.nl. Geraadpleegd op 1-08-2006.

Tabel 5.2 Verhouding etnisch anderen en autochtone personen.

	% etnische andere personen	% autochtone personen	% etnisch anders benoemd	% autochtoon benoemd
BlinQ	23.8%	76.3%	21.1%	1.6%
Jeugdjournaal	26.1%	73.9%	38.9%	0%
Jong	7.0%	93.0%	33.8%	20%
HotNews.nl	11.7%	88.3%	0%	0%
TopStars	17.3%	82.7%	0%	0%
ZOOP	13.6%	86.4%	0%	0%

In dit onderzoek is er, behalve de categorie Zuid-Europees, gekeken naar niet-westerse etnisch anderen. In tabel 5.2 is te zien dat, in vergelijking met figuur 5.1, alle programma's conform de werkelijkheid scoren. Alleen Jong scoort slecht, met slechts 7%. Als we deze percentages vergelijken met de percentages van de *Monitor Diversiteit* van de Publieke Omroep uit 2002, zien we voor de publieke zenders een stijging van bijna 7% (2002: 12% etnische anderen, 2005: gemiddeld 18.9%). Bij de commerciële zenders is het percentage ten opzichte van 2002 gelijk gebleven (2005: gemiddeld 14.2%). Opvallend is dat als Jong een persoon met een etnisch andere achtergrond in de uitzending heeft, dit in 1/3 van de gevallen benoemd wordt. Alleen het Jeugdjournaal scoort op dit punt hoger. Ook de autochtone personen worden in Jong in 20% van de gevallen benoemd. Dit is te verklaren aan de hand van het onderwerp van de uitzendingen waarin dat gebeurde. De etnisch andere persoon kwam aan bod in de uitzending over tienerouders. De jonge vader bleek uit Oost-Europa afkomstig te zijn en had nog geen vaste verblijfsvergunning. Door dat te vermelden, wilde het programma aantonen dat de toekomst van het jonge gezin nog allerm minst duidelijk was. Het noemen van de achtergrond van deze persoon had dus een reden. De uitzending waarin de Nederlandse personen werden benoemd, ging over het bekeren tot de Islam. De presentator vroeg zich af hoe twee "oer-Hollandse meiden" zich wilden bekeren tot de Islam. Ook tijdens de reportage waarin de ouders van één van de jonge vrouwen aan bod kwamen, werd het Nederlands (en christelijk-) zijn benoemd.

De onderwerpen waarbij het Jeugdjournaal de etnische achtergrond van de personen vermeldde, waren respectievelijk het verschijnen van een Surinaams woordenboek en het vieren van het Iranese nieuwjaar in Nederland. De achtergrond van

de personen werd dus niet genoemd binnen een negatieve context, maar het maakte alleen duidelijk dat deze personen direct betrokken waren bij het onderwerp.

Van de soaps/series scoort TopStars het beste als het gaat om de verhouding tussen autochtonen en etnisch andere personages, namelijk 17.3%. HotNews.nl scoort van de soaps/series het laagst. Hoewel de verhouding scheef is, komen de etnisch andere personages wel een kwart van de tijd in beeld. Ditzelfde geldt voor ZOOP. Ook zij hebben een laag percentage etnisch andere personages, maar deze personages zijn wel 25% van de uitzendtijd te zien. In alledrie de soaps/series wordt er geen enkele keer naar afkomst verwezen.

Tabel 5.3 Afkomst etnische anderen.

	Marokkaans	Turks	Aziatisch	Afrikaans	Surinaams	Antilliaans	Zuid-Europees	Anders
BlinQ	1	4	2	1	5	2	0	4
Jeugdjournaal	2	1	1	2	6	3	0	4
Jong	0	0	1	0	0	0	0	2
HotNews.nl	6	0	0	0	1	0	0	0
TopStars	0	0	4	4	1	2	0	6
ZOOP	6	0	0	0	5	0	0	0

De afkomst van de personages is in de zes kinderprogramma's zeer divers, zoals blijkt uit tabel 5.3. In BlinQ, het Jeugdjournaal en TopStars is de diversiteit het grootst. De categorie anders is in BlinQ Pakistaans en Tsjetsjeens, in het Jeugdjournaal is dat Iranes, in Jong is dat Oost-Europees en onduidelijk en in TopStars is dat Aziatisch – Nederlands. Het personages heeft een Aziatische vader en een Nederlandse moeder. Uit deze tabel blijkt dat kinderprogramma's zich niet alleen richten op de groepen die het sterkst vertegenwoordigd zijn in Nederland (Marokkanen, Turken, Surinamers en Antillianen), maar ook andere groepen in beeld brengen. Daardoor zullen meerdere kinderen met een andere etniciteit zich herkennen in het televisieaanbod voor de jeugd.

5.2.2 Analyse actualiteiten/infotainment programma's

De onderwerpen die in de programma's BlinQ, Jeugdjournaal en Jong aan bod kwamen, zijn zeer divers (zie bijlagen 4, 5, 6, vraag 5). Zoals in Hoofdstuk 3 al werd aangegeven, was het de bedoeling uitzendingen te selecteren waarin een multicultureel

onderwerp werd behandeld. Helaas bleek dat bij Jong niet mogelijk te zijn. Jong behandelt elke week één thema en het ligt voor de hand dat dit, zeker gezien het feit dat het wordt uitgezonden door de EO, niet elke week een multicultureel onderwerp is. Ik heb er voor gekozen toch vijf uitzendingen te analyseren, om te kijken of er wel studiegasten en/of andere bronnen in de uitzendingen voorkomen.

Over het algemeen kwamen er bij BlinQ en Jong vrij weinig onderwerpen over etnische anderen aan bod, zoals die in vraag 9 van het codeerschema beschreven zijn (zie bijlage 1). In BlinQ komt één keer een thema aan bod, namelijk kleurverschillen en dat wordt op een positieve manier behandeld. In Jong wordt tijdens de uitzending over het bekeren tot de Islam wel gesproken over de radicale kant van de Islam. Het onderwerp 9/11 komt uiteraard ter sprake, maar ook de cultuurverschillen die er zijn tussen moslims en christenen. De twee jonge vrouwen die het woord voeren, wilden met de uitzending bereiken dat de vooroordelen en discriminatie ten opzichte van moslims zouden afnemen. Ze benadrukken dat veruit de meeste moslims de radicale kant afkeuren. De onderwerpen die ze bespreken worden allen meerzijdig behandeld.

Het Jeugdjournaal besteedt in alle vijf de uitzendingen aandacht aan onderwerpen over etnische anderen. De uitzending over Samir A. behandelt de terreurplannen van Samir A. en de aanslagen van 9/11. De terreurplannen worden negatief gebracht en de aanslagen meerzijdig. De uitzending over het Iranese gezin dat nieuwjaar viert, brengt de cultuurverschillen op een positieve manier in beeld. Het Jeugdjournaal laat zien dat twee culturen elkaar niet hoeven te bijten, maar dat ze elkaar aanvullen. Het gezin viert zowel het Nederlandse nieuwjaar als het Iranese nieuwjaar en beiden hebben een andere betekenis. Het item waarin het nieuwe Surinaamse woordenboek behandeld wordt, laat zien dat het mogelijk is om de eigen taal te blijven spreken en daarnaast ook het Nederlands goed te beheersen. Het vierde onderwerp over etnisch anderen bespreekt de brandstichting op een Islamitische basisschool na de moord op Theo van Gogh. De conflicten tussen autochtonen en etnisch anderen komen hier op een negatieve manier aan bod. De laatste uitzending laat zien dat etnisch anderen ook goed geïntegreerd zijn. Rapper Ali B. (ook wel de 'knuffel-Marokkaan' genoemd) traint mee met het Nederlands elftal onder 20. Het Jeugdjournaal kiest er duidelijk voor niet alleen negatieve onderwerpen over etnische anderen te tonen, maar ook de positieve kanten van een multiculturele samenleving.

Veruit de meeste etnisch anderen die in de uitzendingen van BlinQ, Jeugdjournaal en Jong aan bod komen, zijn scholieren. Dit heeft natuurlijk te maken met

het feit dat de programma's zich (deels) op een jong publiek richten. Zowel BlinQ als het Jeugdjournaal hebben een gekleurde presentator. Deze programma's zijn dus bewust bezig met het representeren van etnische anderen. Zoals uit het interview met het Jeugdjournaal zal blijken, wil het programma ook in de presentatie een afspiegeling van de samenleving zijn. Beide programma's volgen daarin tevens het omroepbeleid, dat meer gekleurde presentatoren voorschrijft.

Als etnische anderen in beeld komen, voeren ze over het algemeen minimaal zes tot tien keer het woord. Gezien het feit dat het (vooral bij BlinQ en het Jeugdjournaal) vaak om korte items gaat, is dit redelijk veel. Etnische anderen zijn dus niet alleen zichtbaar, maar mogen ook het woord voeren en hun eigen verhaal vertellen.

Slechts in drie van de vijftien uitzendingen worden etnische anderen met opvallende incidenten of gewelddadige conflicten in verband gebracht. In alle drie de gevallen gaat het om terroristische daden van moslims. Gezien het feit dat we met actualiteiten/infotainment programma's te maken hebben, is dit niet verwonderlijk. De aanslag op Theo van Gogh werd gepleegd op 2 november 2004, de nasleep daarvan was nog lange tijd merkbaar in Nederland. Het Openbaar Ministerie was begin 2005 druk bezig met het terroristennetwerk in Nederland op te sporen, waar Samir A. deel van uit zou maken. Ook 9/11 was nog lang niet vergeten. Genoeg aanleiding dus om de terreurdaden van enkele extremistische Islamieten te noemen.

In BlinQ zijn personen met een etnisch andere afkomst over het algemeen samen met autochtonen in beeld. In het Jeugdjournaal zijn ze over het algemeen alleen in beeld en bij Jong zijn ze, wanneer ze in de uitzending aanwezig zijn, vaak wel samen met autochtonen in beeld te zien.

Het meest gebruikte frame is bij alle drie de programma's het *human-interest frame* (tabel 5.4). Dit frame duidt er op dat het nieuws vanuit de menselijke kant verteld wordt, het wordt gepersonaliseerd en emotioneel gemaakt. Voor kinderen wordt dit blijkbaar als een goede optie gezien om nieuws/actualiteiten te brengen. Door het nieuws in dit frame te gieten, kunnen kinderen zich beter verplaatsen in het onderwerp en snappen ze beter waar het over gaat. In het Jeugdjournaal komt ook twee keer het *verantwoordelijkheidsframe* voor. Het gaat daarbij om de terreurplannen van Samir A. en de brandstichting in een Islamitische basisschool. In beide gevallen is het duidelijk dat er iemand verantwoordelijk is voor de gebeurtenissen. Zowel BlinQ als Jong brengen het programma één keer vanuit een *moraliteitsframe*. In BlinQ wordt de betekenis van Goede Vrijdag en Pasen uitgelegd en in Jong komt het *moraliteitsframe* naar voren in de

uitzending over het bekeren van de Islam. Hierin zie je het christelijke beleid van de zender terug.

Tabel 5.4 Type frame gebruikt in de actualiteiten/infotainment programma's.

	BlinQ	Jeugdjournaal	Jong
Conflictframe	0	0	0
Human-interest frame	4	3	4
Verantwoordelijkheidsframe	0	2	0
Economische gevolgen frame	0	0	0
Moraliteitsframe	1	0	1

Uit het bovenstaande blijkt dat BlinQ en het Jeugdjournaal van de drie actualiteiten/infotainment programma's het meeste aandacht besteden aan diversiteit. In beide programma's zijn etnische anderen frequent zichtbaar, er wordt gebruik gemaakt van gekleurde presentatoren en wanneer het verschil benoemd wordt, gebeurt dit overwegend positief. Het Jeugdjournaal besteedt de meeste aandacht aan onderwerpen over etnische anderen. Zoals gezegd kan dat mede verklaard worden doordat het Jeugdjournaal gebonden is aan nieuwsgebeurtenissen. Echter, een item over het vieren van het Iranese nieuwjaar is niet per definitie nieuws, maar wordt wel gekozen door het Jeugdjournaal. Daardoor zorgen ze ervoor dat aan negatieve berichten een positieve tegenhanger wordt gegeven.

5.2.3 Analyse soaps/series

De onderwerpen die in HotNews.nl aan bod komen, hangen samen met het thema van de reeks die geanalyseerd is. Deze reeks gaat over vals geld en de redacteurs van HotNews.nl gaan op pad om de verspreiders van het valse geld op te sporen. Hierbij komen onderwerpen als leren voor school, jaloezie en onzekerheid ook aan bod. In TopStars en ZOOP is verliefd zijn één van de belangrijkste thema's. Ook eerlijk zijn, conflicten met ouders en examens komen aan bod. Uit deze onderwerpen wordt duidelijk dat de soaps/series zich richten op een jonge doelgroep. De kijkers kunnen zich makkelijk verplaatsen in de personages en hun problemen. De onderwerpen over etnische anderen, zoals die bij vraag 18 van het codeerschema (Bijlage 2) beschreven staan, komen allen

geen enkele keer voor, die behoren dus blijkbaar tot de “volwassen wereld”. Tevens wordt een personage dat een persoon met een etnisch andere afkomst speelt nooit achtergesteld door autochtone personages, zorgt hun etniciteit nooit voor conflicten in het verhaal en worstelen die personages nooit met hun afkomst. Het etnisch anders zijn lijkt geen rol van betekenis te spelen in de drie soaps/series. Dit blijkt ook uit het feit dat diversiteit in alle drie de programma’s als leeg wordt verbeeld. Zoals De Bruin (2002) aangaf, betekent dat, dat ‘niet-witte’ personages vrijwel gelijk zijn aan de ‘witte’ personages. Ondanks het feit dat de ‘niet-witte’ personages zich in sommige situaties anders gedragen, speelt etniciteit geen rol van betekenis.

De personages met een etnisch andere achtergrond voeren in alle drie de programma’s geregeld het woord. Hoewel het aantal keer dat autochtone personages aan het woord komen, niet geteld is, kan op basis van de bekeken beelden geconcludeerd worden dat autochtone en etnische andere personages in gelijke mate aan het woord zijn. Ook voor de soaps/series geldt dat de etnisch andere personages over het algemeen scholier zijn. In TopStars is de diversiteit in beroepssectoren het grootst, daar komt bijvoorbeeld een verpleegster in voor en een muziketechnicus. In ZOOP zijn er twee personages met een etnisch andere achtergrond, waarvan één scholier is en de ander docent.

Het type rol dat door etnisch andere personages gespeeld wordt, is geen enkele keer die van held, schurk, sukkel/mietje. In alle gevallen gaat het om ‘normale’ rollen. De personages zouden je buurman of klasgenootje kunnen zijn. In HotNews.nl is Cas (Marokkaanse jongen) bijvoorbeeld een scholier, die in zijn vrije tijd een vechtsport beoefent. Als bijbaantje werkt hij voor de website HotNews.nl. Hij is aardig, bevindt zich vaak in het gezelschap van zijn vrienden en is niet te beroerd iets voor een ander te doen. Bo (Aziatisch-Nederlands meisje) uit TopStars is een eigenzinnig meisje. Ze zit op school en volgt daarnaast danslessen. Ze wil graag beroemd worden, het liefst als zangeres. Ze is niet op haar mondje gevallen en heeft net als alle meisjes in de puberteit ruzie met haar ouders. De personages worden dus niet in een stereotype rol geduwd. De typering die de personages krijgen is over het algemeen positief. In tabel 5.5 wordt een overzicht gegeven van de typering in de drie soaps/series.

Tabel 5.5 Typering personages in de soap/series.

	bedreigend	agressief	crimineel	sociaal	vriendelijk	behulpzaam	anders
HotNews.nl	0	0	0	3	0	2	1
TopStars	0	0	0	5	6	1	5
ZOOP	0	0	0	1	1	4	5

In alle drie de programma's krijgen de personages een positieve karaktereigenschap mee. Er kan gesteld worden dat er sprake is van stereotypering, uit de soaps/series zou men kunnen concluderen dat etnisch anderen altijd sociaal, vriendelijk en behulpzaam zijn. Ditzelfde geldt voor de autochtone personages, ook zij worden overwegend als sociaal en vriendelijk afgebeeld. Deze stereotypering is niet problematisch, omdat het geen negatief beeld van een bepaalde groep weergeeft. Of het een realistisch beeld is, is echter de vraag. In Nederland is het percentage criminaliteit onder bepaalde groepen etnisch anderen erg hoog, dat zie je in de programma's niet terug. Zoals ook uit de interviews zal blijken, willen de programmamakers het etnisch anders zijn niet problematiseren. Dat zou een verklaring kunnen zijn voor de positieve typering van de personages. De categorie anders komt ook enkele keren voor. Bij HotNews.nl is die typering sportief, bij TopStars ondernemend en professioneel en bij ZOOP zelfingenomen, romantisch, eigenwijs en jaloers. Slechts twee keer, in HotNews.nl, wordt een personage in verband gebracht met een opvallend incident. Het personage wordt, samen met een autochtoon personage, verdacht van het verspreiden van vals geld. Dit wordt echter niet gekoppeld aan het etnisch anders zijn. In de drie soaps/series lijkt er dus geen sprake te zijn van negatieve stereotypering van etnisch anderen.

De verdeling van de hoofdrollen is bij HotNews.nl en TopStars vrijwel gelijk, respectievelijk 14,3% en 13,2% van de hoofdrollen wordt ingevuld door een personage met etnisch andere afkomst. In ZOOP is 20% van de hoofdrollen voor een etnisch anders personage. De leeftijd van de personages ligt overwegend tussen de 10 en 20 jaar. Ook dit heeft te maken met het feit dat het om kinderprogramma's gaat en dat de kijkers zich moeten kunnen identificeren met de personages. Vooral in TopStars en ZOOP komen er ook oudere personages voor. In HotNews.nl en ZOOP zijn de etnisch andere personages alleen mannen, in TopStars zijn het overwegend vrouwen (71%). Alle personages gaan onbedekt gekleed, dit komt ook overeen met het feit dat etniciteit geen rol speelt en wordt verbeeld als leeg. De autochtone en etnisch andere personages zijn gelijk aan elkaar en dat zie je ook terug in de manier van kleden. De soaps/series willen laten zien dat

autochtonen en ‘onbedekte’ etnisch anderen prima met elkaar kunnen samenleven, dit zie je terug in het feit dat ze vaak samen in beeld gebracht worden en met elkaar in gesprek zijn. Het feit dat etnisch anderen alleen onbedekt in beeld komen en in die hoedanigheid onproblematisch met autochtonen omgaan, doet de werkelijkheid geen recht aan. Veel meisjes met een moslimafkomst dragen per slot van rekening een hoofddoek. Het zou pas echt revolutionair zijn wanneer een meisje met een hoofddoekje op een onproblematische manier wordt verbeeld. Dat wil zeggen dat volgens het onderzoek van De Bruin (2002) de etniciteit van zo’n meisje als ‘leeg’ verbeeld moet worden. Daarmee zouden programma’s een *statement* maken dat ongeacht het geloof, je kleding of wat dan ook, iedereen gelijk is. Nu doen de programma’s geloven dat iedereen gelijk is, als je je houdt aan de westerse normen en waarden.

Van de drie soaps/series is de diversiteit het grootst in TopStars, maar zoals in tabel 5.1 zichtbaar werd, zijn ze in TopStars het minst vaak in beeld. Alle drie de soaps/series hebben een gekleurd (hoofd)personage en problematiseren het etnisch anders zijn niet. Het beeld dat uit de soaps/series naar voren komt is dat autochtoon en etnisch anders hetzelfde zijn, dezelfde problemen tegenkomen en prima met elkaar kunnen samenleven.

5.3 Resultaten interviews

De interviews zijn alle zes in het geheel terug te vinden in de bijlagen 10 t/m 15. De namen van de respondenten zijn uit privacyoverwegingen achterwege gelaten. Per programma zal een analyse gemaakt worden om het beleid van de programmamakers naar voren te brengen.

5.3.1 BlinQ

In het programma BlinQ staat de vraag centraal ‘*Hoe ga je met elkaar om?*’. Daarbij wordt er ingegaan op de actualiteit en op hetgeen kinderen bezig houdt. In het verlengde van de centrale vraag volgt de vraag ‘*Hoe ga je met anders denkenden/gelovigen om?*’ Gezien het feit dat BlinQ wordt uitgezonden door de Evangelische Omroep, speelt het geloof een belangrijke rol. Ondanks dat BlinQ een programma van de EO is, waar het christendom de boventoon voert, wordt er wel degelijk aandacht besteed aan de multiculturele samenleving. De respondent geeft in zijn interview het volgende aan: “*Het onderwerp multicultureel samenleven is geen woord dat*

kinderen gebruiken. Er is wel veel aandacht aan besteed. In het programma zijn veel kinderen uit verschillende culturen (ook moslims, meisjes met hoofddoekjes) aanwezig, ondanks het feit dat de EO christelijk is. Zo is bijvoorbeeld het verschil in nieuwjaar vieren aan bod geweest en de moord op Van Gogh. Moslimkinderen zijn zichtbaar geworden in het programma, maar worden niet benoemd". Hieruit blijkt dat BlinQ wil laten zien dat de Nederlandse samenleving een heterogeen geheel is. Leuk is niet per definitie een homogene samenleving, juist de verschillen maken het leuk. Aan die verschillen kun je volgens BlinQ kracht en ideeën ontleen. Dit laat BlinQ ook zien in de Q-Battle, dit jaar een vast onderdeel van het programma. In dit onderdeel worden twee groepen tegen elkaar afgezet. Zo is er ook een uitzending geweest waarin de strijd tussen christenen en moslims ging. Doel van die uitzending was te laten zien dat ondanks de verschillende geloofsovertuigingen, iedereen uiteindelijk een kind van God is. Tevens wilde BlinQ laten zien dat deze twee groepen het samen erg leuk kunnen hebben.

BlinQ merkt echter dat er op de redactie te weinig kennis aanwezig is over multiculturele thema's. Dit vangen ze op door kinderen zelf het woord te laten voeren. Het programma is wel degelijk op zoek geweest naar gekleurde redacteurs, om het gebrek aan kennis te compenseren. De ervaring is echter dat de kwaliteit van die redacteurs tot op heden achter blijft ten opzichte van Nederlandse redacteurs. Dat wil niet zeggen dat er geen goede gekleurde redacteurs zijn, maar BlinQ is ze nog niet tegengekomen. Gezien het feit dat het een christelijke omroep is, mogen er uiteraard alleen maar gekleurde redacteurs met een christelijke achtergrond bij de EO werkzaam zijn. BlinQ wil niet per definitie het etnisch anders zijn van kinderen benoemen, maar wil wel dat het steeds meer zichtbaar wordt. Daarin volgen ze het Jeugdjournaal, dat volgens BlinQ *"de maat gezet heeft van waaruit je begint te denken. Het Jeugdjournaal heeft hier aandacht voor gevraagd"*. Of het voor kinderen makkelijker is aandacht te besteden aan de multiculturele samenleving, wordt in twijfel getrokken. Want *"kinderen tot bepaalde leeftijd zijn "kleurenblind". Multiculturele verschillen spelen nog nauwelijks tot 12 jarigen. Uitzendingen rond Van Gogh lieten zien dat kinderen elkaar er niet op aan kijken dat ze van allochtone afkomst waren. Want: "Ali heeft 'm toch niet doodgeschoten? We zijn gewoon vrienden". Groepsdenken is bij kinderen nog niet zo sterk aanwezig."* BlinQ is echter wel van mening dat het belangrijk is deze onderwerpen voor kinderen zichtbaar te maken.

Uit het interview wordt ook duidelijk dat BlinQ van mening is dat het wel verschil maakt of het programma door een publieke of door een commerciële omroep

wordt uitgezonden. *“De Publieke Omroep besteedt genoeg aandacht aan multiculturele onderwerpen. Bij commerciële zenders is het lastiger, omdat ze daar natuurlijk afhankelijk zijn van aankopen.”* De respondent is echter van mening dat het type programma meer doorslaggevend is. *“Het voordeel van BlinQ is dat we actualiteiten mee kunnen nemen in de uitzending. Een programma als TopStars heeft van tevoren al een vaststaande cast, het is veel moeilijker om daar de multiculturele samenleving aan de orde te stellen.”*

Voor BlinQ geldt dat het overheidsbeleid niet van invloed is op het programma, want de EO is een onafhankelijk opererende omroepvereniging. Ondanks het feit dat de EO een onafhankelijk opererende omroep is, blijft het feit dat het geld voor de Publieke Omroep uit Den Haag afkomstig is. Het beleid bepaalt deels welke programma's geld ontvangen en welke programma's moeten verdwijnen. BlinQ is daar een mooi voorbeeld van, door allerlei bezuinigingen zal het programma in het seizoen 2006/2007 niet meer te zien zijn op televisie. Ook het beleid van de NVJ wordt niet in de gaten gehouden, maar *“als ik mail/post van ze krijg, loop ik er door heen om te kijken of we een beetje volgens hun maatstaven opereren”*. Wanneer er presentaties van onderzoeken worden gegeven over multiculturele onderwerpen, dan worden deze wel bezocht. De ervaring van de respondent is echter dat deze onderzoeken niet in staat zijn een brug te slaan tussen autochtoon en etnisch anders.

5.3.2 Jeugdjournaal

Het Jeugdjournaal werd door BlinQ al als voorbeeld gesteld wanneer het gaat om het verbeelden van de multiculturele samenleving. Ook Jong noemt het Jeugdjournaal als voorbeeld (zie § 5.3.3). Uit het interview komt ook naar voren dat het Jeugdjournaal het belangrijk vindt dat er balans is in het nieuws dat ze uitzenden. Uiteraard is het belangrijkste criterium dat het om nieuws gaat, maar balans komt op de tweede plaats. Voor het Jeugdjournaal is dat vanzelfsprekend, dat wordt ook van de medewerkers verwacht *“iedereen op de redactie moet op de hoogte zijn van ontwikkelingen in de samenleving, iedereen moet kritisch zijn, ook over onderwerpen van diversiteit”*. Gezien het feit dat het een nieuwsprogramma is, is er de afgelopen jaren vaak aandacht besteed aan de multiculturele samenleving. De periode rond de moord op Theo van Gogh gaf genoeg aanleiding om het onderwerp te behandelen. Ook daarbij koos het Jeugdjournaal ervoor niet alleen vanuit de dominante (blanke) cultuur te berichten, maar ook de

Islamitische gemeenschap aan het woord te laten. *“Een succesvol item was de uitzending waarin een jongen met een Islamitische achtergrond, in de periode na de moord op Van Gogh, als verslaggever het Jeugdjournaal heeft rondgeleid in de moskee en thuis, vertelde over het geloof, vertelde op lieve en ontwapende manier over de tijd na de moord op Van Gogh”*. Binnen het Jeugdjournaal is het aan het woord laten van verschillende culturen een vanzelfsprekendheid geworden. De respondent vertelt dat *“het Jeugdjournaal zelfs af en toe klachten van Nederlanders krijgt, die schande spreken van het feit dat er zoveel gekleurde kinderen aan het woord komen, dus blijkbaar doen we het goed”*.

Het Jeugdjournaal wil een afspiegeling zijn van de samenleving en dat zie je terug in de presentatoren en de redactie. Zo koos het Jeugdjournaal bewust voor een presentatrice van Antilliaanse afkomst. Ook bij de redactie zit een Marokkaanse redactrice. Een redacteur met een andere achtergrond zorgt voor een andere kijk op nieuwsfeiten en dat maakt het interessant, aldus de programmamaker. Momenteel is het door bezuinigingen niet mogelijk mensen van buitenaf aan te nemen, dus moeten vacatures intern opgelost worden. Zodra de mogelijkheid zich echter voordoet, wil het Jeugdjournaal nog een presentator met een andere etnische achtergrond aantrekken.

De invloed van de zender op de inhoud van het programma speelt wel een rol, maar het Jeugdjournaal is van mening dat uiteindelijk de redactie van het programma zelf bepaalt wat er gebeurt. De respondent geeft aan dat in het beleid van de Publieke Omroep richtlijnen zijn opgenomen over het verbeelden van diversiteit. Het Jeugdjournaal leeft niet naar die richtlijnen, maar is zelf van mening dat er sprake moet zijn van een evenwichtige verdeling. Over de commerciële zenders wordt het volgende gezegd: *“ik zou het dom vinden als dat bij de commerciële zenders niet het geval is, omdat je daarmee ook veel kijkers scoort. Niet alleen vanuit de verantwoordelijkheid om een reëel beeld te vormen, maar ook om de aantrekkelijkheid van je programma te vergroten. Het dringt natuurlijk steeds verder door in media/reclames, dus het zou me verbazen als commerciële zenders hier niet op inhaken”*.

Het overheidsbeleid speelt in principe geen rol. Dat zit natuurlijk gedeeltelijk verweven in het beleid van de Publieke Omroep, maar in principe zorgt de Publieke Omroep er zelf voor dat er sprake is van diversiteit in de programmering. Ook voor het Jeugdjournaal geldt dat het geld voor de Publieke Omroep uit Den Haag afkomstig is. In die zin zijn de programma's altijd afhankelijk van het overheidsbeleid. Er is echter wel

sprake van terugkoppeling naar de overheid. De richtlijnen van de NVJ heeft het Jeugdjournaal niet nodig, dat soort richtlijnen kunnen ze zelf ook opstellen en bedenken.

5.3.3 Jong

Waar BlinQ door het actuele karakter een programma van de EO is waarin de multiculturele samenleving wel regelmatig aan de orde komt, is Jong een programma waarin dat minder makkelijk kan. Jong is een praatprogramma, dat per uitzending één onderwerp behandelt. Deze onderwerpen zijn zeer uiteenlopend, van medische problemen tot sociale verschijnselen. Daarbij staat het verhaal van enkele mensen centraal. Deze mensen moeten op een heldhaftige manier met hun situatie omgaan en dat wil Jong laten zien.

Vorig jaar heeft Jong enkele uitzendingen gemaakt, waarin de multiculturele samenleving aan de orde kwam. Het ging daarbij om twee Nederlandse jonge vrouwen, die zich tot de Islam hebben bekeerd. Tevens is er een uitzending aandacht besteed aan een gezin waarvan de vader het land zou worden uitgezet. Dit jaar had Jong het plan een uitzending te maken met de werktitel: *“Ik ben een kut-Marokkaan”*. Het idee daarachter was het bestrijden van bestaande vooroordelen, het beeld iets te nuanceren. Deze uitzending is echter niet gelukt, omdat enerzijds geen goede studiogasten gevonden konden worden en anderzijds *“Nederland 1 (EO) niet altijd akkoord gaat met de gekozen onderwerpen”*. Jong geeft aan dat dit geen reden is om het niet uit te zenden, maar wel om eerst betere studiogasten te zoeken. Feit is echter dat *“Jong merkt dat de kijkcijfers teruglopen wanneer er aandacht besteed wordt aan de multiculturele samenleving”*. Dat heeft, volgens de programmamakers, te maken met het publiek van Nederland 1. Dat bestaat vooral uit vrouwen boven de vijftig, met een christelijke achtergrond. Uiteraard kijken er ook jongeren, maar om 19:30u (uitzendtijd) heeft Jong te maken met veel concurrentie als het gaat om de jongere kijkers. Ze houden wel rekening met jonge kijkers, door nuance aan te brengen en aan te geven dat niet alle etnische anderen over één kam te scheren zijn, proberen ze kinderen een divers beeld mee te geven. Jong is van mening dat kinderen, zeker als het om de multiculturele samenleving gaat, toegankelijker zijn dan volwassenen.

De redactie van Jong is een witte redactie. Ook hier geldt dat er momenteel geen geld is om mensen van buitenaf aan te nemen, maar mocht de mogelijkheid zich voordoen zou Jong daar zeker voor open staan. De programmamakers geven aan dat het

feit dat de redactie wit is, niet voor problemen zorgt, omdat de gasten in de uitzending graag hun verhaal willen vertellen over hun cultuur en achtergrond. Het productieteam merkte wel dat het tijdens de uitzending over het bekeren tot de Islam tegen cultuurverschillen aanliep.

Ook Jong noemt, zoals gezegd, het Jeugdjournaal als het gaat om welk kinderprogramma op een goede manier de multiculturele samenleving verbeeldt. Vooral de keuze voor gekleurde presentatoren wordt geroemd. De respondenten menen dat de omroep wel degelijk van invloed is op de inhoud, een omroep handelt immers vanuit een bepaalde ideologie. Eén van de respondenten zegt over de commerciële omroepen het volgende: *“Als commerciële omroepen ervan overtuigd zijn dat er minder mensen kijken wanneer er aandacht wordt besteed aan de multiculturele samenleving, dan zullen ze het niet uitzenden. Kost kijkers en dus geld! Maar ik ben van mening dat de Publieke Omroep ook steeds commerciëler wordt. Dat zal ook grotendeels afhangen van de verkiezingsuitslag volgend jaar. Het beleid is nu om gek van te worden.”*. Uit dat laatste blijkt dat Jong wel degelijk druk ervaart vanuit de overheid. Ze menen dat de overheid de Publieke Omroep steeds afhankelijker maakt van kijkcijfers en STERinkomsten, dus moet er commerciëler geprogrammeerd worden, terwijl tegelijkertijd ook aandacht moet worden besteed aan bijvoorbeeld de multiculturele samenleving. Ook over het platform Media & Minderheden van de NVJ is de respondent niet te spreken: *“je ziet ze altijd overal terugkeren. Ze hebben altijd iets te zeggen.”*

5.3.4 HotNews.nl

HotNews.nl is een avonturensérie, waarbij de verhaallijn bepaald wordt door de schrijvers zelf. Daarbij zijn realisme en uitvoerbaarheid de belangrijkste criteria. Deze serie gaat niet echt op de actualiteit in, maar zorgt er wel voor dat kinderen zich voor kunnen stellen dat dingen ook in de werkelijkheid gebeuren. Het is een realistische serie en dus zeer geloofwaardig voor kinderen, waardoor de producers dus voorzichtig moeten zijn in wat ze wel en niet laten zien. Dat is ook één van de redenen dat er nauwelijks op (zware) actuele onderwerpen wordt ingegaan. Er mag bijvoorbeeld geen geweld getoond worden. Wanneer het gaat om de multiculturele samenleving, zou HotNews.nl dit zeer voorzichtig aan moeten pakken.

Ondanks het feit dat er niet specifiek multiculturele onderwerpen aan de orde komen, wil HotNews.nl wel degelijk laten zien dat onze samenleving multicultureel is.

Eén van de vijf hoofdrollen wordt vertolkt door een Marokkaanse jongen. Deze keuze is bewust gemaakt. *“We wilden erg graag een Marokkaanse of Turkse acteur, als die in de groep zou passen. Maar daar willen we bewust niets mee doen! Dat klinkt raar, maar het hoeft niet altijd over Marokkaanse of Turkse issues te gaan. Blijkbaar wil iedereen dat we iets met een Marokkaanse acteur doen, mensen vinden het blijkbaar nog steeds raar dat hij een ‘gewone’ jongen is onder de rest. Dat wil ik dus juist niet, ik wil het vanzelfsprekend maken! De Marokkaanse en Turkse medemens leven bij ons, als er iets voorbij komt wat we kunnen gebruiken, schuwen we het niet. Met een jongen is het weliswaar makkelijker, er zijn minder issues (geen hoofddoekjes en dergelijke). Maar we wilden er persé geen aandacht aan besteden, hij hoort gewoon bij de groep.”* Deze Marokkaanse acteur heeft een Nederlandse naam in de serie (Cas) en krijgt dezelfde soort verhaallijnen toebedeeld als zijn (autochtone) collega’s. Het Marokkaan-zijn is geen issue. Dit komt overeen met het feit dat de personages met een etnisch andere afkomst allen ‘onbedekt’ gekleed gaan. HotNews.nl geeft de acteur zelfs een Nederlandse naam mee, terwijl Ahmed of Mohammed veel logischer zou zijn. Dit zijn veel voorkomende namen in Nederland en niemand zou er raar van opkijken als deze jongen een naam heeft die overeenkomt met zijn uiterlijk. Dit roept de vraag op hoe ver je als programmamaker moet gaan in het neutraliseren van de verschillen. Enerzijds is de keuze voor de Nederlandse naam te verklaren, omdat de programmamakers willen dat Cas gelijk is aan de andere personages, ze krijgen dezelfde soort verhaallijnen en dus ook allemaal een Nederlandse naam. Anderzijds lijkt HotNews.nl daarmee aan te geven dat wanneer het personage Ahmed of Mohammed geheten had, hij niet gelijk zou zijn aan de groep.

HotNews.nl is van mening dat de omroep weinig bepalend is voor de inhoud van het programma. Als voorbeeld noemt de respondent het feit dat zowel op de publieke als op de commerciële zenders nog maar weinig gekleurde acteurs te zien zijn. Dat ligt niet aan de omroep, maar aan het aanbod. *“Helaas is het aanbod tot op heden redelijk summier”*. Gelukkig trekt het aantal gekleurde acteurs op de toneelschool aan en wordt het ook steeds beter. Het ideaalbeeld van de respondent is dat het aanbod over een aantal jaar zo divers is, dat er niet meer gekeken wordt naar kleur, maar naar de beste acteur. Dan kies je niet langer omdat er een kleurtje in moet, maar omdat die gekleurde acteur simpelweg het beste is.

Het overheidsbeleid speelt voor HotNews.nl geen rol, daar hebben ze niets mee te maken. Een rapport van de NVJ zou de respondent snel naast zich neerleggen, want *“je moet wat dat betreft je eigen gevoel volgen en niet aanbevelingen van anderen opvolgen”*.

5.3.5 TopStars

TopStars is een soap over een dansgroep en een jongensband. De soap is gebaseerd op het programma Spring, dat in Vlaanderen wordt uitgezonden. De TROS wilde dat programma ook in Nederland uitzenden en heeft samen met Studio 100 enkele wijzigingen doorgevoerd (onder andere Nederlandse acteurs). Deze soap probeert zoveel mogelijk thema's te behandelen die passen binnen de leefwereld van jongeren, maar belangrijk is wel dat het leuk moet zijn om naar te kijken. De respondent roept meteen de vraag op of een thema als de multiculturele samenleving wel zo leuk is.

Daarmee wordt aangegeven dat er weinig aandacht wordt besteed aan de multiculturele samenleving. Wel heeft TopStars, net als HotNews.nl, bewust voor een gekleurde cast gekozen. De respondent neemt daarbij zelfs het woord positieve discriminatie in de mond. Dat was voor zowel het team van Studio 100 als voor de TROS een vanzelfsprekendheid. Eén van de hoofdrollen wordt vertolkt door een meisje met een Aziatische achtergrond, in de serie draagt ze de naam Bo. Dit is niet per definitie een Aziatische naam, maar klinkt ook niet echt Nederlands. Soms komt het team voor moeilijke keuzes te staan, zoals vorig jaar, toen er twee criminelen gecast moesten worden. De vraag was of één van de twee wel gekleurd mocht zijn, of er dan niet te veel een stereotiep beeld zou ontstaan. Uiteindelijk heeft men ervoor gekozen dat wel te doen, want *“het is namelijk niet ondenkbaar dat van twee slechteriken er één gekleurd is, komt in de werkelijkheid ook voor. Dat hoeft niet ontkend te worden”*.

Als TopStars ervoor zou kiezen een multicultureel thema te behandelen, dan zouden ze daarbij geen goed of fout willen aangeven, maar enkel willen laten zien dat het bestaat. Het gaat uiteindelijk om entertainment en TopStars wil niet belerend zijn of een moraal meegeven. Een andere reden dat TopStars (nog) niet kiest voor een multicultureel thema is het politieke klimaat in België. *“Het is bijvoorbeeld moeilijk om een hoofddoek in de soap te stoppen, want in België is nog niet duidelijk wat men er van vindt. Politiek/samenleving is verdeeld, dus kan nog niet in kinderprogramma gestopt worden. Welke mening je ook deelt, het is een radicale mening.”* In tegenstelling tot het feit dat iemand blauwe of bruine ogen heeft, is het feit dat iemand wel of geen hoofddoek draagt geen vanzelfsprekendheid. TopStars is van mening dat zij als kinderprogramma niet het voortouw moeten nemen en daarover een standpunt in moeten nemen. Kinderen zitten daar niet op te wachten, zo'n ingewikkelde discussie is niet leuk. Ook hier geldt dat

diversiteit in de samenleving als iets vanzelfsprekends gezien wordt en dat laten ze zien met gekleurde acteurs.

Aangezien Studio 100 een commercieel bedrijf is en de TROS publiek, wordt er regelmatig overlegd over de thema's die aan bod moeten komen. Over het verschil tussen publiek en commercieel in Nederland kan de respondent niets zeggen, wel over dat in België. Daarover zegt de respondent dat *“de publieke omroep veel meer naar inhoudelijke zaken kijkt dan de commerciële omroepen”*. Gezien het feit dat Studio 100 commercieel is, hebben ze ook weinig te maken met het overheidsbeleid. Wel merken ze dat ze bij de TROS te maken hebben met het omroepbeleid.

5.3.6 ZOOP

ZOOP is de allereerste realityserie voor kinderen van Nederlandse makelij. Het is een avonturenserie over jongeren die een opleiding tot dierenverzorger volgen in het Ouwehands Dierenpark. De respondent omschrijft ZOOP, in vergelijking met bijvoorbeeld HotNews.nl als sprookjesachtig. ZOOP wordt uitgezonden op Nickelodeon en dat zorgt voor een aantal restricties waar de schrijvers van het programma mee te maken hebben. Nickelodeon is een Amerikaans bedrijf en heeft een soort bijbel opgesteld over wat wel en niet mag in de programma's. *“Thema's als politiek, geweld, sex en godsdienst mogen geen issue zijn en ouders moeten te allen tijde een veilige plek zijn. Scheldwoorden (zelfs “shit”) worden gecensureerd.”* Daarmee wordt meteen de moeilijkheid voor ZOOP aangegeven om een thema als de multiculturele samenleving te behandelen. Wanneer die mogelijkheid er echter wel zou zijn, zou er door ZOOP niet voor worden gekozen het onderwerp te problematiseren.

Net als de twee andere soaps/series heeft ZOOP gekleurde acteurs bij de cast zitten. De achtergrond van de acteurs speelt ook hier geen rol. Achtergrond mag juist geen verschil maken, *“iedereen is hetzelfde, namelijk een mens en heeft universele problemen”*. Wel heeft één van de acteurs, die een Marokkaanse achtergrond heeft, een Marokkaanse naam in de serie: Moes (afgeleid van Mustafa). De keuze voor deze acteur is bewust gemaakt en de respondent zou graag meerdere gekleurde acteurs in de serie terugzien. Daarbij is men, volgens de respondent, echter afhankelijk van de kwaliteit van de acteurs en het aanbod van castingbureaus. Lange tijd was het bestand van die bureaus overwegend blank, maar daar komt langzaam maar zeker verandering in.

De respondent noemt Nederland 3 als zender waarbij op een goede manier op de actualiteit wordt ingegaan en waar de multiculturele samenleving voldoende aan bod komt. Daarbij geeft de respondent aan dat ze *“daar wel problemen aansnijden, zoals mishandeling, discriminatie. ZOOP is vooral bedoeld als entertainment. Beide zijn nodig. ZOOP is de ideale wereld, dat Moes Marokkaans is, nou én? Ook al zou ZOOP op een publieke zender worden uitgezonden, dan zou ik nog de voorkeur geven aan het niet problematiseren van etniciteit. Ik geef de voorkeur aan het creëren van een ideale wereld”*. Het beleid van de Publieke Omroep vindt de respondent vaak te politiek correct. Er is daar echter wel meer tijd om onderwerpen goed uit te werken. In tegenstelling tot wat de meeste critici zeggen, zijn de commerciële zenders niet oppervlakkig of karikaturaal. Ook daar wordt stilgestaan bij thema's als de multiculturele samenleving, alleen wordt er op een andere manier invulling aangegeven, aldus de respondent.

Het overheidsbeleid speelt voor ZOOP geen rol van betekenis, maar zoals hierboven al werd aangegeven, zorgt Nickelodeon voor de nodige restricties.

5.4 Vergelijking resultaten

In bovenstaande paragrafen zijn de resultaten van de inhoudsanalyse en de interviews weergegeven. Hieronder zal worden gekeken in hoeverre het beleid van de programmamakers, zoals dat in de interviews naar voren is gekomen, overeenkomt met hetgeen ze daadwerkelijk uitzenden.

Uit het interview met BlinQ werd duidelijk dat het programma wil dat etnisch andere kinderen zichtbaar zijn in het programma en dat verschillende culturen elkaar aan kunnen vullen. In de programma's zelf zien we dit ook terug. BlinQ doet met de verhouding autochtoon/etnisch andere personen in de uitzendingen recht aan de werkelijkheid, BlinQ scoort zelfs erg hoog. Als er studiegasten aanwezig zijn, is er vrijwel altijd sprake van zowel autochtone als etnisch andere personen. Daarnaast zijn de etnisch andere personen van zeer diverse afkomst. Het anders zijn wordt nauwelijks benoemd en wanneer er onderwerpen over etnisch anderen besproken worden, gebeurt dat op een positieve of meerzijdige manier.

Het Jeugdjournaal gaf aan dat het belangrijk is dat er een goede balans is tussen berichten over autochtonen en berichten over etnisch anderen. Daarbij werd wel opgemerkt dat ze in de eerste plaats een nieuwsprogramma zijn en dus gebonden zijn aan de nieuwsgebeurtenissen. Wanneer er echter een onderwerp voorbijkomt dat over

etnische anderen gaat, zullen ze mensen met die achtergrond ook zelf aan het woord laten. Het Jeugdjournaal wil niet alleen vanuit de dominante (blanke) cultuur berichten, maar bijvoorbeeld ook de Islamitische gemeenschap aan het woord laten. Daarnaast wil het Jeugdjournaal een afspiegeling zijn van de samenleving en kiezen ze dus bewust voor gekleurde presentatoren. Dit alles zien we ook terug in de analyses van de uitzendingen. Ook het Jeugdjournaal hanteert een verhouding tussen autochtoon en etnische anderen, die overeenstemt (of zelfs hoger is) met de werkelijkheid. Tevens is de diversiteit groot en voeren etnisch anderen geregeld zelf het woord. De onderwerpkeuze is gevarieerd, er komen niet alleen negatieve elementen over de multiculturele samenleving naar voren. Er wordt namelijk ook voldoende aandacht besteedt aan de positieve kant van verschillende culturen en aan het feit dat de integratie ook vaak goed verloopt.

Jong blijkt van de drie actualiteiten/infotainment programma's de minste aandacht te besteden aan de multiculturele samenleving. Uit het interview komt naar voren dat dit in eerste instantie te maken heeft met het format van het programma. Het programma wordt wekelijks uitgezonden en behandelt elke uitzending één onderwerp. Deze onderwerpen kunnen over van alles gaan, dus ook over de multiculturele samenleving. Dat dit niet elke week aan de orde komt, mag voor zich spreken. De tweede reden dat Jong weinig aandacht besteed aan de multiculturele samenleving is dat de EO niet alles goed keurt. Dit is op zich vreemd, aangezien dit bij BlinQ geen enkele rol lijkt te spelen. Zoals in het interview van Jong naar voren kwam, was de EO niet gecharmeerd van de uitzending over de "kut-Marokkaan". Ook de kijkers van Jong zien liever geen etnisch anderen op televisie. Dit alles zien we terug in de scores van de analyse. Jong scoort van alle programma's het laagst op het percentage etnische anderen in beeld en op de verhouding autochtoon/etnische anderen. Daarnaast komen onderwerpen die te maken hebben met de multiculturele samenleving nauwelijks voor. Daarbij moet worden opgemerkt dat de uitzending waarin twee gasten vertellen over het bekeren tot de Islam, wel uitgebreid ingaat op de cultuurverschillen en vooroordelen die heersen tussen christenen (Nederlanders) en moslims en op de extremistische kant van de Islam. Wanneer er dus gesproken wordt over elementen uit de multiculturele samenleving, gebeurt dat wel op een diepgaande manier.

De drie soaps/series HotNews.nl, TopStars en ZOOP worden tezamen bekeken, omdat het beleid van de programmamakers in grote lijnen overeenkomt. Uit de interviews werd duidelijk dat geen van de programmamakers wil dat etniciteit een rol speelt, maar etnisch andere personages moeten wel zichtbaar zijn. De makers geven allen aan dat hun

programma niet bedoeld is om zware maatschappelijk onderwerpen aan de orde te stellen. Enerzijds omdat de zender/productiemaatschappij restricties oplegt over wat wel en niet mag worden uitgezonden en anderzijds omdat ze te maken hebben met een jong publiek. Daarnaast gaat het om entertainment, daar passen zware vraagstukken over de multiculturele samenleving niet in. De drie programma's geven allen aan dat de keuze voor gekleurde acteurs bewust gemaakt is en ze hopen dat het aanbod van goede acteurs in de toekomst zal toenemen. Op dit moment is er nog een gebrek aan goede gekleurde acteurs. Opvallend is het verschil tussen HotNews.nl en TopStars. De respondent van HotNews.nl geeft aan dat een hoofddoek in de serie geen enkel probleem zou zijn en dat de keuze bij de actrice zelf ligt. Bij TopStars zou een hoofddoek vooralsnog niet in de serie komen, gezien het politieke klimaat in België. De respondent vindt het niet aan een kinderprogramma om daarin een keuze te maken en de kar te gaan trekken. Het niet willen problematiseren van afkomst zien we terug in de uitzendingen. Geen enkele keer speelt de etniciteit van de personages een rol, het wordt nooit benoemd en het veroorzaakt geen verschillen tussen autochtone en etnisch andere personages. De etnisch andere personages zijn in de programma's gelijk aan de autochtone personages. Ze maken dezelfde dingen mee, komen dezelfde problemen tegen, kleden zich hetzelfde. De drie programma's willen de boodschap overbrengen dat een multiculturele samenleving vanzelfsprekend is en dat mensen uit verschillende culturen uitstekend met elkaar kunnen samenleven.

Op basis van de analyses en de vergelijking is duidelijk geworden dat alle programma's aandacht besteden aan de multiculturele samenleving. De invulling verschilt echter, waarbij een grove scheidingslijn getrokken kan worden tussen het Jeugdjournaal en Jong enerzijds en BlinQ, HotNews.nl, TopStars en ZOOP anderzijds. Het Jeugdjournaal en Jong zijn twee totaal verschillende programma's, het Jeugdjournaal is echt een nieuwsprogramma en Jong is een praatprogramma. Beide programma's zoeken echter naar een balans in hun onderwerpen en bespreken thema's die met de multiculturele samenleving samenhangen. De andere vier programma's kiezen ervoor diversiteit zichtbaar te maken, maar niet te benoemen of te problematiseren. Daarin gaan vooral de soaps/series ver, alle acteurs met een etnisch andere achtergrond gaan 'onbedekt' gekleed en sommige hebben in de programma's zelfs een Nederlandse naam. Hoewel dit een positief beeld van etnische anderen schetst, is het niet conform de werkelijkheid. BlinQ kiest er daarentegen wel voor om ook meisjes met hoofdhoekjes in beeld te brengen.

In het volgende hoofdstuk zal naar aanleiding van de resultaten een antwoord gegeven worden op de onderzoeksvraag en de deelvragen, waarna een conclusie getrokken kan worden.

6.1 Inleiding

In dit onderzoek is er gekeken naar hoe etnisch anderen verbeeld worden in kinderprogramma's van zowel de Publieke Omroep als commerciële zenders. Daarbij is getracht een antwoord te vinden op de onderzoeksvraag: *Hoe verbeelden kinderprogramma's van zowel de Publieke Omroep als van commerciële zenders de multiculturele samenleving? Hebben de programmamakers daar een beleid voor en is dat beleid terug te zien in de inhoud van de programma's?*

Om een antwoord op deze vraag te geven, is er zowel een kwantitatieve inhoudsanalyse van de kinderprogramma's als een kwalitatief survey met de programmamakers uitgevoerd. De resultaten van beide onderzoeksmethoden zijn geanalyseerd en met elkaar vergeleken. Op basis van die resultaten kan een antwoord worden geformuleerd op de onderzoeksvraag en de deelvragen.

6.2 Beantwoording deelvragen

In hoofdstuk 2 en 3 is een aantal deelvragen geformuleerd. Alvorens deze vragen te beantwoorden, worden de zes deelvragen hieronder opgesomd.

- Maken kinderprogramma's gebruik van bepaalde frames wanneer ze het onderwerp 'de multiculturele samenleving' behandelen?
- Is er een verschil in verbeelding van autochtone en etnisch andere personen?
- Hoe is de verhouding autochtoon/etnische ander in kinderprogramma's?
- Volgen de programmamakers een bepaald beleid bij het verbeelden van de multiculturele samenleving?
- Is er een verschil in verbeelding van de multiculturele samenleving tussen de publieke zenders en de commerciële zenders?
- Is er een verschil in het verbeelden van de multiculturele samenleving tussen soaps/series en actualiteiten/infotainment programma's?

Aan de hand van de deelvragen zullen de resultaten van het onderzoek hieronder worden weergegeven. Allereerst werd de vraag gesteld of kinderprogramma's gebruik

maken van bepaalde frames wanneer ze het onderwerp ‘de multiculturele samenleving’ behandelen. Deze vraag was alleen in het scoreformulier van de actualiteiten/infotainment programma’s opgenomen. In soaps/series is er geen sprake van nieuwsgebeurtenissen die iedere keer in een bepaald frame gegoten worden. Wel kan er in soaps/series sprake zijn van stereotypering zijn, wat ook een onderdeel van *framing* is. Die resultaten volgen hieronder. Het frame dat het meest in BlinQ, Jeugdjournaal en Jong gebruikt wordt, is het *human-interest frame*. Van de vijftien gescoorde uitzendingen, was er elf keer sprake van dat frame. Twee keer werd een nieuwsgebeurtenis vanuit het *verantwoordelijkheidsframe* bericht (Jeugdjournaal) en twee keer werd er gebruik gemaakt van een *moraliteitsframe* (BlinQ en Jong). Het *human-interest frame* brengt gebeurtenissen vanuit een menselijke en emotionele kant. Het nieuws wordt gepersonaliseerd, gedramatiseerd en emotioneel gemaakt (De Kort & d’Haenens, 2000). De keuze voor dit frame ligt bij kinderprogramma’s wellicht voor de hand. Moeilijke, zware of heftige onderwerpen kunnen met dit frame worden verzacht. Door mensen zelf aan het woord te laten over hun persoonlijke ervaringen, kunnen kinderen zich beter inleven in de situatie en begrijpen ze het beter.

In de soaps/series is er sprake van positieve stereotypering. Etnisch andere personages zijn, overigens vaak net als de autochtone personages, gezellige, vriendelijke, sociale en behulpzame jongens en meisjes. Zoals Potter (1993) al aangaf, fungeren media als een soort echoputten, die bepaalde invalshoeken en ideeën voortdurend herhalen. In dit geval worden etnisch andere personages voortdurend op dezelfde manier weergegeven, waardoor het idee bij de kijker zou kunnen zijn dat etnisch anderen altijd zo zijn. Het is echter niet zo dat kinderen alleen maar in aanraking komen met soaps/series, maar dat ze ook naar bijvoorbeeld het Jeugdjournaal kijken. In dat programma wordt duidelijk dat bepaalde etnisch andere maatschappelijke groeperingen verantwoordelijk zijn voor terreuraanslagen en criminaliteit, maar is er ook aandacht voor positieve items over etnische anderen. Het is dus vrijwel onmogelijk dat kinderen een eenzijdig beeld krijgen van etnisch anderen, omdat er een groot scala aan programma’s is, kinderen ook gebruik maken van internet en op school en thuis ook worden bijgepraat over ontwikkelingen in de samenleving. Wanneer personages iedere keer een vaste typering krijgen, is er sprake van stereotypering. Volgens Tudor (1992) gaat het bij stereotypering om de verschillen tussen ‘wij’ en ‘zij’. In het geval van de drie soaps/series is dat niet aan de orde. In HotNews.nl, TopStars en ZOOP wordt er juist geen onderscheid gemaakt tussen autochtone en etnisch andere personages. Ze krijgen allemaal

hetzelfde soort typering toebedeeld. De programma's willen hiermee aangeven dat iedereen gelijk is, dat verschillen in achtergrond niet perse problematisch hoeven te zijn. Dat de programmamakers daarin zelfs doorschieten, blijkt uit het feit dat in alle drie de soaps/series de personages met etnisch andere afkomst 'onbedekt' gekleed gaan en in HotNews.nl een personage met een andere etniciteit een Nederlandse naam in de serie heeft. Daarmee neutraliseren de programmamakers alle verschillen en doen ze de werkelijkheid geen recht aan. Het is in Nederland normaal dat moslimmeisjes een hoofddoekje dragen en de namen Mohammed, Ahmed of Ali klinken ons al lang niet meer vreemd in de oren.

Daarmee is er voor de soaps/series meteen een antwoord gegeven op de tweede vraag: is er een verschil in verbeelding van autochtone en etnisch andere personages? In de drie soaps/series is dat niet het geval. Ook in de drie actualiteiten/infotainment programma's wordt er nauwelijks onderscheid gemaakt in de verbeelding tussen autochtoon en etnisch anders. Het anders zijn wordt enkele keren genoemd, maar niet vanuit een negatieve context. De personen worden allemaal op dezelfde manier benaderd. Het Jeugdjournaal wil het etnisch anders zijn alleen noemen als het relevant is. Ook voor de actualiteiten/infotainment programma's geldt dat ze graag willen laten zien dat diversiteit in een samenleving niet per definitie voor problemen hoeft te zorgen. De drie programma's willen juist het tegenovergestelde benadrukken.

De derde deelvraag stelde aan de orde hoe de verhouding autochtonen/etnische anderen in kinderprogramma's is. Deze vraag is beantwoord op pagina 56, in tabel 5.2. In BlinQ en het Jeugdjournaal zijn respectievelijk 24% en 26% van de personen etnisch anders. Daarmee zijn dit de enige twee programma's die met hun verhouding boven het percentage in werkelijkheid scoren. Uit een onderzoek van het Centraal Bureau voor de Statistiek is namelijk gebleken dat op 1 januari 2005 het totale percentage etnisch anderen in Nederland 23.5% bedroeg en het percentage niet-westerse etnisch anderen 10.4% (Garssen et al., 2005, p. 100). De soaps/series scoren tussen de 12% en 17%. Deze percentages zijn redelijk hoog, gezien het gegeven dat tot op heden het aanbod van goede gekleurde acteurs volgens de programmamakers redelijk laag was. TopStars scoort het beste, maar in dat programma zijn ze het minst vaak in beeld. Jong scoort met 7% erg laag. Zoals in hoofdstuk 4 al is aangegeven, heeft dit grotendeels met het format van het programma te maken. Een programma dat elke week één onderwerp bespreekt, zoals Jong, zal niet elke week de multiculturele samenleving aan de orde stellen. In hun keuze voor studiegasten blijkt Jong echter wel een voorkeur voor autochtone personen te

hebben. Dat heeft ook te maken met het feit dat het programma door de EO wordt uitgezonden. De gasten moeten, als het aan de omroep ligt, dus te allen tijde een christelijke achtergrond hebben. De kans op een Marokkaan of Turk is in Jong dus vrijwel nihil, hoewel de programmamakers dit best graag een keer zouden willen.

De vraag of programmamakers een bepaalde visie hebben op het verbeelden van de multiculturele samenleving, is grotendeels al beantwoord in de analyse van de interviews. Hieronder zal nogmaals kort per programma worden aangegeven wat de belangrijkste punten van het beleid zijn.

- **BlinQ**

De centrale vraag in BlinQ is: *Hoe ga je met elkaar om?* BlinQ wil laten zien dat de Nederlandse samenleving een heterogeen geheel is. Leuk is niet per definitie een homogene samenleving, juist de verschillen maken het leuk. Aan die verschillen kun je volgens BlinQ kracht en ideeën ontleen. Kinderen met een etnisch andere achtergrond moeten zichtbaar zijn in het programma.

- **Jeugdjournaal**

Het Jeugdjournaal richt het beleid op drie punten. Allereerst wil het Jeugdjournaal dat er sprake is van balans in het nieuws dat ze brengen. Er moet een balans zijn in onderwerpen over de Nederlandse (autochtone) cultuur en onderwerpen over andere culturen. Ten tweede moeten etnisch anderen zelf aan het woord gelaten worden, wanneer het een onderwerp betreft dat hun aangaat. Dat is voor de redactie vanzelfsprekend en moet dat ook zijn. Als laatste wil het Jeugdjournaal een afspiegeling zijn van de samenleving. Dit is terug te zien in gekleurde presentatoren en redacteurs.

- **Jong**

Jong wil bestaande vooroordelen bestrijden en het beeld wat heerst nuanceren. Dit doen ze door mensen (die op een manier ‘anders’ zijn) zelf aan het woord te laten. Dit geldt voor zowel autochtone personen als personen met een etnisch andere achtergrond.

- **HotNews.nl**

HotNews.nl is een kinderprogramma en dat brengt met zich mee dat er nauwelijks op (zware) actuele onderwerpen wordt ingegaan. Er mag bijvoorbeeld geen geweld getoond worden. HotNews.nl zal dus ook als het gaat om de multiculturele samenleving voorzichtig zijn met de onderwerpkeuze. HotNews.nl kiest er bewust voor te laten zien dat de Nederlandse samenleving multicultureel is, maar wil dat niet problematiseren. Er moeten gekleurde acteurs in de serie aanwezig zijn, maar dit mag geen rol van betekenis spelen. De boodschap moet zijn dat iedereen gelijk is.

- TopStars

TopStars moet vooral leuk zijn om naar te kijken. Het programma wil niet belerend zijn of een bepaalde moraal meegeven aan de kijkers. TopStars heeft ook bewust gekozen voor een gekleurde cast, want diversiteit in de samenleving moet iets vanzelfsprekends zijn. TopStars is van mening dat een kinderprogramma niet geschikt is om het voortouw te nemen in het aan de orde stellen van moeilijke issues omtrent de multiculturele samenleving.

- ZOOP

ZOOP is gebonden aan de 'bijbel' van Nickelodeon. Er mag dus geen politiek, geweld, seks en godsdienst in het programma voorkomen. ZOOP wil graag een ideale wereld creëren, waarin autochtoon en etnisch anders naast en met elkaar leven. Ook hier is bewust gekozen voor een gekleurde cast, maar achtergrond mag geen verschil maken. Het anders zijn wordt dus niet geproblematiseerd. Iedereen is hetzelfde, namelijk een mens en heeft universele problemen.

In het omroepbeleid van de Publieke Omroep werd in 2004 opgenomen dat minderheden vanuit een meer inclusieve benadering moesten worden verbeeld. Dat wil zeggen dat er minder programma's voor en over minderheden gemaakt moeten worden en dat etniciteit een meer integraal onderdeel van het programma moet gaan uitmaken (Mira Media, 2005). Daarnaast wordt in het beleid van 2004 onderscheid gemaakt tussen de drie zenders, Nederland 1, 2 en 3. Nederland 3 zal zich van de drie zenders het meest gaan richten op de multiculturele samenleving. Dit zal terug te zien zijn in onderwerpkeuzes en thematiek, maar ook door etnisch andere presentatoren en acteurs zichtbaar te maken. De andere twee zenders zullen meer vanuit het idee van inclusiviteit gaan berichten. Wanneer we dit bekijken vanuit de programma's BlinQ, Jeugdjournaal en Jong, zien we het beleid aardig terugkeren. BlinQ en Jong worden uitgezonden op Nederland 1. Vooral in BlinQ is de inclusieve benadering goed terug te zien. Het Jeugdjournaal wordt uitgezonden op Nederland 3 en heeft inderdaad gekleurde presentatoren en redacteurs en het programma zoekt een balans in de onderwerpkeuze en thematiek. TopStars werd aanvankelijk gezien als een publiek programma, maar bleek na de interviews toch echt een commercieel programma te zijn. In Nederland wordt het programma echter wel door de Publieke Omroep uitgezonden en wel op Nederland 2. Voor TopStars geldt ook dat de inclusieve benadering is terug te zien. Het beleid van de commerciële zenders voor kinderprogramma's lijkt te zijn dat diversiteit zichtbaar moet zijn, maar niet geproblematiseerd moet worden.

De vijfde vraag was of er een verschil is in verbeelding tussen publieke zenders en commerciële zenders. Deze vraag kan deels bevestigend beantwoord worden. Voor de commerciële programma's (de drie soaps/series) geldt dat diversiteit in het programma zichtbaar is, maar geen rol van betekenis speelt. Het etnisch anders zijn wordt geen enkele keer benoemd, personages hebben geen moeite met hun afkomst en worden er niet door achtergesteld op autochtone personages. De drie programma's willen als het ware een soort utopie schetsen, zoals het zou moeten zijn. Ze willen kinderen de boodschap meegeven dat het niet uitmaakt waar je vandaan komt, maar dat je allemaal hetzelfde bent en met dezelfde problemen worstelt. Voor BlinQ geldt dit in zekere zin ook. BlinQ wil de diversiteit in de samenleving zichtbaar maken, maar wil het niet als onderwerp bespreken. Het Jeugdjournaal en in mindere mate ook Jong schuwen niet de onderwerpen bespreekbaar te maken. Ze zoeken naar een balans in hun onderwerpen die aan de orde komen en willen bestaande vooroordelen nuanceren. Daarmee is ook meteen de laatste deelvraag beantwoord, omdat het verschil tussen de actualiteiten/infotainment programma's en de soaps/series, gelijk is aan het verschil tussen de publieke en de commerciële zenders.

6.3 Conclusie

Op basis van de antwoorden op de deelvragen, kan een conclusie geformuleerd worden die antwoord geeft op de centrale vraag: *Hoe verbeelden kinderprogramma's van zowel de Publieke Omroep als van commerciële zenders de multiculturele samenleving? Hebben de programmamakers daar een beleid voor en is dat beleid terug te zien in de inhoud van de programma's?* Over het geheel gezien verbeelden kinderprogramma's de multiculturele samenleving op een positieve manier. In alle zes de programma's is diversiteit zichtbaar. Het Jeugdjournaal lijkt daarbij het meest succesvolle programma te zijn als het gaat om het verbeelden van de multiculturele samenleving. In het Jeugdjournaal zijn etnisch anderen niet alleen zichtbaar, maar worden ze ook regelmatig aan het woord gelaten en worden er zowel negatieve als positieve onderwerpen rondom etnische anderen aan de orde gesteld.

Tussen de zes programma's moet er wel onderscheid gemaakt worden in de manier van verbeelden. In de programma's van de Publieke Omroep wordt diversiteit vooral actief benaderd. Zeker het Jeugdjournaal en Jong willen de cultuurverschillen bespreekbaar maken en bruggen bouwen tussen autochtonen en etnisch anderen. Hoewel

BlinQ het etnisch anders zijn niet noemt, wil het programma wel de verschillende culturen met elkaar kennis laten maken. De programma's van de commerciële zenders verbeelden diversiteit passief. Etnisch andere personages moeten zichtbaar zijn, maar het vormt op geen enkele wijze een thema in de programma's. De programma's willen duidelijk maken dat iedereen gelijk is en gaan daarin ver.

Alle zes de kinderprogramma's hebben een duidelijke visie op hoe ze de multiculturele samenleving willen verbeelden. Het beleid van de programmamakers komt in (bijna) alle gevallen terug in de programma's zelf. Jong is het enige programma waarin de programmamakers wellicht meer aandacht aan de multiculturele samenleving zouden willen besteden, maar waar dat om een aantal redenen (nog) niet lukt. Het beleid van de EO speelt daar een prominente rol in.

Er is echter een aantal zaken dat opvalt. Allereerst is er bij de programmamakers sprake van groot idealisme als het om het verbeelden van diversiteit gaat. De programmamakers vinden het vanzelfsprekend dat personen met verschillende etnische achtergronden in de programma's aan bod komen. Daarmee vormen de programmamakers een groot contrast met de huidige publieke en politieke houding. Zoals Gowricharn (2002) al aangaf, is de huidige opvatting in Nederland dat allochtone groepen een probleem voor de samenleving vormen en dragers zijn van achterlijke culturen.

Ten tweede kan gesteld worden dat de kleurenblindheid bij kinderen grotendeels gevoed wordt door de makers van kinderprogramma's. Door verschillen in achtergrond of cultuur in de programma's niet te benoemen of problematiseren, doen de makers vermoeden dat er geen verschillen zijn. Kinderen in de leeftijd van 8-13 jaar denken namelijk dat de mediaboodschappen die ze zien exact overeenkomen met de werkelijkheid (Asseldonk, 2005). In de analyse is aangegeven dat vooral de soaps/series erg ver gaan in het neutraliseren van de verschillen.

Dat is het derde opvallende resultaat van dit onderzoek. Personages dragen geen hoofddoekjes, hebben soms een Nederlandse naam en hun achtergrond speelt geen enkele rol van betekenis. In vergelijking met het onderzoek van De Bruin (2002) is dit een opmerkelijk resultaat. Uit zijn onderzoek kwam naar voren dat Turken, Marokkanen en Italianen in Nederlands televisiedrama meestal voor problemen zorgden. Hun etniciteit werd vaak verbeeld als 'vol'. In de soaps/series die in dit onderzoek bekeken zijn, wordt de etniciteit van alle personages verbeeld als 'leeg'. Ook in vergelijking met de resultaten van onderzoek naar geschreven media is dit resultaat opvallend. Uit bijvoorbeeld het onderzoek van Lubbers, Scheepers & Wester in de periode 1990-1995 (Vergeer, 2000)

kwam naar voren dat Marokkanen, Turken en Zuid-Europeanen vaak in verband worden gebracht met criminaliteit.

De vraag is nu of dit enorme verschil wordt veroorzaakt door het feit dat het in dit onderzoek om kinderprogramma's gaat, of dat deze tendens ook in programma's voor volwassenen zichtbaar is. Misschien is het zo dat door de komst van media speciaal bedoeld voor etnische anderen, zoals de zender *FunX* en de serie *Shouf Shouf Habibi*, het minder noodzakelijk is om diversiteit in programma's te benoemen. Etnische anderen kunnen zich nu richten tot media die speciaal voor hun bedoeld zijn en waar ze zich in kunnen herkennen. Programma's die zich op een breder publiek richten, zouden dus kunnen volstaan met het zichtbaar maken van etnische anderen, zonder het te benoemen of problematiseren. Het lijkt hoe dan ook nuttig te zijn deze resultaten in vervolgonderzoek nader te bestuderen. Is er inderdaad sprake van een nieuwe tendens in zowel kinder- als volwassen televisieprogramma's? Wordt dit veroorzaakt door de veranderingen in het medialandschap? En welke gevolgen heeft dit voor de beeldvorming van etnische anderen?

6.4 Discussie

Dit onderzoek heeft zich op een beperkt aantal kinderprogramma's gericht. Slechts zes programma's zijn bekeken en gecodeerd. Daarnaast was het aantal uitzendingen dat gescoord is redelijk klein. Gezien de tijds marge waarbinnen dit onderzoek moest worden uitgevoerd, was er echter geen mogelijkheid tot een uitgebreider onderzoek. Dat geldt ook voor het feit dat er slechts door één persoon gecodeerd is, dat brengt de betrouwbaarheid van dit onderzoek wellicht in gevaar. Desalniettemin zijn de resultaten bruikbaar. Dit onderzoek heeft inzicht gegeven in het verbeelden van de multiculturele samenleving door kinderprogramma's van zowel publieke als commerciële zenders. Daarbij is geconstateerd dat de stand van zaken anno 2005 helemaal niet slecht is. Waar in het onderzoek van Joost de Bruin (2002) Marokkaanse, Turkse en Italiaanse personages in Nederlands televisiedrama nog wel voor problemen zorgden, lijkt dat in 2005, in ieder geval bij kinderprogramma's, niet meer het geval te zijn. Ook in vergelijking met het onderzoek van Andra Leurdijk (1999) is de berichtgeving over de multiculturele samenleving positiever geworden. Het is wellicht interessant om dit onderzoek op meerdere genres programma's, of programma's die zich op een breder publiek richten, toe te passen.

Het deel dat in dit onderzoek helaas onderbelicht is gebleven, is de perceptie van de kinderen zelf. Een enquête onder autochtone en etnisch andere kinderen zou een welkome aanvulling op dit onderzoek zijn. Zeker gezien het feit dat media een belangrijke, socialiserende, rol spelen in het leven van kinderen. In die enquête zou gevraagd kunnen worden naar of kinderen zich herkennen in de programma's, wat hun mening is over autochtonen dan wel etnisch anderen, of ze in het dagelijks leven verschillen bemerken en of de beeldvorming uit de programma's van invloed is op hun opvattingen over autochtonen of etnisch anderen. Als dat het geval zou zijn, zijn de zes onderzochte kinderprogramma's in ieder geval op de juiste manier bezig, wanneer er gekeken wordt naar het aantal personen met een etnisch andere afkomst dat in kinderprogramma's aanwezig is. Als het gaat om de verbeelding van de multiculturele samenleving, zijn het vooral de programma's van de Publieke Omroep die recht doen aan de werkelijkheid. De programma's van de commerciële zenders lijken alle verschillen tussen autochtonen en etnische anderen weg te willen poetsen. Daarmee krijgen kinderen geen reëel beeld voorgeschoteld.

LITERATUURLIJST

- Aksoy, A. & Robins, K. (2003a). Banal transnationalism. The difference that television makes. In: Karim, H. Karim (ed.) *The media and diaspora*. London: Routledge.
- Alders, M. & Garssen, J. (2006). *Helpt van de jeugd in grote steden niet-westers allochtoon*. Webmagazine Centraal Bureau voor de Statistiek.
- Arnett, J. J. (1995). Adolescents' Uses of Media for Self-Socialization. *Journal of Youth and Adolescence*, 24, 5, pp. 519-533.
- Asseldonk, L. W. G. M. (2005). *Kritisch kastje kijken*. Nijmegen: Radboud Universiteit Nijmegen.
- Baran, S. J. & Davis, D. K. (2002). *Mass Communication Theory*. Belmont: Wadsworth/Thomson Learning.
- Berger, P. L. & Berger, B. (1972). Hoe wordt men lid van de maatschappij? Socialisatie. In: *Sociologie*, pp. 46-64. Ambo: Baarn.
- Bink, S. (2003). *Media en Minderheden in Nederland*. Mira Media.
- Boer, de & Brennecke. (2003) *Media en publiek: Theorieën over media-impact*. Boom: Amsterdam.
- Bruin, de, J. (2002). Het multiculturele gezicht van populair Nederlands televisiedrama. In: T. Boerman, P. Pisters & J. Segal (red.) *Beeldritten: visuele cultuur en identiteit*. Amsterdam: De Balie.
- Carey, J. W. (1992). *Communication as culture: essays on media and society*. Routledge: New York.
- Dijk, van, T. (1983). *Minderheden in de media: een analyse van de berichtgeving over etnische minderheden in de dagbladders*. SUA
- Entman, R. M. (1993). Framing: Toward Clarification of a Fractured Paradigm. *Journal of Communication*, 43 (4), pp. 51-58.
- Extra, G. (1996). *Multiculturele samenleving in ontwikkeling: feiten, beeldvorming en beleid*. Tilburg University Press.
- Garssen, J., Nicolaas, H. & Sprangers, A. (2005). Demografie van de allochtonen in Nederland. *Bevolkingstrends*, 3^e kwartaal 2005, pp. 96-117. Centraal bureau voor de Statistiek.
- Gerbner, G. (1973). Cultural indicators: The third voice. In G. Gerbner, L. Gross & W. Melody (eds) *Communication, technology and social policy; Understanding the new cultural revolution*, pp. 555-573, New York: Wiley and Sons.

Gowricharn, R. (2002). Het omstreden paradijs. Over multiculturaliteit en sociale cohesie. Universiteit van Tilburg.

Gowricharn, R. (2004). The Janus Face of Transnational Citizenship: Surinamese experiences.

Greenberg, B. S. & Brand, J. E. (1994) Minorities and the mass media: 1970s to 1990s. In: Bryant, J. & Zillmann, D. *Media Effects: Advances in Theory and Research*. Lawrence Erlbaum Associates, Publishers, Hillsdale: New Jersey & Hove, UK.

Hansen, A., Cottle, S., Negrine, R. & Newbold, C. (1988). *Mass Communication Research Methods*. Palgrave: Hampshire & New York.

Koenen, M.J. (1992) *Wolters' handwoordenboek Nederlands*. Wolters' Woordenboeken: Groningen, Utrecht & Antwerpen.

Leurdijk, A. G. D. (1999). *Televisiejournalistiek over de multiculturele samenleving*. Amsterdam: Het Spinhuis.

Linders & Hijmans (2001). In: Hüttner, H.J.M., Renckstorf, K. & Wester, F. *Onderzoekstypen in de communicatiewetenschap*. Kluwer: Alphen aan de Rijn.

Milikowski, M. (1999). Stoorzender of katalysator? Turkse satelliet tv in Nederland. *Migrantenstudies*, nr. 3, pp. 170-189.

Mira Media (2005). Meerjarenbegroting Publieke Omroep 2006-2010: Diversiteit uitgelicht.

Nikken, P. (2002). *Kind en media. Weet wat ze zien*. Boom: Amsterdam.

Peters, V. (2001) In: Hüttner, H.J.M., Renckstorf, K. & Wester, F. *Onderzoekstypen in de communicatiewetenschap*. Kluwer: Alphen aan de Rijn.

Poecke, van, L. (1979). Culturele Indicatoren (III): Gerbner: het systeem is de boodschap. In: *Communicatie*, jaargang 9, nr. 1, pp. 6-13.

Potter, J. W. (1993). Cultivation Theory and Research, A conceptual critique, *Human Communication Research*, Vol 19, No. 4, pp.564-601.

Publieke Omroep, Mediabeleid & Programmacoördinatie (2002). *Monitor Diversiteit 2002*. pp. 6-11.

Reijnders, N. & Bouwman, H. (1989). Cultural indicators: Some state of the art. In: G. Melischek, K. E. Rosengren & J. Stappers (eds) *Cultural Indicators: An international symposium*, pp. 33-47. Wien: Verlag der Akademie.

Schelfhout, E. (1998). 'Een onmiskenbaar zwak punt' Bedenkingen over racisme in België, één jaar na het commissieverslag. In: Schelfhout, E. & Verstraeten, H. *De rol van de media in de multiculturele samenleving*. VUB Press: Brussel.

Scheufele, D. A. (1999). Framing as a theory of media effects. *Journal of communication*, 49 (1), pp. 103-122.

Semetko, H.A. & Valkenburg, P.M. (2000) Framing European politics: A content analysis of press and television news. In: De Kort, K. & d'Haenens, L. (2005) *Berichtgeving over Pim Fortuyn en extreem-rechts gedachtegoed in twee Nederlandse kranten vergeleken*. Tijdschrift voor Communicatiewetenschap, jaargang 33, nr. 2, pp. 127-144.

Smelik, A., Buikema, R. & Meijer, M. (1999). *Effectief Beeldvormen: Theorie, analyse en praktijk van beeldvormingsprocessen*. Van Gorcum: Assen.

Stappers, J. G., Reijnders, A. D. & Möller, W. A. J. (1997). *De werking van de massamedia. Een overzicht van inzichten*. De Arbeiderspers: Amsterdam/Antwerpen.

Tudor, A. (1992). Them and us: Story and stereotype in TV World Cup Coverage, *European Journal of Communication*, Vol. 7, pp. 371-413.

Vergeer, M. R. M. & Scheepers, P. (1998). Publieke versus commerciële programmering: effecten van blootstelling aan televisie op subjectief ervaren etnische dreiging. In: Schelfhout, E. & Verstraeten, H. *De rol van de media in de multiculturele samenleving*. VUB Press, Brussel.

Vergeer, M. R. M. (2000). *Een gekleurde blik op de wereld: Een studie naar de relatie tussen blootstelling aan media en opvattingen over etnische minderheden*.

Vries, de, E. / NVJ Bureau Media en Migranten (2003) *Horen, zien en schrijven: Aanbevelingen voor berichtgeving over de multiculturele samenleving*. Amsterdam.

Wester, F. (1995) Inhoudsanalyse als systematisch-kwantificerende werkwijze. In: Hüttner, H.J.M., Renckstorf, K. & Wester, F. *Onderzoekstypen in de communicatiewetenschap*. Kluwer: Alphen aan de Rijn.

BIJLAGEN

Bijlage 1 CODEERSHEMA INHOUDSANALYSE KINDERPROGRAMMA'S

Actualiteiten/infotainment programma's

1. Programma

1. BlinQ

2. Jeugdjournaal

3. Jong

2. Datum – Maand – Jaar

--	--	--

3. Duur uitzending (min)

4. Totaal aantal minuten etnische anderen in beeld

5. Onderwerp uitzending

6. Hoe worden etnische anderen over het algemeen in beeld gebracht?

1. handelend 3. anders, namelijk _____

2. passief

7. Aantal personen van etnische afkomst

benoemd

* presentatoren

* studiogasten

* correspondenten/verslaggevers

* bronnen buiten studio

zelf bepaald

8. Aantal personen van autochtone (Nederlandse) afkomst

benoemd

* presentatoren

* studiogasten

* correspondenten/verslaggevers

* bronnen buiten studio

zelf bepaald

9. Welke onderwerpen over etnische anderen komen aan de orde en worden deze onderwerpen negatief dan wel positief gebracht?

1. opleidingsniveau van etnische anderen

NEG/POS/MEERZIJDIG

2. aantal scholieren/studenten van etnische afkomst

NEG/POS/MEERZIJDIG

3. werkgelegenheid voor etnische anderen

NEG/POS/MEERZIJDIG

4. kansen op de arbeidsmarkt voor etnische anderen	NEG/POS/MEERZIJDIG
5. politieke rechten van etnische anderen	NEG/POS/MEERZIJDIG
6. criminaliteit onder etnische anderen	NEG/POS/MEERZIJDIG
7. conflicten tussen etnische anderen en autochtonen	NEG/POS/ MEERZIJDIG
8. gewelddadige incidenten gepleegd door etnische anderen	NEG/POS/MEERZIJDIG
9. opvattingen van etnische anderen over terrorisme	NEG/POS/MEERZIJDIG
10. cultuurverschillen tussen etnische anderen en autochtonen	NEG/POS/MEERZIJDIG
11. overlast veroorzaakt door etnische anderen	NEG/POS/MEERZIJDIG
12. mate van integratie van etnische anderen	NEG/POS/MEERZIJDIG
13. huisvesting voor etnische anderen	NEG/POS/MEERZIJDIG
14. overig, namelijk _____	NEG/POS/MEERZIJDIG

10. Hoe vaak wordt er aandacht besteed aan deze onderwerpen rondom etnische anderen?

1. niet	4. 6-10 keer	
2. 1-3 keer	5. > 10 keer	
3. 3-6 keer		

11. Beroepssector etnische anderen die als studiegast of bron fungeren

1. scholier/student	5. beleid/juridisch	
2. techniek	6. zorg/medisch	
3. onderwijs/onderzoek/wetenschap	7. anders, namelijk _____	
4. commercieel	8. onbekend	

12. Hoe vaak wordt er door etnische anderen zelf verslag gedaan/het woord gevoerd?

1. niet	4. 6-10 keer	
2. 1-3 keer	5. > 10 keer	
3. 3-6 keer		

13. Hoe vaak worden etnische anderen in verband gebracht met opvallende incidenten en sensationele conflicten?

1. niet	4. 6-10 keer	
2. 1-3 keer	5. > 10 keer	
3. 3-6 keer		

14. Hoe vaak zijn autochtonen en etnische anderen samen in beeld?

1. niet	4. 6-10 keer
2. 1-3 keer	5. > 10 keer
3. 3-6 keer	

15. Vanuit welk frame wordt er bericht?

1. conflictframe	4. economische gevolgen frame
2. human-interest frame	5. moraliteitsframe
3. verantwoordelijkheidsframe	

16. Welke etniciteit hebben de etnische personages?

benoemd

1. Marokkaans	5. Surinaams	
2. Turks	6. Antilliaans	zelf bepaald
3. Aziatisch	7. Zuid- Europees	____
4. Afrikaans	8. Anders, namelijk _____	

Bijlage 2 CODEERSHEMA INHOUDSANALYSE KINDERPROGRAMMA'S

Soaps/series

1. Programma

1. HotNews

2. TopStars

3. ZOOP

2. Datum – Maand – Jaar

--	--	--

3. Duur uitzending (min)

4. Totaal aantal minuten etnische anderen in beeld

5. Onderwerp uitzending

6. Aantal personages van etnische afkomst

benoemd

zelf bepaald

7. Aantal personages van autochtone afkomst

benoemd

zelf bepaald

8. Etnische anderen aan het woord (aantal keer)

9. Worden personages die een persoon van etnische afkomst spelen in de soap/serie vanwege hun etniciteit achtergesteld door autochtone personages

JA / NEE

10. Zorgt de etnische afkomst van de personages in de soaps/series voor conflicten in het verhaal?

JA / NEE

11. Worstelen de personen die een etnisch ander personage spelen in de soap/serie met hun afkomst?

JA/NEE

12. Beroepssector personages van etnische afkomst

1. scholier/student	5. beleid/juridisch
2. techniek	6. zorg/medisch
3. onderwijs/onderzoek/wetenschap	7. anders, namelijk _____
4. commercieel	8. onbekend

13. Type rol etnisch andere personages

1. held	3. sukkel/mietje
2. schurk	4. anders, namelijk _____

14. Wat voor typering krijgen etnisch andere personages toebedeeld?

1. bedreigend	5. vriendelijk
2. agressief	6. behulpzaam
3. crimineel	7. anders, namelijk _____
4. sociaal	

15. Hoeveel hoofdrollen worden vertolkt door etnisch andere personages?

16. Hoeveel hoofdrollen worden vertolkt door autochtone personages?

17. Etniciteit verbeeld als

1. leeg	3. divers
2. vol	4. reflexief

18. Welke onderwerpen over etnische anderen komen aan de orde en worden deze onderwerpen negatief dan wel positief gebracht?

1. opleidingsniveau van etnische anderen	NEG/POS/MEERZIJDIG
2. aantal scholieren/studenten van etnische afkomst	NEG/POS/MEERZIJDIG
3. werkgelegenheid voor etnische anderen	NEG/POS/MEERZIJDIG
4. kansen op de arbeidsmarkt voor etnische anderen	NEG/POS/MEERZIJDIG
5. politieke rechten van etnische anderen	NEG/POS/MEERZIJDIG
6. criminaliteit onder etnische anderen	NEG/POS/MEERZIJDIG
7. conflicten tussen etnische anderen en autochtonen	NEG/POS/MEERZIJDIG

8. gewelddadige incidenten gepleegd door etnische anderen	NEG/POS/MEERZIJDIG
9. opvattingen van etnische anderen over terrorisme	NEG/POS/MEERZIJDIG
10. cultuurverschillen tussen etnische anderen en autochtonen	NEG/POS/MEERZIJDIG
11. overlast veroorzaakt door etnische anderen	NEG/POS/MEERZIJDIG
12. mate van integratie van etnische anderen	NEG/POS/MEERZIJDIG
13. huisvesting voor etnische anderen	NEG/POS/MEERZIJDIG
14. overig, namelijk _____	NEG/POS/MEERZIJDIG

19. Hoe vaak worden etnisch andere personages in verband gebracht met opvallende incidenten en sensationele conflicten?

1. niet	4. 6-10 keer	____
2. 1-3 keer	5. > 10 keer	
3. 3-6 keer		

20. Welke etniciteit hebben de etnisch andere personages?

1. Marokkaans	5. Surinaams	bel	____
2. Turks	6. Antilliaans	zelf bepaald	____
3. Aziatisch	7. Zuid- Europees		
4. Afrikaans	8. Anders, namelijk _____		

21. Leeftijd etnisch andere personages

1. 0-10	3. 20-30	____
2. 10-20	4. > 30	

22. Sekse etnisch andere personages

1. man	____
2. vrouw	____

23. Manier van kleden etnisch andere personages

1. zwaar bedekt	____
2. bedekt	
3. onbedekt	

24. Hoe vaak worden autochtonen en etnische anderen samen in beeld gebracht?

1. niet	4. 6-10 keer	____
2. 0-3 keer	5. > 10 keer	
3. 3-6 keer		

25. Hoe vaak voeren autochtonen en etnische anderen een dialoog?

- 1. niet
- 2. 0-3 keer
- 3. 3-6 keer
- 4. 6-10 keer
- 5. > 10 keer

26. Hoe worden etnisch andere personages over het algemeen in beeld gebracht?

- 1. handelend
- 2. passief
- 3. anders, namelijk _____

Bijlage 3 TOPICLIJST INTERVIEWS (obv topiclijst Leurdijk)

1. Hoe zou u uw programma willen omschrijven? Waarin onderscheidt uw programma zich van andere kinderprogramma's als *Jong* en *ZOOP*?
2. Hoe zou u de onderwerpen in het programma omschrijven? Welke criteria hanteert de redactie bij de selectie van onderwerpen?
3. Op welke manier heeft uw programma de afgelopen jaren aandacht besteed aan de multiculturele samenleving? **(Indien er geen aandacht besteed is aan de multiculturele samenleving, waarom niet? Is het programma van plan dit in de toekomst wel te gaan doen?)** Kunt u voorbeelden geven van geslaagde en minder geslaagde uitzendingen? Waarom was dat zo?
4. Was er een aanleiding voor die uitzending(en)?
5. Hoe zou u de invalshoek willen omschrijven die daarbij is gehanteerd?
6. Welke bronnen zijn geraadpleegd tijdens het voorbereiden van die uitzending(en)?
7. Zijn er specifieke problemen bij de productie van items/programma's over onderwerpen die te maken hebben met de multiculturele samenleving? In welk opzicht? *Denk aan gebrek aan kennis van, of contacten met, migranten binnen de redactie, 'gevoeligheid' sommige onderwerpen.*
8. Heeft u binnen uw redactie bepaalde richtlijnen opgesteld ten aanzien van de verbeelding van de multiculturele samenleving (al dan niet noemen etniciteit, voorkomen racistische uitspraken)? Waarom wel/niet?
9. Heeft u (internationale) kinderprogramma's die ter inspiratie dienden of die u erg sterk vindt in het verbeelden van culturele diversiteit? Kunt u toelichten waarom?
10. Denkt u dat het in kinderprogramma's makkelijker is om de problematiek rondom de multiculturele samenleving aan te snijden? Waarom wel/niet?
11. Welke doelgroep heeft u voor ogen wanneer u het programma maakt?
12. Houdt u er rekening mee dat kinderen informatie in de media voor waar aannemen en dat uw programma's hun beeld van de multiculturele samenleving zou kunnen beïnvloeden?
13. Bent u ervan bewust dat ook kinderen van etnische komaf naar uw programma kijken en houdt u daar rekening mee?
14. In hoeverre denkt u dat de omroep die het programma uitzendt, van invloed is op de inhoud van het programma?
15. Bent u bekend met de aanbevelingen voor journalisten/programmamakers met betrekking tot berichtgeving over etnische minderheden van de werkgroep Migrant en Media van de NVJ? Past u ze toe? Denkt u dat dergelijke aanbevelingen zinvol zijn?

16. Wat worden volgens u belangrijke issues met betrekking tot de multiculturele samenleving en de positie van migranten in Nederland? Op welke manier zou u hier aandacht aan willen besteden?
17. Ervaart u druk van het mediabeleid van OC&W als het gaat om culturele diversiteit?

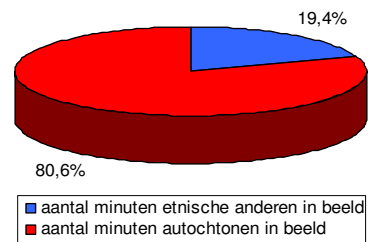
Bijlage 4 BlinQ

Vraag 2: data

- 03-02-2005
- 25-03-2005
- 10-05-2005
- 14-06-2005
- 21-07-2005

Vraag 3 + 4

Verhouding autochtoon / etnische anderen

Vraag 5: onderwerp uitzendingen

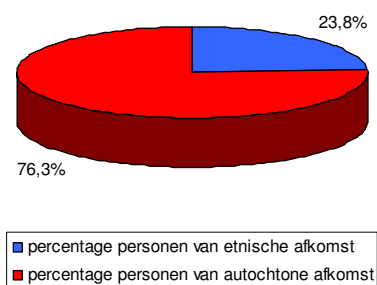
- Waarom hebben mensen een andere kleur + hoogbegaafd zijn
- Goede Vrijdag / Pasen + pesten
- Kermiskinderen + spijbelen + hoe werkt lasergame
- Gouden Kalf + het verwerken van een schokkende gebeurtenis
- Jeugdcultuur + asielzoekers + werking magnetron

Vraag 6

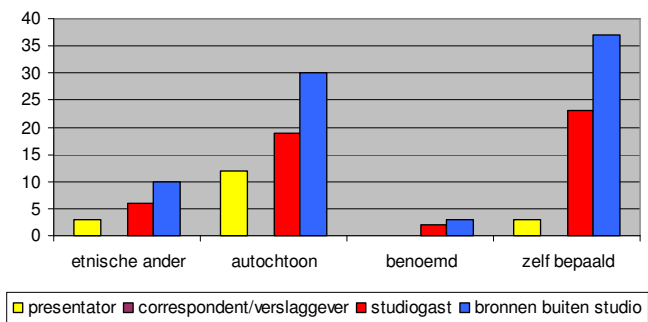
Wanneer etnische anderen in beeld komen, is dat altijd handelend (100%).

Vraag 7 + 8

aantal personen van etnisch andere afkomst

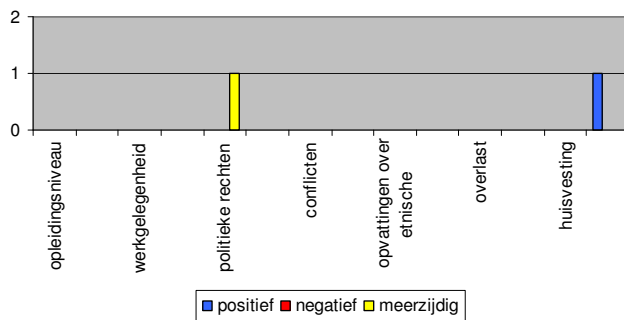

verdeling autochtoon/etnische ander

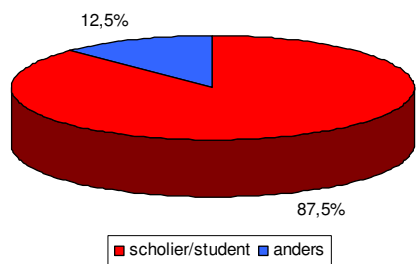
Vraag 9 + 10

Onderwerpen

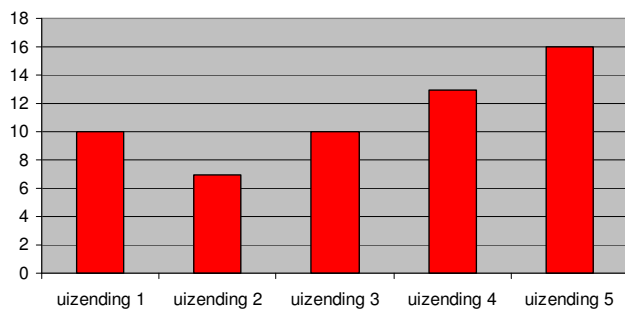
Vraag 11

beroepssector etnische anderen

Vraag 12

etnische anderen aan het woord

Vraag 13

Komt geen enkele voor.

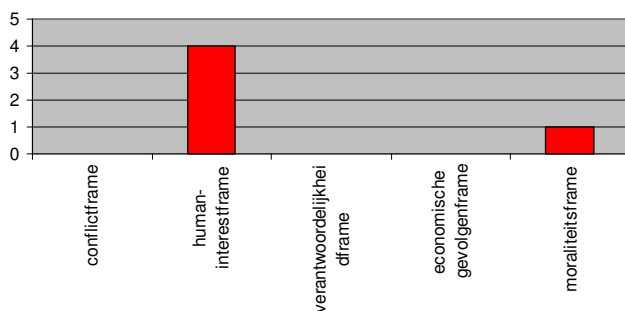
Vraag 14

1 van de 5 uitzendingen categorie 4

4 van de 5 uitzendingen categorie 5

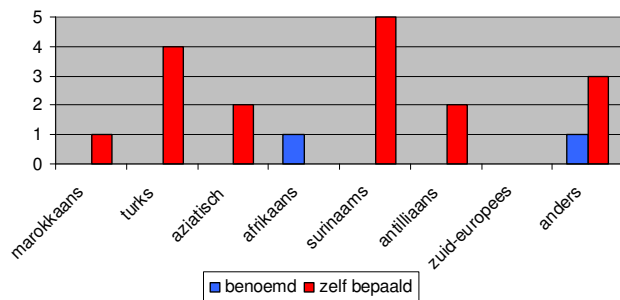
Vraag 15

type frame

Vraag 16

afkomst etnische anderen

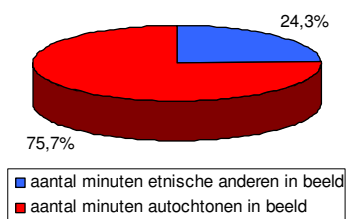
Bijlage 5 Jeugdjournaal

Vraag 2: data

- 24-02-2005
- 20-03-2005
- 21-04-2005
- 18-05-2005
- 23-06-2005

Vraag 3 + 4

verhouding autochtoon/etnische ander

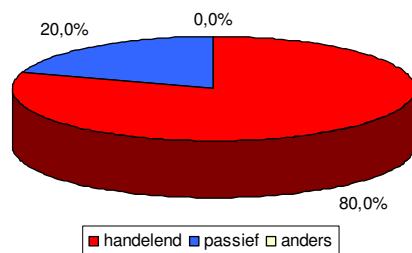

Vraag 5: onderwerp uitzendingen

- Samir A., bevers, natuur, bankovervallers VS
- Aardbeving Japan, nieuwjaar Iran in Nederland, meer Chinese tijgers, snowboarden
- Verkeersexamen, Surinaams woordenboek, zeeleeuwtribbel
- Kinderen gooien met stenen naar metro, straf na brandstichting Islamitische school, Tsunami, sprookjes
- Puma op Veluwe, WK -20 traint met Ali B., afscheid van de basisschool

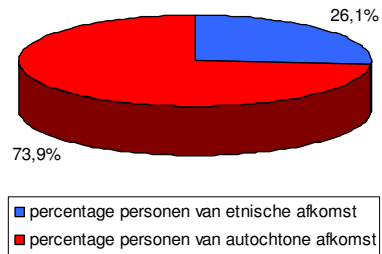
Vraag 6

hoe in beeld gebracht

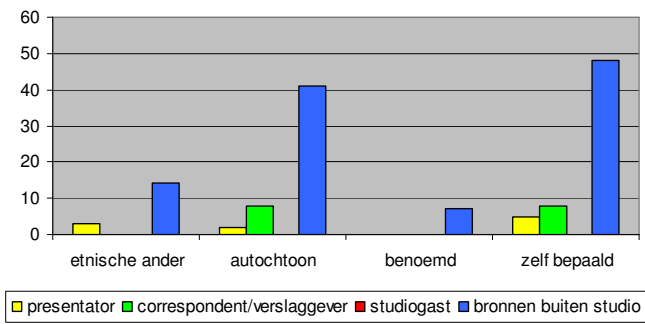

Vraag 7 + 8

aantal personen van etnisch andere afkomst

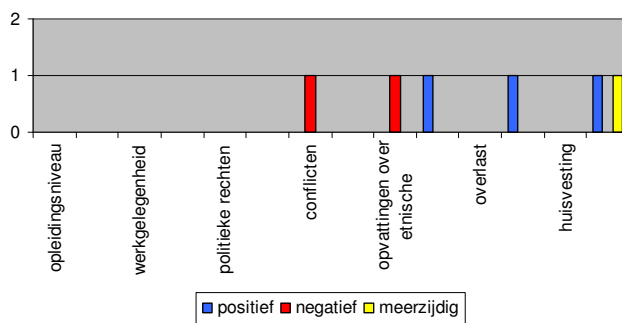

verdeling autochtoon/etnische ander

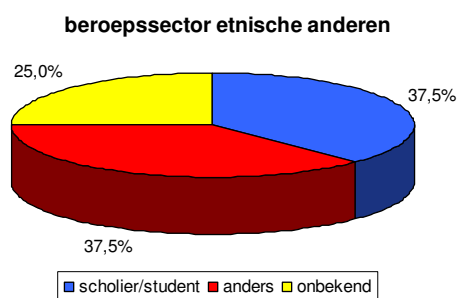

Vraag 9 + 10

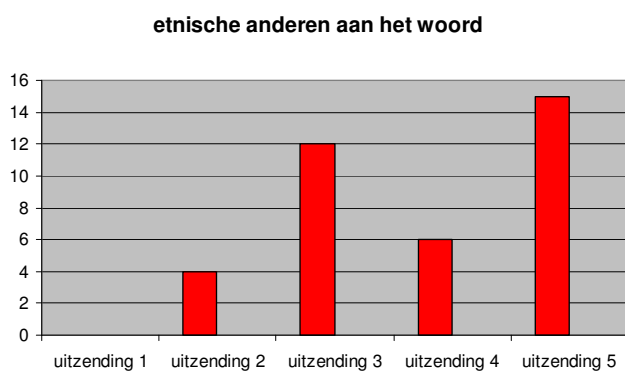
Onderwerpen

Vraag 11

Vraag 12

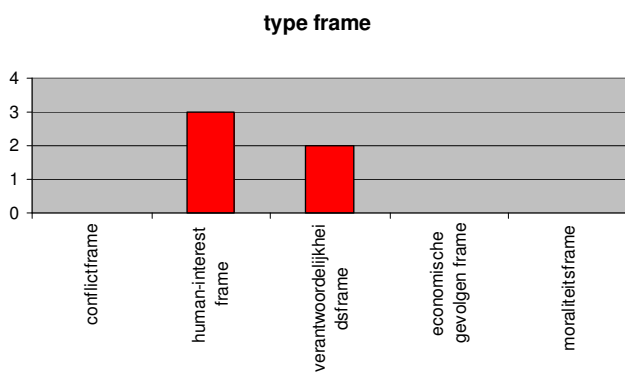
Vraag 13

In drie van de vijf uitzendingen komt het geen enkele keer voor. In twee van de vijf uitzendingen 1-3 keer.

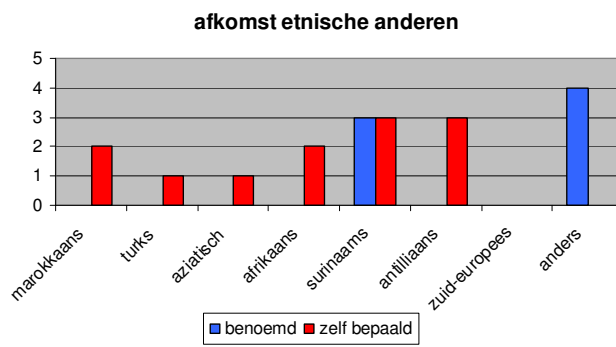
Vraag 14

In drie van de vijf uitzendingen komen autochtonen en etnische anderen niet samen in beeld. In de andere twee uitzendingen is dat één keer 1-3 keer en één keer 6-10 keer.

Vraag 15

Vraag 16

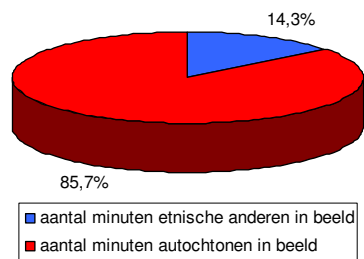
Bijlage 6 Jong

Vraag 2: data

- 15-04-2005
- 22-04-2005
- 27-05-2005
- 13-05-2005
- 03-06-2005

Vraag 3 + 4

verhouding autochtoon/etnische ander

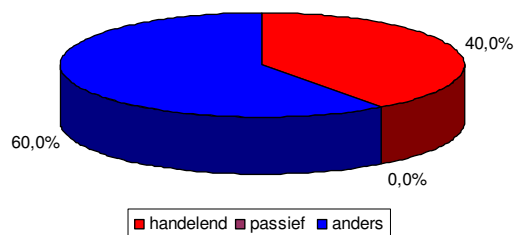

Vraag 5: onderwerp uitzendingen

- Bekeren tot de Islam
- Uiterlijke afwijkingen
- Donortransplantatie
- Tienerouders
- Zeldzame botziekte

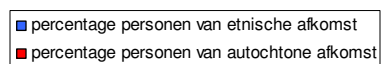
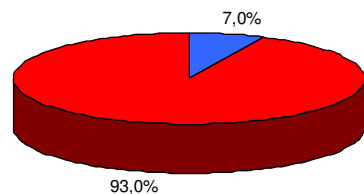
Vraag 6

hoe in beeld gebracht

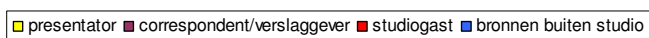
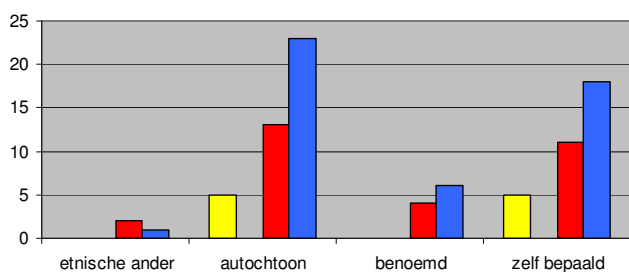

Vraag 7 + 8

aantal personen van etnisch andere afkomst

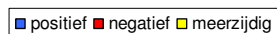
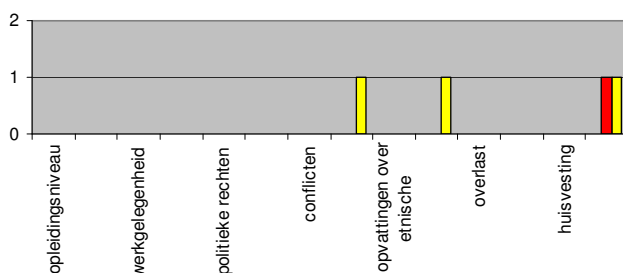

verdeling autochtoon/etnische ander

Vraag 9 + 10

Onderwerpen

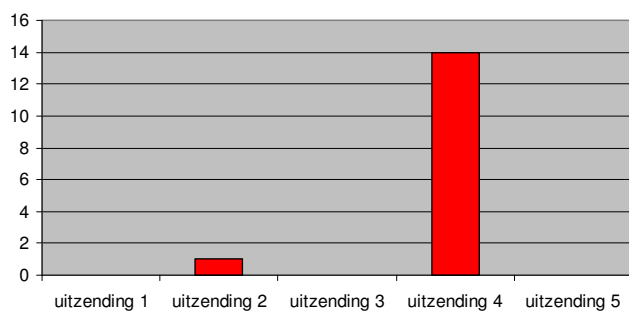

Vraag 11

Alle personen van etnisch andere afkomst zijn scholier/student.

Vraag 12

etnische anderen aan het woord

Vraag 13

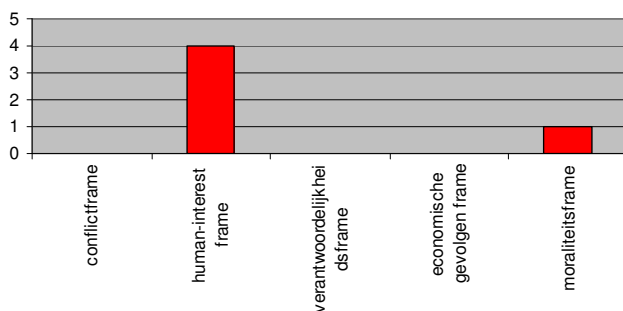
In vier van de vijf uitzendingen komt het niet voor. In één uitzending komt het 1-3 keer voor.

Vraag 14

In drie van de vijf uitzendingen komt het geen enkele keer voor. In één uitzending 1-3 keer en in één uitzending > 10 keer.

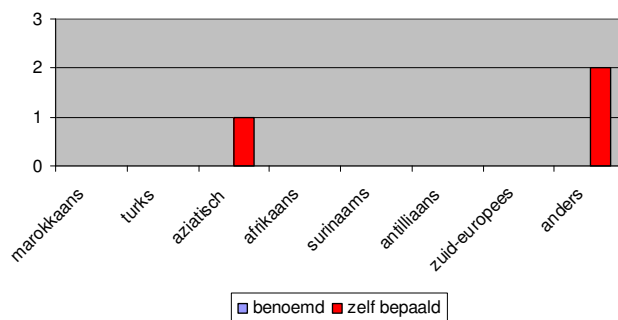
Vraag 15

type frame

Vraag 16

afkomst etnische anderen

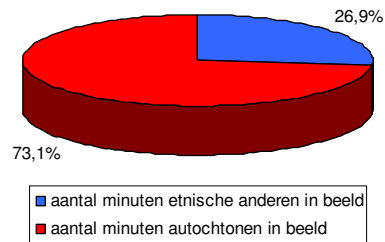

Bijlage 7 HotNews.nl

Vraag 2: data niet bekend

Vraag 3 + 4

verhouding autochtoon/etnische ander

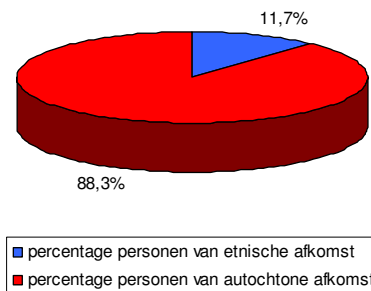

Vraag 5: onderwerp uitzendingen

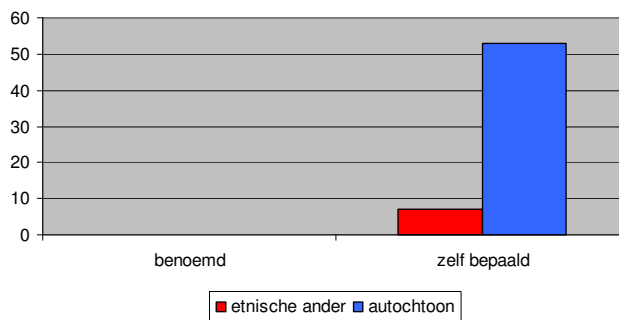
- Dagje attractiepark
- Onderzoek naar Vals Geld
- Ontsnapping aan criminelen
- Jaloezie + undercover werken
- Wat zit er in de geheime koffer + neuzen in administratie Hella
- Lorraine wordt gered

Vraag 6 + 7

aantal personen van etnisch andere afkomst

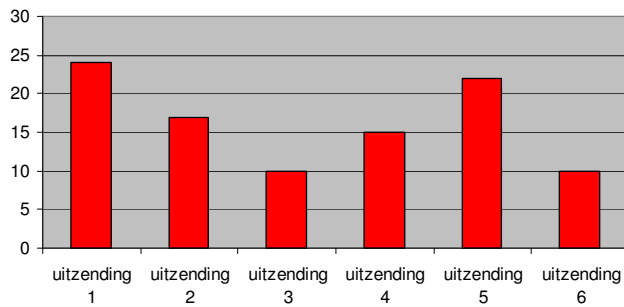

verdeling autochtoon/etnische ander

Vraag 8

aantal keer etnische anderen aan het woord

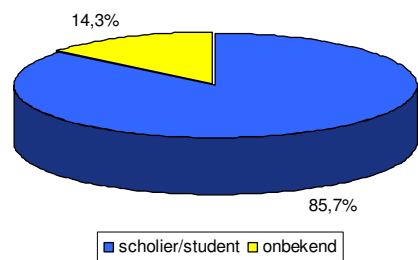

Vraag 9 + 10 + 11

Voor alle 6 de uitzendingen geldt dat alle drie de vragen met nee beantwoord kunnen worden.

Vraag 12

beroepssector etnische anderen

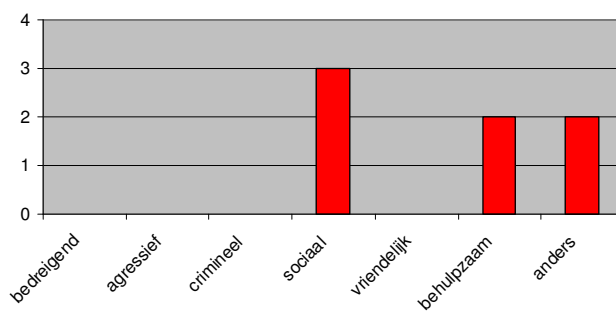

Vraag 13

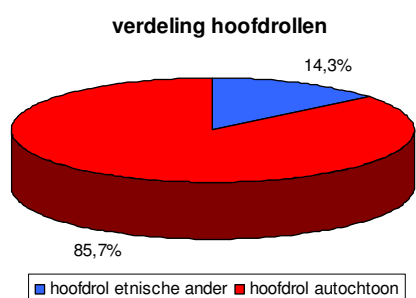
Overall 4: anders, namelijk gewone hard werkende jongen

Vraag 14

typering

Vraag 15 + 16

Vraag 17

Etniciteit wordt in alle uitzendingen verbeeld als leeg.

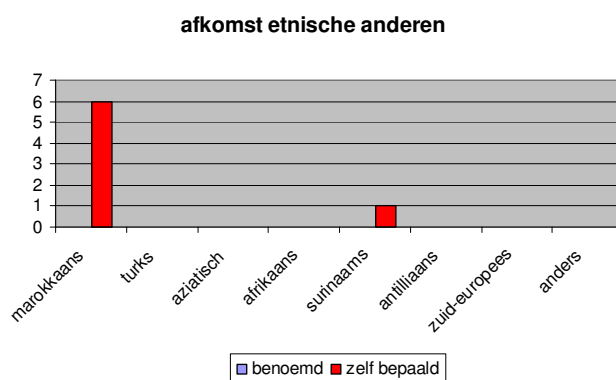
Vraag 18

Er komt geen enkele keer een dergelijk onderwerp aan de orde.

Vraag 19

In vier van de zes uitzendingen komt het niet voor, in twee uitzendingen 1-3 keer.

Vraag 20

Vraag 21

De leeftijd ligt in zes van de zeven gevallen tussen 10-20, in één geval is dat 20-30.

Vraag 22

Alle etnisch andere personages zijn man.

Vraag 23

Alle etnisch andere personages gaan onbedekt gekleed.

Vraag 24

In één van de zes uitzendingen zijn autochtonen en etnische anderen 6-10 keer samen in beeld, in vijf van de zes uitzendingen > 10 keer.

Vraag 25

Een dialoog wordt drie keer tussen de 6-10 keer gevoerd en drie keer > 10 keer.

Vraag 26

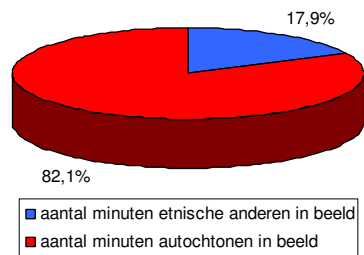
Alle etnisch andere personages worden handelend in beeld gebracht.

Bijlage 8 TopStars

Vraag 2: data niet bekend

Vraag 3 + 4

verhouding autochtoon/etnische ander

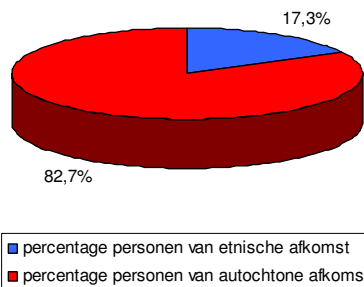

Vraag 5: onderwerp uitzendingen

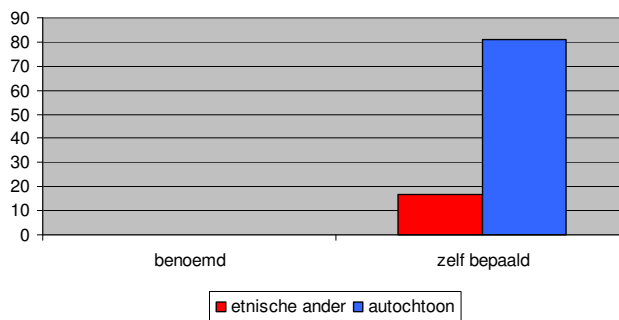
- Gluren naar meisjes, huisarrest + vader keert terug
- Keuzes maken
- Bijles + blind date
- Stelen demo + stelen geld uit kluis
- Eerlijk zijn + vertrouwen
- Problemen met ouders + verliefdheid

Vraag 6 + 7

aantal personen van etnisch andere afkomst

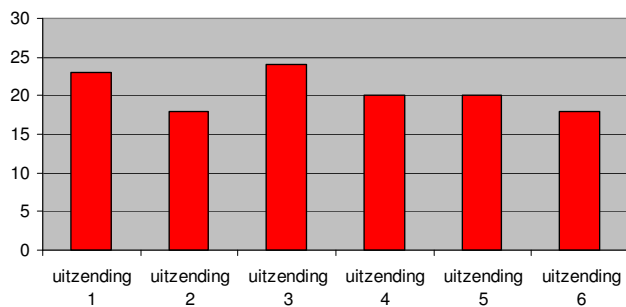

verdeling autochtoon/etnische ander

Vraag 8

aantal keer etnische anderen aan het woord

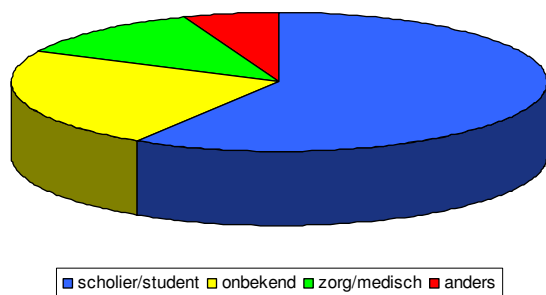

Vraag 9 + 10 + 11

Voor alle 6 de uitzendingen geldt dat alle drie de vragen met nee beantwoord kunnen worden

Vraag 12

beroepssector etnische anderen

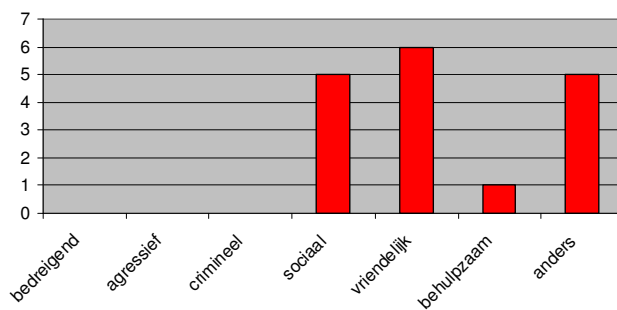

Vraag 13

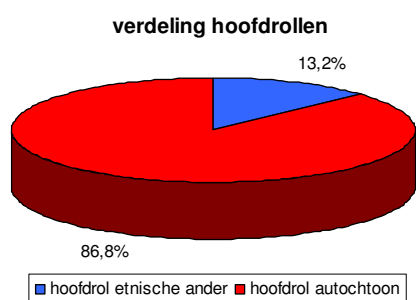
In alle zes de uitzendingen is het categorie 4: anders, namelijk normale schoolgaande meisjes en een liefhebbende vader.

Vraag 14

typering

Vraag 15 + 16

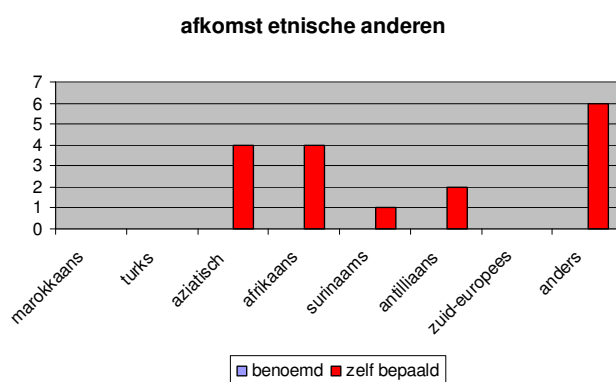
Vraag 17

Etniciteit wordt in alle uitzendingen verbeeld als leeg.

Vraag 18 + 19

Voor alle zes de afleveringen geldt dat het niet voorkomt.

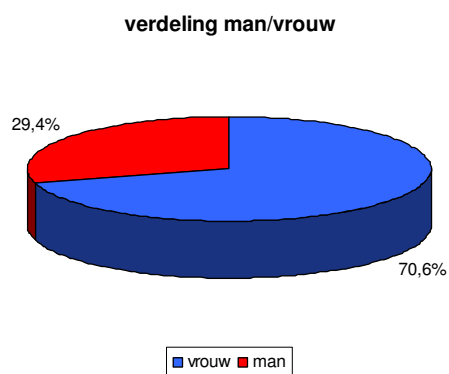
Vraag 20

Vraag 21

De leeftijd ligt in tien van de zeventien gevallen tussen 10-20, drie keer tussen 20-30 en vier keer > 30.

Vraag 22

Vraag 23

Alle etnisch andere personages gaan onbedekt gekleed.

Vraag 24

In één uitzending komen autochtonen en etnisch anderen 6-10 keer samen in beeld, in vijf uitzendingen > 10 keer.

Vraag 25

In één uitzending wordt er 3-6 keer een dialoog gevoerd, in drie uitzendingen 6-10 keer en in twee uitzendingen > 10 keer.

Vraag 26

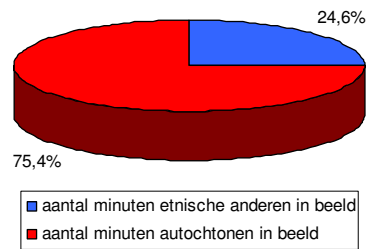
Alle etnisch andere personages worden handelend in beeld gebracht.

Bijlage 9 ZOOP

Vraag 2: data niet bekend

Vraag 3 + 4

verhouding autochtoon/etnische ander

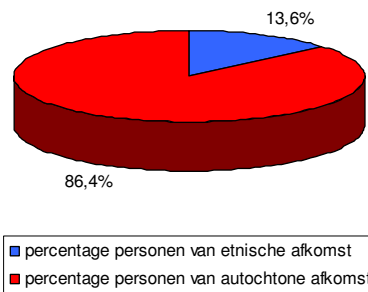

Vraag 5: onderwerp uitzendingen

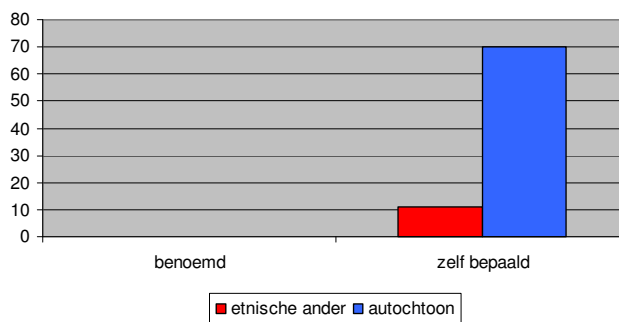
- Ontsnapte apen
- Jaloezie + relaties
- Hypnose + succes
- Liefdesperikelen + optreden
- Liefde/jaloezie + Robbie Williams
- Huwelijksaanzoek

Vraag 6 + 7

aantal personen van etnisch andere afkomst

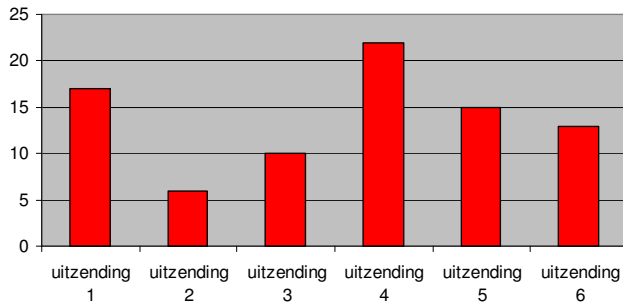

verdeling autochtoon/etnische ander

Vraag 8

aantal keer etnische anderen aan het woord

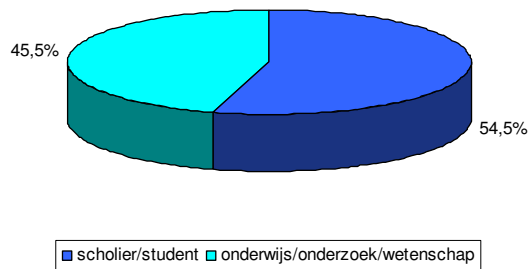

Vraag 9 + 10 + 11

Voor alle 6 de uitzendingen geldt dat alle drie de vragen met nee beantwoord kunnen worden

Vraag 12

beroepssector etnische anderen

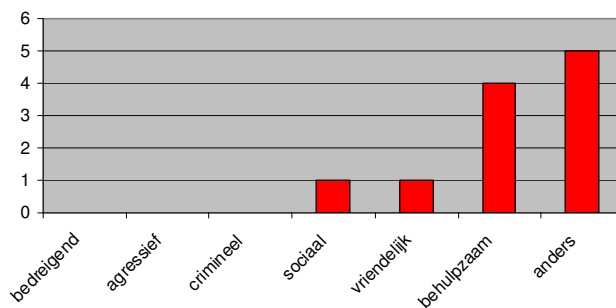

Vraag 13

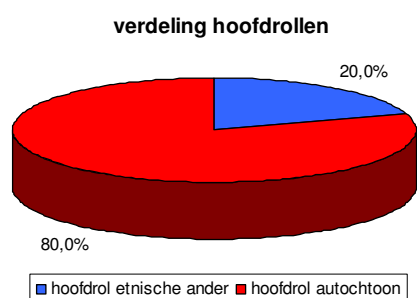
In alle zes de uitzendingen is het categorie 4: anders, namelijk ambitieuze scholier. Droomt van een muziekcarrière.

Vraag 14

typering

Vraag 15 + 16

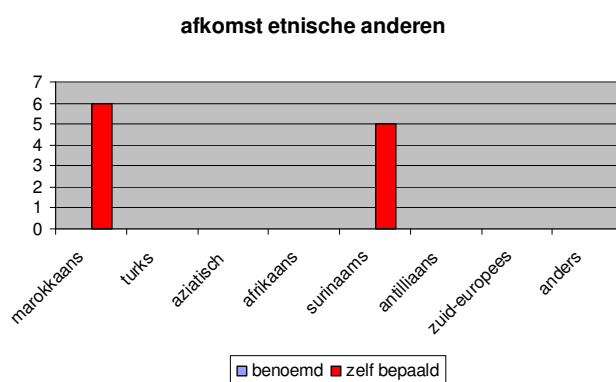
Vraag 17

Etniciteit wordt in alle uitzendingen verbeeld als leeg.

Vraag 18 + 19

Voor alle zes de afleveringen geldt dat het niet voorkomt.

Vraag 20

Vraag 21

De leeftijd ligt in zes van de elf gevallen tussen 10-20 en in vijf van de elf tussen 20-30.

Vraag 22

Alle etnisch andere personages zijn mannen.

Vraag 23

Etnisch andere personages gaan altijd onbedekt gekleed.

Vraag 24

In twee van de zes uitzendingen zijn autochtonen en etnisch andere personages 6-10 keer samen in beeld. In vier van de zes uitzendingen is dat > 10 keer.

Vraag 25

Er wordt in twee van de zes uitzendingen 3-6 keer een dialoog gevoerd, in drie van de zes uitzendingen 6-10 keer en in één uitzending > 10 keer.

Vraag 26

Alle etnisch andere personages worden handelend in beeld gebracht.

Bijlage 10 Interview BlinQ. Dinsdag 16 mei 2006 10:00u.

1. Hoe zou u uw programma willen omschrijven? Waarin onderscheidt uw programma zich van andere kinderprogramma's als *Jong* en *ZOOP*?

BlinQ is een programma dat onderwerpen die belangrijk zijn voor kinderen aan de orde stelt/bespreekbaar maakt. Troostmomenten. Als het belangrijk is voor kinderen, is het belangrijk voor BlinQ.

BlinQ is live/bijna live, moment van nu. Het moment van nu, maandbladjournalistiek, door kinderen ook aangedragen. Dus niet het nieuws van vandaag, maar wel actueel. Formule, 5 keer per week uitzenden (alleen Jeugdjournaal evenaart dat). Massamedium, dus wel belangrijk dat ze veel kinderen aanspreken. Het programma onderscheidt zich dus op de kenmerken volume, het magazineachtige karakter en dat het min of meer actualiteit op de actualiteit inspeelt. Helaas is die week de allerlaatste BlinQ uitzending, door bezuiniging moet het programma worden stopgezet. Vroeger was BlinQ veel interactiever, bellen tijdens de uitzending, bespreken van emails. Items die BlinQ kenmerkten, konden minder gemaakt worden. Achteraf gezien hadden ze misschien beter kunnen kiezen voor drie in plaats van vijf uitzendingen. Daardoor heeft BlinQ een groot marktaandeel verloren.

2. Hoe zou u de onderwerpen in het programma omschrijven? Welke criteria hanteert de redactie bij de selectie van onderwerpen?

Onderwerpen zijn zeer uiteenlopend, daarbij zijn de actualiteit en hetgeen kinderen bezig houdt doorslaggevend. Tijdens interactieve periode veel aanvoer van kinderen (1100 emails per week, per dag tientallen telefoontjes), dat was een enorme inspiratiebron voor de redactie. Nu nog paar honderd emails per week. Tijd gewerkt met kindredactie, maar dat was erg duur (kinderen moesten vervoerd worden naar studio) en resultaten niet erg overdonderend. Tijdens een opnamedag komen zo'n honderd kinderen langs (van scholen). Kinderen worden begeleid, levert ook info op.

3. Op welke manier heeft uw programma de afgelopen jaren aandacht besteed aan de multiculturele samenleving? **(Indien er geen aandacht besteed is aan de multiculturele samenleving, waarom niet? Is het programma van plan dit in de toekomst wel te gaan doen?)** Kunt u voorbeelden geven van geslaagde en minder geslaagde uitzendingen? Waarom was dat zo?

Onderwerp multicultureel samenleven is geen woord dat kinderen gebruiken. Er is wel veel aandacht aan besteed. In het programma zijn veel kinderen uit verschillende culturen (ook moslims, meisjes met hoofddoekjes) aanwezig, ondanks het feit dat de EO christelijk is. Zo is bijvoorbeeld het verschil in nieuwjaar vieren aan bod geweest en de moord op Van Gogh. Moslimkinderen zijn zichtbaar geworden in programma, maar niet benoemd. Leukste Klas Verkiezing, centrale vraag is hoe ga je met elkaar om? Hoe ga je met anders denkenden/gelovigen om? Geloof was daarbij één van de belangrijkste topics. Persconferentie op een overwegend zwarte school in schilderswijk Den Haag. Om te laten zien dat de Nederlandse samenleving heterogeen is. Dat de definitie van "leuk" volgens BlinQ niet perse een homogene samenleving is, maar juist heterogeen. Dat je daaraan kracht en ideeën kunt ontleen.

In BlinQ is een vast item de Q-Battle: dat is een strijd tussen ver uit elkaar staande groepen, ze zoeken polarisatie, om te laten zien dat die polarisatie onzin is. Conclusie van ieder weldenkend mens die naar dat programma kijkt is dat de twee groepen hartstikke anders zijn, maar dat ze een hele leuke middag hebben gehad. Onder andere blinden vs doven, maar ook christenen tegen moslims. Hele vrolijke uitzending, heilige huisjes op een vriendelijke, maar ironische wijze tegenaan geschopt. Heilige huisjes zijn ook maar creaties. Kern van visie op het menszijn is dat we uiteindelijk allemaal kinderen van God zijn. Bewust gekozen voor moslims vs christen en niet voor Turken vs Nederlanders. Juist om de tegenstelling aan de orde te stellen.

4. Was er een aanleiding voor die uitzending(en)?

Aanleiding is de actualiteit en onderwerpen die kinderen aandragen.

5. Hoe zou u de invalshoek willen omschrijven die daarbij is gehanteerd?

Een verhaal vertellen, kinderen aan het woord laten.

6. Welke bronnen zijn geraadpleegd tijdens het voorbereiden van die uitzending(en)?

Groepen waar het over gaat, gemeenschappen, clubhuizen (standaard redactiewerk), overkoepelende organen, kind als bron.

7. Zijn er specifieke problemen bij de productie van items/programma's over onderwerpen die te maken hebben met de multiculturele samenleving? In welk opzicht? *Denk aan gebrek aan kennis van, of contacten met, migranten binnen de redactie, 'gevoeligheid' sommige onderwerpen.*

Ze lopen zeker tegen problemen/gebrek aan kennis aan. BlinQ heeft een witte redactie. BlinQ maakt echter geen documentair programma. Het gaat er om dat er duidelijk gemaakt wordt hoe de kinderen met bepaalde dingen omgaan (meningen, belevingen staan centraal). In die zin is research niet altijd noodzakelijk, waar ze niet zeker weten of de informatie juist is, zeggen ze dat erbij.

8. Heeft u binnen uw redactie bepaalde richtlijnen opgesteld ten aanzien van de verbeelding van de multiculturele samenleving (al dan niet noemen etniciteit, voorkomen racistische uitspraken)? Waarom wel/niet?

Wel benoemen, maar niet bewust. Steeds zichtbaarder maken. Bewust strijd opzoeken, bijvoorbeeld met Q-Battle. Daar juist wel een stempel opdrukken, met als doel om aan het einde van de dag te kunnen laten zien dat we het wél leuk met elkaar hebben.

9. Heeft u (internationale) kinderprogramma's die ter inspiratie dienden of die u erg sterk vindt in het verbeelden van culturele diversiteit? Kunt u toelichten waarom?

Jeugdjournaal: donkere/allochtone presentatoren, gekleurd nieuws, culturele fenomenen. BlinQ vindt dat Jeugdjournaal de maat gezet heeft van waaruit je begint te denken. Het Jeugdjournaal heeft hier aandacht voor gevraagd. BlinQ volgt dat.

10. Denkt u dat het in kinderprogramma's makkelijker is om de problematiek rondom de multiculturele samenleving aan te snijden? Waarom wel/niet?

Kinderen tot bepaalde leeftijd zijn "kleurenblind". Multiculturele verschillen spelen nog nauwelijks tot 12 jarigen. Uitzendingen rond Van Gogh liet zien dat kinderen elkaar er niet op aan kijken dat ze van allochtone afkomst waren. Want: "Ali heeft 'm toch niet doodgeschoten? We zijn gewoon vrienden". Groepsdenken is bij kinderen nog niet zo sterk aanwezig.

11. Welke doelgroep heeft u voor ogen wanneer u het programma maakt?

Bereik is dusdanig klein, moeilijk te zeggen. Kleine groep maakt cijfers zeer onnauwkeurig. Kijkcijfers zijn onbekend, geen idee van heterogeniteit kijkers.

12. Houdt u er rekening mee dat kinderen informatie in de media voor waar aannemen en dat uw programma's hun beeld van de multiculturele samenleving zou kunnen beïnvloeden?

BlinQ heeft een aantal keer aandacht besteed aan mediagebruik, met de boodschap dat kinderen zich niet in de luren moeten laten leggen door de media. Ze geven het aan wanneer ze niet zeker zijn over informatie.

13. Bent u ervan bewust dat ook kinderen van etnische komaf naar uw programma kijken en houdt u daar rekening mee?

BlinQ weet dat ze een heterogene groep kijkers hebben, dat blijkt onder andere uit de Leukste Klas Verkiezing. Er wordt dus zeker bewust aandacht besteed aan de heterogeniteit van de Nederlandse samenleving. De vraag die daarbij centraal staat is: "Hoe ga je met elkaar om?"

14. In hoeverre denkt u dat de omroep die het programma uitzendt, van invloed is op de inhoud van het programma?

Het voordeel van BlinQ is dat ze actualiteiten mee kunnen nemen in hun uitzending. Een programma als TopStars heeft van tevoren al een vaststaande cast, is veel moeilijker om daar de multiculturele samenleving aan de orde te stellen. Hangt dus meer van type programma af.

De Publieke Omroep besteedt genoeg aandacht aan multiculturele onderwerpen. Bij commerciële zenders is het lastiger, omdat ze daar natuurlijk afhankelijk zijn van aankopen. In ZOOP loopt een donkere jongen die een Afrikaanse onderkoning speelt, stereotiep. ZOOP in Afrika heel koloniaal. In HotNews twee donkere mensen, is volgens BlinQ heel bewust gecast.

Kijkcijfers Publieke Omroep zakken bij mooi weer in, bij commerciële zenders NIET. Dat zegt dus wel iets over het publiek. Publiek Omroep wil boodschap uitdragen. Het gaat vooral om de inhoudelijke kant van het programma, niet om de kijkcijfers.

15. Bent u bekend met de aanbevelingen voor journalisten/programmamakers met betrekking tot berichtgeving over etnische minderheden van de werkgroep Migranten en Media van de NVJ? Past u ze toe? Denkt u dat dergelijke aanbevelingen zinvol zijn?

Wel van gehoord, maar had de naam zelf niet kunnen reproduceren. Als de respondent mail/post van ze krijgt loopt hij er door heen om te kijken of ze een beetje volgens hun maatstaven opereren.

16. Wat worden volgens u belangrijke issues met betrekking tot de multiculturele samenleving en de positie van migranten in Nederland? Op welke manier zou u hier aandacht aan willen besteden?

Niet van toepassing omdat programma stopt.

17. Ervaart u druk van het mediabeleid van OC&W v.w.b. culturele diversiteit?

Onafhankelijk opererende omroepvereniging. Worden af en toe wel uitgenodigd bij presentaties van onderzoeken over multiculturele samenleving. Maar dat werd op een lachwekkende manier gepresenteerd. White-upper-middle-class was bereid een drempel over te stappen, maar de onderzoekers maakten dat onmogelijk. Was een multicultureel marketing bureau, maar de respondent schrok van de wijze waarop het gepresenteerd werd. De respondent is zelf op zoek geweest naar zwarte redacteurs, maar hun kwaliteit bleef ver achter op die van Nederlandse redacteurs. Ze staan er echt voor open, wil niet zeggen dat ze er niet zijn, maar BlinQ is ze nog niet tegengekomen.

Bijlage 11 Interview Jeugdjournaal. Dinsdag 30 mei 2006 11:30 uur.

1. Hoe zou u uw programma willen omschrijven? Hanteert u specifieke richtlijnen voor de wijze waarop het nieuws verteld wordt?

Jeugdjournaal is nieuws, dus geen multicultureel programma. Je noemt de nieuwsfeiten. Daarmee probeer je een zo breed mogelijk publiek aan te spreken.

2. Hoe zou u de onderwerpen in het programma omschrijven? Welke criteria hanteert de redactie bij de selectie van onderwerpen? Welke factoren zijn doorslaggevend voor het al dan niet noemen van een nieuwsfeit? / Waarop is die keuze gebaseerd?

Belangrijkste criterium is nieuws, tweede is balans (bijvoorbeeld: in het geval van een multicultureel onderwerp niet alleen naar witte scholen, maar ook naar zwarte scholen gaan voor een reportage, goede mix). Dit wordt bewust, bijna vanzelf gedaan, als je zo'n onderwerp behandelt, kom je op scholen waar al een mix van culturen is. Die scholen worden dus niet daarop geselecteerd, maar ze komen het vanzelf al tegen. Dit zit in de hoofden van de redactie, is een vanzelfsprekendheid geworden. Er wordt echter niet bijgehouden of de balans goed is. Als er items gemaakt worden die niet perse nieuws zijn, dan een goede balans. Zo'n onderwerp moet eerst van belang zijn voor doelgroep, visueel zijn. Bij JJ gaat dat redelijk vanzelf.

3. Op welke manier heeft uw programma de afgelopen jaren aandacht besteed aan de multiculturele samenleving? (**Indien er geen aandacht besteed is aan de multiculturele samenleving, waarom niet? Is het programma van plan dit in de toekomst wel te gaan doen?)** Kunt u voorbeelden geven van geslaagde en minder geslaagde uitzendingen? Waarom was dat zo?

Het Jeugdjournaal heeft op verschillende manieren aandacht besteed aan de multiculturele samenleving. Allereerst door de keuze voor meer multiculturele onderwerpen, ten tweede door een keuze te maken voor de kinderen die je aan het woord laat (zowel autochtone kinderen als kinderen van etnisch andere afkomst) en als derde door ook te kiezen voor presentatoren van niet-Nederlandse afkomst. Het Jeugdjournaal is van mening dat de presentator/presentatrice een rolmodel functie heeft, alle kinderen moeten zich in de presentatoren kunnen herkennen, ook de kinderen met een andere etniciteit.

Als voorbeeld wordt de periode rond de moord op Theo van Gogh genoemd. In die periode werd de Islamitische gemeenschap in Nederland zwaar onder vuur genomen. Het jeugdjournaal ging in die periode juist op zoek naar Islamitische kinderen. Deze gebeurtenis was erg heftig, ook voor die kinderen (basisscholen werden in brand gestoken nar aanleiding van de moord op Van Gogh). Dat wilden ze nadrukkelijk laten zien! Een succesvol item was de uitzending waarin een jongen van Islamitische achtergrond, in de periode na de moord op Van Gogh, als verslaggever het Jeugdjournaal heeft rondgeleid in moskee en thuis, vertelde over het geloof, vertelde op lieve en ontwapende manier over de tijd na de moord op Van Gogh. Dat kan het Jeugdjournaal nooit zelf produceren, dat soort reportages moeten zich aandienen. Is echter wel een andere kant van Nederland die niet-migranten snel vergeten.

Het Jeugdjournaal is niet van mening dat ze met een uitzending (duiding) de plank misgeslagen hebben. Hooguit in de verhoudingen, welke groepen laat je aan het woord? Ze proberen het nieuws te duiden, kan best dat ze er eens naast zitten, maar komt niet vaak voor. Doelgroep is bindende factor, kunnen alle kinderen zijn: niet-migranten, migranten, stadskinderen, platteland etc. Ze vertellen verhalen van kinderen, is hun waarheid, kan niet fout zijn. Kan wel zijn dat niet-migranten het onderwerp niet echt kennen/belangrijk vinden, maar de bedoeling is dat ze er dan uiteindelijk wel iets van op steken.

4. Was er een aanleiding voor die uitzending(en)?

Moord op Van Gogh, basisscholen die in brand werden gestoken.

5. Hoe zou u de invalshoek willen omschrijven die daarbij is gehanteerd?

Verschillende culturen aan het woord laten is een vanzelfsprekendheid geworden. Het Jeugdjournaal krijgt zelfs af en toe klachten van Nederlanders die schande spreken van het feit dat er zoveel gekleurde kinderen aan het woord komen, dus dan doen ze het blijkbaar goed. Bij gebeurtenissen in het nieuws over de Islam of iets dergelijks, wordt bewust gezocht naar kinderen van Islamitische afkomst. Dat is de groep waar het over gaat en die wil je aan het woord laten. Keuze om bepaalde groepen aan het woord te laten hangt echter vooral af van het nieuws! Het Jeugdjournaal probeert nieuws te duiden met behulp van verslag van kinderen.

6. Welke bronnen zijn geraadpleegd tijdens het voorbereiden van die uitzending(en)?

Bronnen: afhankelijk van nieuws. Doorgaans worden alle bronnen die er zijn gebruikt (krant, persberichten, tijdschriften, Telex, internet). Onderzoek, kinderen zelf, reageren op oproep (schrijven/mailen). Bestanden van het journaal, deskundigen. Bij multiculturele onderwerpen kinderen van die afkomst.

7. Zijn er specifieke problemen bij de productie van items/programma's over onderwerpen die te maken hebben met de multiculturele samenleving? In welk opzicht? Denk aan gebrek aan kennis van, of contacten met, migranten binnen de redactie, 'gevoeligheid' sommige onderwerpen.

Het Jeugdjournaal wil afspiegeling zijn van de samenleving, ook in de presentatie/rolmodellen. Ook belangrijk dat in de redactie diversiteit is. Geen idee hoe de doelgroep er uit ziet, maar weet wel dat het een divers publiek is (maar, meeste kinderen zijn natuurlijk wel geboren in Nederland). Bewust gekozen voor presentatrice van Antilliaanse afkomst (Milouska Meulens). Ze is natuurlijk gewoon Nederlands, maar de uitstraling is wel 'buitenlands'. Hij is van mening dat iedereen op de redactie op de hoogte moet zijn van ontwikkelingen in de samenleving, iedereen moet kritisch zijn, ook over onderwerpen van diversiteit, maar geeft ook toe dat redactrice van Marokkaanse afkomst een andere blik op onderwerpen kan werpen, waardevolle toevoeging kan zijn. Hij geeft daarbij het volgende voorbeeld: het Jeugdjournaal wilde een item maken over mishandeling in Islamitische gezinnen in het buitenland. Marokkaanse redacteur merkt op dat dit in Nederland ook nog steeds het geval is. Dit was bij de Nederlands redactieleden niet bekend, op zo'n moment voegt een redactrice van etnisch andere afkomst iets extra's toe. Bij het Jeugdjournaal zouden ze graag nog een presentator van andere afkomst hebben, om meer kijkers binnen te halen. Maar ook verhouding M/V moet gelijk zijn. Lukt niet altijd, omdat sommige vacatures intern opgelost moeten worden (bezuinigingen). Ideaal zou zijn 1/3 Ned vr, 1/3 Ned man en 1/3 etnisch, niet haalbaar. Maar iedereen was het er over eens dat een 'gekleurde' presentator goed zou zijn voor het programma. Als Milouska Meulens niet al presenteerde, dan was de vraag wel evidentier geweest!

8. Heeft u binnen uw redactie bepaalde richtlijnen opgesteld ten aanzien van de verbeelding van de multiculturele samenleving (al dan niet noemen etniciteit, voorkomen racistische uitspraken)? Waarom wel/niet?

Etniciteit/afkomst wordt ALLEEN genoemd als het relevant is. Soms kun je er met het onderwerp niet omheen, bijvoorbeeld bij een item waarbij een meisje vertelt over de Islam, dan moet je het noemen. Wat programma betreft, onderwerpkeuze, als er aandacht wordt besteed aan Nederlandse feestdagen, dan ook aan Islamitische etc. Ze hebben bijvoorbeeld een keer een item over de slachting van een schaap uitgezonden. Dan leggen ze de achtergrond daarvan uit..

9. Heeft u (internationale) kinderprogramma's die ter inspiratie dienden of die u erg sterk vindt in het verbeelden van culturele diversiteit? Kunt u toelichten waarom?

Niet echt bekend met andere programma's in buitenland. Maakt vergelijking met andere Jeugdjournaals in Europa, zijn daar ook mee bezig. Noemt het opvallend dat in Duitsland (met hele grote Turkse gemeenschap) nog geen Turkse presentator zit. Als hij in Duitsland chef zou zijn, zou hij dat meteen doen.

10. Denkt u dat het in kinderprogramma's makkelijker is om de problematiek rondom de multiculturele samenleving aan te snijden? Waarom wel/niet?

Met nieuws op zich geen verschil tussen volwassen journaal en jeugdjournaal. Je noemt de nieuwsfeiten en beide journaals zoeken daar hun groepen bij. Daarmee probeer je een zo breed mogelijk publiek aan te spreken.

11. Welke doelgroep heeft u voor ogen wanneer u het programma maakt?

Groep 7/8 is (9-12 jaar) doelgroep.

12. Houdt u er rekening mee dat kinderen informatie in de media voor waar aannemen en dat uw programma's hun beeld van de multiculturele samenleving zou kunnen beïnvloeden?

Kinderen nemen tv voor waar aan. Zijn ze zich bewust van, dus nieuws moet uitgebalanceerd zijn.

13. Bent u ervan bewust dat ook kinderen van etnische komaf naar uw programma kijken en houdt u daar rekening mee?

Zoals al eerder aangegeven wil het Jeugdjournaal dat alle kinderen in Nederland zich herkennen in het Jeugdjournaal. Er is bewust gekozen voor een presentatrice met een niet-Nederlands uiterlijk, om zo ook kinderen met een etnisch andere afkomst aan te spreken. Er wordt dus rekening gehouden met alle verschillende groepen in de samenleving.

14. In hoeverre denkt u dat de zender die het programma uitzendt, van invloed is op de inhoud van het programma?

In het beleid van de Publieke Omroep is vastgelegd dat er aandacht besteed moet worden aan diversiteit. Daar leeft het Jeugdjournaal niet naar, maar er moet een evenwichtige verdeling zijn. Balans is nog niet goed, samenstelling nog niet in balans, maar wordt aan gewerkt. Hij zou het dom vinden als dat bij de commerciële zenders niet het geval is, omdat je daarmee ook veel kijkers scoort. Niet alleen vanuit verantwoordelijk om een reëel beeld te vormen, maar ook om de aantrekkelijkheid van je programma te vergroten. Het dringt natuurlijk steeds verder door in media/reclames, dus het zou hem verbazen als commerciële zenders hier niet op inhaken.

15. Bent u bekend met de aanbevelingen voor journalisten/programmamakers met betrekking tot berichtgeving over etnische minderheden van de werkgroep Migranten en Media van de NVJ? Past u ze toe? Denkt u dat dergelijke aanbevelingen zinvol zijn?

NVJ (Media & Migranten) wordt niet gebruikt, hebben ze niet nodig.

16. Wat worden volgens u belangrijke issues met betrekking tot de multiculturele samenleving en de positie van migranten in Nederland? Op welke manier zou u hier aandacht aan willen besteden?

Het begrip multiculturele samenleving wordt steeds gewoner, onbegrip/tegenstellingen gaan verdwijnen. Mensen komen dicht bij elkaar, minder problemen. Dan moeten er wel binnen de omroep, maar ook binnen andere bedrijven, mensen binnengehaald worden met een etnisch andere afkomst.

17. Ervaart u druk van het mediabeleid van OC&W v.w.b. culturele diversiteit?

In beleid Publieke Omroep is vastgelegd dat er aandacht besteed moet worden aan diversiteit. In principe doet Publieke Omroep dit zelf, maar er wordt wel teruggekoppeld naar overheid.

Bijlage 12 Interview Jong. Dinsdag 6 juni 2006 15:00 uur.

1. Hoe zou u uw programma willen omschrijven? Waarin onderscheidt uw programma zich van andere kinderprogramma's als *BlinQ* en *ZOOP*?

Jong bestaat al 10 jaar. Het is geen actualiteitenprogramma. Het is een praatprogramma waarin zeer diverse onderwerpen aan de orde komen. Het programma is geen specifiek kinderprogramma, het is bedoeld voor zowel jongeren als ouderen. Zowel jong als oude kijkers blijkt onder meer uit de keuze van onderwerpen, de snelheid waarmee je monteert en de serieuze aanpak. Wanneer je alleen voor jongeren produceert zou je vaker een 'knipoog' in het programma stoppen.

2. Hoe zou u de onderwerpen in het programma omschrijven? Welke criteria hanteert de redactie bij de selectie van onderwerpen?

De onderwerpen die in het programma aan bod komen, worden enerzijds gekozen aan de hand van het verhaal van een persoon dat de moeite waard is om verteld te worden (EO gedachte) én iemand moet op bepaalde manier een held zijn. Mensen die met een moeilijke situatie in het leven staan (medisch/sociaal) en daar boven uit weten te komen, moeten helden worden. Medische onderwerpen scoren over het algemeen erg goed. Alle onderwerpen kunnen in principe aan de orde komen, reuma, alcoholgebruik, zwerfjongeren en ook multiculturele onderwerpen.

3. Op welke manier heeft uw programma de afgelopen jaren aandacht besteed aan de multiculturele samenleving? **(Indien er geen aandacht besteed is aan de multiculturele samenleving, waarom niet? Is het programma van plan dit in de toekomst wel te gaan doen?)** Kunt u voorbeelden geven van geslaagde en minder geslaagde uitzendingen? Waarom was dat zo?

Vorig jaar heeft Jong een uitzending gemaakt over twee vrouwen die zich tot de Islam hebben bekeerd. Ook was er een uitzending over een gezin waarvan vader zou worden uitgezet. Jong was in 2006 bezig met een uitzending over (werktitel) "ik ben een kut-marokkaan". Deze uitzending was bedoeld om het beeld van de huidige Marokkaan te corrigeren. Jong probeert dus af en toe wel aandacht te besteden aan de multiculturele samenleving. Ze gaan er niet bewust naar op zoek, maar proberen binnen redactie wel beeld te nuanceren wat er bestaat. Ze willen bestaande vooroordelen bestrijden. De reden dat de uitzending over de "kut-marokkaan" niet gelukt is, was dat er niet op tijd goede mensen gevonden waren en omdat je afhankelijk bent van allerlei organisaties, je moet het goede verhaal krijgen en goede gasten (die geschikt zijn voor tv). Daarnaast gaat Nederland 1 (EO) niet altijd akkoord met de gekozen onderwerpen. (Dit is GEEN reden voor de redactie om het niet te doen, maar wel om te zoeken naar betere gasten!).

4. Was er een aanleiding voor die uitzending(en)?

Jong speelt niet in op actualiteit, maar actualiteit hangt er altijd wel omheen. Zijn wel onderwerpen die spelen in de samenleving. Van Gogh was bijvoorbeeld geen aanleiding om meer aandacht aan multiculturele onderwerpen te besteden, maar willen wel laten zien dat één Marokkaan de moord gepleegd heeft en de rest niet. De redactie van Jong is over dat soort zaken verontwaardigd en wil dat overbrengen op de kijker.

5. Hoe zou u de invalshoek willen omschrijven die daarbij is gehanteerd?

Jong wil graag het huidige beeld wat bestaat nuanceren. Doel is het bestrijden van vooroordelen. Dat geldt voor alle onderwerpen die ze behandelen.

6. Welke bronnen zijn geraadpleegd tijdens het voorbereiden van die uitzending(en)?

Wanneer er bronnen worden gezocht voor een multicultureel onderwerp, is internet de voornaamste bron. Uiteraard zijn de gasten die een verhaal komen vertellen ook een zeer belangrijke bron.

7. Zijn er specifieke problemen bij de productie van items/programma's over onderwerpen die te maken hebben met de multiculturele samenleving? In welk opzicht? *Denk aan gebrek aan kennis van, of contacten met, migranten binnen de redactie, 'gevoeligheid' sommige onderwerpen.*

Geen problemen, omdat mensen graag en veel willen vertellen over cultuur en achtergrond. Onderwerp over bekering tot Islam was wel lastig, omdat je tegen cultuurverschillen aanloopt. De redactie van Jong is wit. Momenteel speelt gedachte naar allochtone redacteur niet, omdat er gewoonweg geen geld is om mensen van buitenaf aan te nemen. Alles moet intern opgelost worden. Maar de eindredacteur zou het wel leuk vinden. Binnen de EO moet natuurlijk wel een christelijk iemand komen.

8. Heeft u binnen uw redactie bepaalde richtlijnen opgesteld ten aanzien van de verbeelding van de multiculturele samenleving (al dan niet noemen etniciteit, voorkomen racistische uitspraken)? Waarom wel/niet?

Zoals eerder aangegeven is de voornaamst richtlijn het bestrijden van vooroordelen. Dit geldt dus ook voor de vooroordelen die er bestaan rondom thema's als de multiculturele samenleving.

9. Heeft u (internationale) kinderprogramma's die ter inspiratie dienden of die u erg sterk vindt in het verbeelden van culturele diversiteit? Kunt u toelichten waarom?

Jong is van mening dat het Jeugdjournaal er goed in slaagt de multiculturele samenleving te verbeelden. Ze roemen de keuze van het Jeugdjournaal voor gekleurde presentatoren.

10. Denkt u dat het in kinderprogramma's makkelijker is om de problematiek rondom de multiculturele samenleving aan te snijden? Waarom wel/niet?

Aansnijden van thema's besluit je als redactie, dus wordt niet bepaald door keuze publiek, maar kinderen zijn wel toegankelijker.

11. Welke doelgroep heeft u voor ogen wanneer u het programma maakt?

De kijkers van Nederland 1 bestaan vooral uit vrouwen van 50+. Dit is een algemeen probleem van de zender. Jong heeft hier ook last van. Ze zouden het leuk vinden als veel jongeren kijken. Echter, op dat tijdstip (19:30u) kijken er weinig jongeren naar Nederland 1. De Publieke Omroep eist een bepaald marktaandeel. Als Jong zich alleen op jongeren zou richten, zouden ze dat marktaandeel nooit halen. Maar op de website zijn het vooral jongeren die een reactie leveren. Dat betekent dus dat er wél jongeren kijken.

12. Houdt u er rekening mee dat kinderen informatie in de media voor waar aannemen en dat uw programma's hun beeld van de multiculturele samenleving zou kunnen beïnvloeden?

Ja, juist door de nuance aan te brengen en aan te geven dat niet alle etnisch anderen over één kam te scheren zijn, proberen ze kinderen een divers beeld mee te geven.

13. Bent u ervan bewust dat ook kinderen van etnische komaf naar uw programma kijken en houdt u daar rekening mee?

Jong merkt dat de kijkcijfers teruglopen wanneer er aandacht besteed wordt aan de multiculturele samenleving. Daaruit kan geconcludeerd worden dat het publiek van de EO voornamelijk blank en uiteraard christelijk is. Echter, door toch deze thema's aan te snijden, proberen ze ook mensen met etnisch andere afkomst te bereiken.

14. In hoeverre denkt u dat de omroep die het programma uitzendt, van invloed is op de inhoud van het programma?

Ja, omroep is zeker van belang. Bij een omroep gaat het om het uitdragen van een ideologie. Als commerciële omroepen er van overtuigd zijn dat er minder mensen kijken wanneer er aandacht wordt besteed aan de multiculturele samenleving, dan zullen ze het niet uitzenden. Kost kijkers en dus geld! Maar Jong is van mening dat de Publieke Omroep ook steeds commerciëler wordt. Dat zal ook grotendeels afhangen van de verkiezingsuitslag volgend jaar. Beleid is nu om gek van te worden.

15. Bent u bekend met de aanbevelingen voor journalisten/programmamakers met betrekking tot berichtgeving over etnische minderheden van de werkgroep Migranten en Media van de NVJ? Past u ze toe? Denkt u dat dergelijke aanbevelingen zinvol zijn?

Platform als M&M vindt Jong maar niets, omdat je die altijd overal terug ziet keren. Hebben altijd iets te zeggen.

16. Wat worden volgens u belangrijke issues met betrekking tot de multiculturele samenleving en de positie van migranten in Nederland? Op welke manier zou u hier aandacht aan willen besteden?

Jong noemt dat in Nederland de laatste jaren vooral de nadruk ligt op wat er niet goed gaat betreft de multiculturele samenleving, maar dat je bijvoorbeeld tijdens de rellen rond de Mohammedcartoons niemand hoort zeggen: fijn dat de moslims in Nederland rustig gebleven zijn! Jong zou graag zien dat het beeld van de multiculturele samenleving positiever wordt.

17. Ervaart u druk van het mediabeleid van OC&W als het gaat om culturele diversiteit?

De Publieke Omroep kijkt naar wat kijkers graag willen zien en wat ze als omroep willen vertellen. Beleid overheid is dubbelzinnig, maken Publieke Omroep steeds meer afhankelijk van sterinkomsten, steeds commerciëler programmeren, maar moeten wel aandacht besteden aan multiculturele samenleving etc. Alle programma's moeten gefinancierd worden uit dezelfde pot, dat maakt de druk voor Jong hoog.

Bijlage 13 Interview HotNews. Maandag 12 juni 2006 14:00 uur.

1. Hoe zou u uw programma willen omschrijven? Waarin onderscheidt uw programma zich van andere kinderprogramma's als *Jong* en *ZOOP*?

HotNews is een avonturensérie. Vijf internetredacteuren die nog op school zitten en in hun vrije tijd met deze site bezig zijn. Via site ontdekken ze dingen en komen in prachtige avonturen terecht. Heel erg van nu, dingen die echt zouden kunnen gebeuren (weliswaar iets uitvergroot). HotNews wil zich niet persé onderscheiden, uitgangspunt is de omroep (Jetix). Directeur Jetix was vroeger erg gek op Q & Q, daar zijn ze op verder gaan brainstormen. Dus: wat willen we maken, wat is nieuw/anders en leuk?

2. Hoe zou u de onderwerpen in het programma omschrijven? Welke criteria hanteert de redactie bij de selectie van onderwerpen?

*De selectie van de onderwerpen ligt grotendeels bij de schrijvers van de serie. Er is een aantal schrijvers dat met voorstellen komt, mogen ze zelf verzinnen. Daar gaan ze op door of niet. Realisme en uitvoerbaarheid zijn selectiecriteria. Als je dan vergelijkt met *ZOOP* en *TopStars*, dan is *HotNews* realistischer.*

3. Op welke manier heeft uw programma de afgelopen jaren aandacht besteed aan de multiculturele samenleving? **(Indien er geen aandacht besteed is aan de multiculturele samenleving, waarom niet? Is het programma van plan dit in de toekomst wel te gaan doen?)** Kunt u voorbeelden geven van geslaagde en minder geslaagde uitzendingen? Waarom was dat zo?

De enige manier waarop er aandacht aan besteed is, is door één van de hoofdrollen door een Marokkaanse acteur in te laten vullen. Ze wilden erg graag een Marokkaanse of Turkse acteur, als die in de groep zou passen. Maar daar willen ze bewust niets mee doen! Klinkt raar, maar hoeft niet altijd over Marokkaanse of Turkse issues te gaan. Marokkaanse en Turkse medemens leven bij ons, als er iets voorbij komt wat ze kunnen gebruiken schuwen ze het niet. Met een jongen is het weliswaar makkelijker, issues zijn minder (geen hoofddoekjes en dergelijke). Maar ze wilden er persé geen aandacht aan besteden, hij hoort gewoon bij de groep. Niemand die iets roept over Marokkaan zijn. In de volgende serie komt zijn moeder in beeld, hele leuke Marokkaanse moeder, zit hem achter de vodden, maar had net zo goed een Nederlandse moeder kunnen zijn.

4. Was er een aanleiding voor die uitzending(en)?

Deze vraag was op basis van het voorgaande antwoord niet van toepassing.

5. Hoe zou u de invalshoek willen omschrijven die daarbij is gehanteerd?

De invalshoek is afhankelijk van de ideeën van de schrijvers. Sommigen zitten heel erg in actualiteit, maar ook dingen die spelen bij kinderen. Ze proberen wel bepaalde dingen mee te geven aan kinderen, zonder daarbij opvoedkundig te zijn.

6. Welke bronnen zijn geraadpleegd tijdens het voorbereiden van die uitzending(en)?

Geen bronnen, fantasie/inspiratie van schrijvers is bepalend.

7. Zijn er specifieke problemen bij de productie van items/programma's over onderwerpen die te maken hebben met de multiculturele samenleving? In welk opzicht? *Denk aan gebrek aan kennis van, of contacten met, migranten binnen de redactie, 'gevoeligheid' sommige onderwerpen.*

Ingaan op nieuws/actualiteiten, zoals problemen rondom de Islam worden (nog) niet gebruikt. Dit heeft mede te maken met het feit dat ze voor jonge kinderen een serie maken, dus als ze aandacht zouden besteden aan zware (multiculturele) onderwerpen, dan zouden ze het in een ander sausje verpakken. Op die manier wordt het luchtiger voor kinderen. HotNews zou niet zo snel extremistische Islam langs laten komen. Moord op Van Gogh zou eventueel wel kunnen in HotNews, maar moeten ze heel erg voorzichtig mee zijn. HotNews mag geen geweld laten zien, omdat ze met hele jonge kinderen (8-13) te maken hebben. Tijdstip waar ze op zitten is daarbij ook bepalend (voor 18u, dus aan allerlei restricties gebonden).

8. Heeft u binnen uw redactie bepaalde richtlijnen opgesteld ten aanzien van de verbeelding van de multiculturele samenleving (al dan niet noemen etniciteit, voorkomen racistische uitspraken)? Waarom wel/niet?

Marokkaanse jongen (Cas) krijgt geen aparte verhaallijnen toebedeeld die te maken hebben met achtergrond. Alle personages krijgen zelfde soort verhalen toebedeeld. Moeder in tweede verhaal gaat Cas bemoederen als hij net op kamers woont. Heeft niets met Marokkaans zijn te maken, ze draagt geen hoofddoek, want actrice wilde dat zelf niet. Had van HotNews best gemogen, maar als de actrice het niet wilde maakte dat ook niet uit.

Blijkbaar wil iedereen dat ze iets met Marokkaanse acteur doen, mensen vinden het blijkbaar nog steeds raar dat hij een 'gewone' jongen is onder de rest. Dat wil ze dus juist niet, ze wil het vanzelfsprekend maken! Omdat er steeds meer gekleurde acteurs komen, zal het ook steeds normaler worden dat er een Marokkaanse of Turkse acteur staat en zal men niet vragen waarom er geen Islamitische issues besproken worden.

9. Heeft u (internationale) kinderprogramma's die ter inspiratie dienden of die u erg sterk vindt in het verbeelden van culturele diversiteit? Kunt u toelichten waarom?

Andere kinderprogramma's kijkt de respondent nauwelijks, dus kan niet aangeven welke andere programma's goed diversiteit weergeven. Ooit zelf Finals gemaakt, dat was een mooie, natuurlijke cast. Destijds voor BNN, BNN stond in die tijd meer open voor diversiteit op televisie dan andere zenders. Andere zenders beginnen nu echter ook te experimenteren op dat gebied.

10. Denkt u dat het in kinderprogramma's makkelijker is om de problematiek rondom de multiculturele samenleving aan te snijden? Waarom wel/niet?

In drama gaan kijkers altijd met bepaalde karakters mee, dus niet minder kijkers omdat er een Marokkaanse acteur in zit. De ene groep kijkers kan zich identificeren met Daniël, de andere groep met Cas. De respondent zou erg veel moeite hebben met het feit dat kijkers het niet accepteren dat er een Marokkaanse of Turkse acteur in de serie zit. De respondent zou nooit een Marokkaanse acteur er uit willen halen omdat het slechte kijkcijfers op zou leveren.

11. Welke doelgroep heeft u voor ogen wanneer u het programma maakt?

De doelgroep bestaat uit kinderen van 8-13 jaar, maar er kijken zelfs 14 en 15 jarigen! Er kijken meer jongens dan meisjes, ze weten niet of er meer Marokkaanse of andere etnisch andere kinderen kijken. Ze voeren zelf een kijkonderzoek uit, maar dat komt niet uit het onderzoek naar voren.

12. Houdt u er rekening mee dat kinderen informatie in de media voor waar aannemen en dat uw programma's hun beeld van de multiculturele samenleving zou kunnen beïnvloeden?

HotNews is realistische serie, dus zeer geloofwaardig voor kinderen. Vandaar ook dat HotNews heel voorzichtig moet zijn met wat ze laten zien. Proberen zware maatschappelijke onderwerpen wel zijdelings de revue te laten passeren.

13. Bent u ervan bewust dat ook kinderen van etnische komaf naar uw programma kijken en houdt u daar rekening mee?

HotNews hoopt dat ook kinderen met een etnisch andere afkomst zich kunnen identificeren met één van de personages. De keuze voor een Marokkaanse acteur was bewust, om te laten zien dat de maatschappij gekleurd is en dat hij er gewoon bij hoort.

14. In hoeverre denkt u dat de omroep die het programma uitzendt, van invloed is op de inhoud van het programma?

HotNews denkt dat de omroep niet persé bepalend is. Ze geeft als voorbeeld het beperkte aantal gekleurde acteurs op televisie. Dit heeft niets met de omroep te maken, maar met het aanbod. Begint nu wel te komen, maar tot op heden was het aanbod zeer summier. Op de toneelschool zijn er nog maar weinig gekleurde acteurs te vinden. Het worden er echter steeds meer en het wordt ook steeds beter.

15. Bent u bekend met de aanbevelingen voor journalisten/programmamakers met betrekking tot berichtgeving over etnische minderheden van de werkgroep Migranten en Media van de NVJ? Past u ze toe? Denkt u dat dergelijke aanbevelingen zinvol zijn?

NVJ doet niet meteen een belletje rinkelen, als HotNews zo'n rapport onder ogen zou krijgen zouden ze het snel naast zich neerleggen. Je moet wat dat betreft je eigen gevoel volgen en niet aanbevelingen van anderen opvolgen. Ze hebben voor de 1^e uitzending een proefuitzending aan kinderen getoond en hun reacties in de serie verwerkt. Ze laten zich natuurlijk wel adviseren door mensen uit een bepaald vakgebied wanneer ze specifiek de multiculturele samenleving zou behandelen.

16. Wat worden volgens u belangrijke issues met betrekking tot de multiculturele samenleving en de positie van migranten in Nederland? Op welke manier zou u hier aandacht aan willen besteden?

Uiteindelijk wil ze dat het niet meer uitmaakt of de acteur rood, zwart, geel of wit is. Dat er een acteur gecast wordt die het beste is, ongeacht zijn kleur. Ze hoopt dat dit binnen nu en 10 jaar gaat gebeuren. Haar ideaalbeeld zou zijn dat er een bepaalde rol is en dat, als er gecast wordt, er 10 acteurs staan waarvan de ene helft blank is en de andere helft gekleurd. Dan kun je de beste kiezen en kies je niet omdat er een kleurtje in moet. HotNews was dus niet alleen bewust op zoek naar een gekleurde acteur, maar de jongen werd ook gekozen omdat hij de beste was voor die rol.

17. Ervaart u druk van het mediabeleid van OC&W als het gaat om culturele diversiteit?

Is niet van toepassing op de commerciële omroep.

Bijlage 14 Interview TopStars. Vrijdag 23 juni 2006 14:00 uur.

1. Hoe zou u uw programma willen omschrijven? Waarin onderscheidt uw programma zich van andere kinderprogramma's als *Jong* en *ZOOP*?

TopStars is een soap over een dansgroep (meisjes dansen, treden op, repeteren) en een band (jongens, repetitieruimte is in dansschool). De personages maken dingen mee die jongeren in hun dagelijks leven ook tegen kunnen komen. Programma is van origine Vlaams (Spring), TROS wilde dat ook in Nederland uitzenden. Daarvoor moest het verhaal wel herschreven worden, want Spring bevat veel Vlaamse woorden en is geproduceerd vanuit de Vlaamse mentaliteit en moesten er Nederlandse acteurs worden ingezet. Dit is allemaal in overleg met de zender gebeurd. Er was ten tijde van de start van TopStars niet echt sprake van onderscheiden, want Spring bestond al in België en is overgenomen door de TROS. Wel is TopStars het minst bekeken programma van de drie soaps/series, omdat ze a) slechte uitzendtijd hadden (tussen Nijntje en Sesamstraat) en b) in Nederland veel kinderen al naar Spring kijken (via Belgische tv), dus hoeven TopStars niet meer te zien. Kinderen hebben zich al geïdentificeerd met de personages uit Spring, en dus is het moeilijk voor ze om over te schakelen.

2. Hoe zou u de onderwerpen in het programma omschrijven? Welke criteria hanteert de redactie bij de selectie van onderwerpen?

Proberen zoveel mogelijk thema's die jongeren bezig houden mee te pakken, kan gaan over homoseksualiteit, bang zijn etc. Het moet passen in de leefwereld van jongeren/jong volwassenen. Waar hebben ze het over als ze met elkaar praten? Het zou in de echte wereld moeten kunnen gebeuren, maar het is weliswaar uitvergroot omdat het op televisie komt. Multiculturaliteit zou ook een thema kunnen zijn. Ze maken proefuitzendingen en die tonen ze aan proefgroep, om te kijken of het aanslaat. Het moet leuk zijn om naar te kijken, dus de vraag is of er dan zware thema's in moeten als problemen rond de multiculturele samenleving.

3. Op welke manier heeft uw programma de afgelopen jaren aandacht besteed aan de multiculturele samenleving? **(Indien er geen aandacht besteed is aan de multiculturele samenleving, waarom niet? Is het programma van plan dit in de toekomst wel te gaan doen?)** Kunt u voorbeelden geven van geslaagde en minder geslaagde uitzendingen? Waarom was dat zo?

Bij de casting zijn er niet alleen blanke, maar ook donkere mensen gecast. Ze proberen een mix te maken (Noemt ze zelfs positieve discriminatie) Niet vanuit overheid opgelegd, maar was vanuit Studio 100 al zeer vanzelfsprekend, moest gewoon, is niet over gediscussieerd (niet bij de TROS, niet bij Studio 100).

Nog geen uitzendingen over multiculturele samenleving, vorig jaar wel uitzending met twee slechteriken en één daarvan was zwart. Hebben zich toen wel de vraag gesteld: moeten we dit nu wel doen? Bevestig je niet te veel het stereotype beeld? Uiteindelijk wel gedaan. Het is namelijk niet ondenkbaar dat van twee slechteriken er één gekleurd is, komt in de werkelijkheid ook voor. Dat hoeft niet ontkend te worden. Ook nog niet bekend of ze in de toekomst wel multiculturele thema's gaan doen, spelen niet in op actualiteit. Ze willen het op zich wel, maar er staat nog niets vast. Zij vindt dat de zender moet aangeven of een multicultureel thema er wel of niet in moet. TopStars wil niet vertrekken vanuit het idee: wat willen we de kinderen bijbrengen?, maar hoe kunnen we kinderen vermaken. Als ouder van de kijkende kinderen moet je met een gerust hart je kind kunnen laten kijken. Maar met personages proberen ze er wel voor te zorgen dat iedereen zich met één van de personages kan identificeren.

4. Was er een aanleiding voor die uitzending(en)?

Niet van toepassing.

5. Hoe zou u de invalshoek willen omschrijven die daarbij is gehanteerd?

Tot op heden nog geen multicultureel thema behandeld. Zijn nog maar kort bezig met uitzenden, dus nog niet alle thema's zijn de revue gepasseerd. Al wel homoseksualiteit behandeld, maar de multiculturele samenleving is nog niet langs geweest. Wel donkere personages, maar daaromheen wordt geen probleem gecreëerd. Hebben al redelijk controversiële thema's de revue laten passeren, multiculturaliteit is wel heel zwaar. Als ze het wel noemen, dan willen ze geen goed of fout aangeven, maar eerder laten zien dat het bestaat. Willen geen belerend en moraal meegevend programma zijn, het gaat om entertainment.

6. Welke bronnen zijn geraadpleegd tijdens het voorbereiden van die uitzending(en)?

De bronnen zijn vooral de eigen ervaringen van de schrijvers. Door met elkaar te praten komen ze tot nieuwe ideeën. Het moet vooral verhaaltechnisch goed in elkaar zitten, thema's zijn minder belangrijk. Al schrijvend komen thema's vanzelf naar boven.

7. Zijn er specifieke problemen bij de productie van items/programma's over onderwerpen die te maken hebben met de multiculturele samenleving? In welk opzicht? *Denk aan gebrek aan kennis van, of contacten met, migranten binnen de redactie, 'gevoeligheid' sommige onderwerpen.*

Als er een personage in zou zitten met een hoofddoek, dan moet dat wel aan de orde komen in de soap. Is niet hetzelfde als dat iemand vanzelfsprekend bruine/blauwe ogen heeft. Is ook moeilijk omdat je kinderen iets leuks wilt bieden, is problematiek rondom een hoofddoek leuk? Moeilijk om hoofddoek in soap te stoppen, want in België is nog niet duidelijk wat men er van vindt. Politiek/samenleving is verdeeld, dus kan nog niet in kinderprogramma gestopt worden. Welke mening je ook deelt, het is een radicale mening. Andere kleuren in soap en daar geen thema van maken, zorgt er voor dat het programma laat zien dat een gekleurde samenleving normaal is. Bij een hoofddoek wordt dat anders. Redactie/producers team is vooral Vlaming (blank). Er zitten wel een paar donkere medewerkers bij. Bij acteurs geldt dat vooral jonge meisjes met etnisch andere afkomst moeilijk te vinden zijn. Ze denkt dat als meisje met hoofddoek komt, dit een blanke actrice zal zijn.

8. Heeft u binnen uw redactie bepaalde richtlijnen opgesteld ten aanzien van de verbeelding van de multiculturele samenleving (al dan niet noemen etniciteit, voorkomen racistische uitspraken)? Waarom wel/niet?

Zoals uit vraag 8 blijkt, wil TopStars laten zien dat er de samenleving gekleurd is, zonder daar een mening over te geven. Het moet vanzelfsprekend zijn.

9. Heeft u (internationale) kinderprogramma's die ter inspiratie dienden of die u erg sterk vindt in het verbeelden van culturele diversiteit? Kunt u toelichten waarom?

Kent nog niet echt voortrekkers in de televisiewereld. Ze staat er wel voor open, laat ze maar komen!

10. Denkt u dat het in kinderprogramma's makkelijker is om de problematiek rondom de multiculturele samenleving aan te snijden? Waarom wel/niet?

In België is het momenteel überhaupt nog niet makkelijk om de problematiek aan te snijden. TopStars is van mening dat deze problematiek te zwaar is voor kinderen.

11. Welke doelgroep heeft u voor ogen wanneer u het programma maakt?

Doelgroep 8-12 jaar, maar er wordt veel door oudere kinderen gekeken. Meer meisjes dan jongens, maar geen idee over etnische achtergrond.

12. Houdt u er rekening mee dat kinderen informatie in de media voor waar aannemen en dat uw programma's hun beeld van de multiculturele samenleving zou kunnen beïnvloeden?

Kinderen hebben fantasiewereld en realiteit, loopt door elkaar. Kunnen televisie, fantasie en werkelijkheid nog niet zo goed onderscheiden. Komt naarmate ze ouder worden. Houden wel rekening met kinderen, bijvoorbeeld door niet te vloeken, het woordgebruik binnen grenzen te houden (zonder slap te worden), niet te bruuft. Niet te educatief, maar wel laten zien waar grenzen liggen, normen en waarden.

13. Bent u ervan bewust dat ook kinderen van etnische komaf naar uw programma kijken en houdt u daar rekening mee?

Geen idee hoe divers de doelgroep is, maar zorgen er wel voor dat alle kijkers zich met één van de personages kunnen identificeren.

14. In hoeverre denkt u dat de omroep die het programma uitzendt, van invloed is op de inhoud van het programma?

Zij zijn commercieel bedrijf, maar schrijven (samen met Nederlanders) TopStars voor TROS (is publiek). Zender is bepalend in themakeuze. Studio 100 is geen openbare omroep, dus hoeven niet aan bepaalde voorwaarden te voldoen. TROS is echter wel van de Publieke Omroep, dit vangen ze op door met de zender te overleggen wat er wel en niet aan bod komt. Het verschil tussen commercieel en publiek kan de respondent niet aangeven als het over Nederland gaat. Als het over België gaat wordt het volgende aangegeven: de publieke omroep kijkt veel meer naar inhoudelijke zaken dan de commerciële omroepen.

15. Bent u bekend met de aanbevelingen voor journalisten/programmamakers met betrekking tot berichtgeving over etnische minderheden van de werkgroep Migranten en Media van de NVJ? Past u ze toe? Denkt u dat dergelijke aanbevelingen zinvol zijn?

Een dergelijke werkgroep bestaat in België niet. De respondent zou zo'n rapport wel lezen en sommige dingen ter harte nemen, maar weet niet of ze daar al klaar voor zijn. Gaan zelf als commercieel bedrijf niet voorlopen wat de multiculturele samenleving betreft.

16. Wat worden volgens u belangrijke issues met betrekking tot de multiculturele samenleving en de positie van migranten in Nederland? Op welke manier zou u hier aandacht aan willen besteden?

De toekomst rondom de multiculturele samenleving is, zeker in België, nog onzeker. Veranderingen in het beeld rondom dit thema zullen niet over één nacht ijs gaan. Er moet een aantal voortrekkers komen, dat de stoute schoenen aan durft te trekken.

17. Ervaart u druk van het mediabeleid van OC&W als het gaat om culturele diversiteit?

Bij TROS geen druk van overheid ervaren, wel druk vanuit omroep zelf. Studio 100 heeft zelf niets met overheid te maken.

Bijlage 15 Interview ZOOP. Zaterdag 1 juli 2006 12:00 uur.

1. Hoe zou u uw programma willen omschrijven? Waarin onderscheidt uw programma zich van andere kinderprogramma's als *Jong* en *ZOOP*?

ZOOP is een dagelijkse avonturenserie over jongeren die in dierentuin werken. Het is de eerste kinderserie van Nederlandse makelij. Daarmee heeft ZOOP leuke prijzen gewonnen. ZOOP is niet bang voor concurrentie. Zo komen er nog meer leuke kinderprogramma's en dat is een goede ontwikkeling. Als je de series met elkaar vergelijkt, is bijvoorbeeld HotNews heel waarheidsgetrouw en is ZOOP meer sprookjesachtig.

2. Hoe zou u de onderwerpen in het programma omschrijven? Welke criteria hanteert de redactie bij de selectie van onderwerpen?

In ZOOP kan van alles aan de orde komen. De onderwerpen worden onder meer gekozen nadat er gesproken is met verzorgers in dierentuinen. Op basis van dierenverhalen borduren ze verder op de verhaallijn. Soms fantaseert de respondent ook een eind weg, in ZOOP mag het af en toe zweven, is dit waar of niet?! Als er al sprake is van actualiteit, dan is dat niet in de zin van politieke kwesties. De actualiteit zie je terug in de problemen waar de personages tegenaan lopen.

3. Op welke manier heeft uw programma de afgelopen jaren aandacht besteed aan de multiculturele samenleving? **(Indien er geen aandacht besteed is aan de multiculturele samenleving, waarom niet? Is het programma van plan dit in de toekomst wel te gaan doen?)** Kunt u voorbeelden geven van geslaagde en minder geslaagde uitzendingen? Waarom was dat zo?

In de serie speelt de multiculturele samenleving geen rol. Er zit wel een Marokkaanse jongen in de serie. In de serie heet hij Moes, afgeleid van Mustafa. ZOOP wil het juist niet hebben over iemands achtergrond, iedereen is hetzelfde, een mens en heeft universele problemen: je wilt presteren, je hebt ambities, populair zijn. Achtergrond van Moes mag geen rol spelen, dus op andere manier diepte aanbrengen. Hij komt dus ook problemen tegen, maar die problemen kan ieder ander tegenkomen. Keuze Marokkaanse jongen wel bewust, ze wilde ook graag Surinaamse acteurs. Je bent bij de casting echter wel afhankelijk van de kwaliteit van acteurs. Lange tijd was talent bij castingbureaus erg blank, wordt iets beter.

4. Was er een aanleiding voor die uitzending(en)?

Niet van toepassing.

5. Hoe zou u de invalshoek willen omschrijven die daarbij is gehanteerd?

Nickelodeon is van Amerikaanse makelij. Zij hebben een soort "bijbel" opgesteld waarin staat wat er wel en vooral niet mag. Thema's als politiek, geweld, sex en godsdienst mogen geen issue zijn en ouders moeten ten alle tijden een veilige plek zijn. Scheldwoorden (zelfs "shit") worden gecensureerd. De respondent geeft daarbij het volgende voorbeeld: na het tonen van een dvd van ZOOP in een Amerikaans gezin, vraagt de respondent of het misschien te spannend was. Dat bleek voor de moeder het probleem niet te zijn, maar het feit dat er gezoend werd, vormde wel een probleem! Nickelodeon Nederland heeft de "bijbel" iets aangepast aan de Nederlandse waarden en normen die in de maatschappij heersen. Uitgangspunt is echter wel dat ouders hun kinderen met een gerust hart naar ZOOP kunnen laten kijken.

6. Welke bronnen zijn geraadpleegd tijdens het voorbereiden van die uitzending(en)?

De bronnen zijn de tekstschrijvers zelf, daarbij maken ze gebruik van verhalen uit de dierentuin, maar ook dingen die ze op straat tegenkomen.

7. Zijn er specifieke problemen bij de productie van items/programma's over onderwerpen die te maken hebben met de multiculturele samenleving? In welk opzicht? *Denk aan gebrek aan kennis van, of contacten met, migranten binnen de redactie, 'gevoeligheid' sommige onderwerpen.*

Aangezien er niet specifiek aandacht besteed wordt aan de multiculturele samenleving zijn er geen problemen. Zoals uit vraag 5 ook al duidelijk werd, mag ZOOP hier ook geen aandacht aan besteden. Het productieteam van ZOOP is van alles wat. Iedereen mag solliciteren, ongeacht waar je vandaan komt.

8. Heeft u binnen uw redactie bepaalde richtlijnen opgesteld ten aanzien van de verbeelding van de multiculturele samenleving (al dan niet noemen etniciteit, voorkomen racistische uitspraken)? Waarom wel/niet?

ZOOP wil het juist niet hebben over iemands achtergrond, iedereen is hetzelfde, namelijk een mens en heeft universele problemen. Dat is het belangrijkste, achtergrond mag geen verschil maken.

9. Heeft u (internationale) kinderprogramma's die ter inspiratie dienden of die u erg sterk vindt in het verbeelden van culturele diversiteit? Kunt u toelichten waarom?

De respondent vindt dat Nederland 3 daar erg goed in is. Deze zender gaat juist wel op actualiteit in. Daar snijden ze wel problemen aan, zoals mishandeling, discriminatie. ZOOP is vooral bedoeld als entertainment. Beide zijn nodig. ZOOP is ideale wereld, dat Moes Marokkaans is, nou én? Ook al zou ZOOP naar een publieke zender gaan, dan zou ze nog de voorkeur geven aan het niet problematiseren van etniciteit. Ze geeft de voorkeur aan het creëren van een ideale wereld. Eigenlijk gebeurt dit ook in de realiteit, want vriendjes op school hebben het onderling ook niet over verschil in kleur of achtergrond.

10. Denkt u dat het in kinderprogramma's makkelijker is om de problematiek rondom de multiculturele samenleving aan te snijden? Waarom wel/niet?

Volwassenen verwachten dat je problematiek aansnijdt, zijn politiek correct bezig, dat maakt het saai. Volwassenen willen het graag. Voor jeugd is het anders, die krijgen dan ontzettend confronterende vragen van hun leeftijdgenoten. Je zou dan meer controversieel moeten zijn, soms mag er best een foute vraag gesteld worden, kijken wat dat voor meningen oproept, provoceren om het provoceren. Bij de doelgroep zelf (etnische anderen) zie je vaak grote zelfspot, maar als buitenstaander durf je dat niet over die groep te zeggen. Dat zou je ook moet laten zien, dat bijvoorbeeld Marokkanen onderling op een heel andere manier met elkaar omgaan dan wij. Je moet alle kanten laten zien, maar wel op een grappige en speelse manier. Je mag daarin best fouten maken.

11. Welke doelgroep heeft u voor ogen wanneer u het programma maakt?

De doelgroep bestaat uit 6-12 jarigen. Voor beide uitersten zitten er acteurs in waar de kinderen zich mee kunnen identificeren. 6-jarigen richten zich op de sprookjesachtige personages en de 12-jarige op de meer normale personages.

12. Houdt u er rekening mee dat kinderen informatie in de media voor waar aannemen en dat uw programma's hun beeld van de multiculturele samenleving zou kunnen beïnvloeden?

Kinderen, vooral de kleintjes, geloven in de sprookjeswereld, gaan op in de fantasie. Zien televisie als de werkelijkheid. De oudere kinderen identificeren zich met de wat waarheidsgetrouwere personages.

13. Bent u ervan bewust dat ook kinderen van etnische komaf naar uw programma kijken en houdt u daar rekening mee?

Er wordt niet bewust rekening meegehouden, maar voor alle kinderen van alle achtergronden zitten er acteurs in waar ze zich mee kunnen identificeren.

14. In hoeverre denkt u dat de omroep die het programma uitzendt, van invloed is op de inhoud van het programma?

Bij de Publieke Omroep is het soms té politiek correct. Commercieel is niet alleen maar oppervlakkig of karikaturaal, zoals critici vaak zeggen. ZOOP had er dan ook grote moeite mee dat in de recensies van de film "ZOOP in Afrika" werd gesproken over een oppervlakkig etnisch cliché. Dit omdat er een exotische stam in de film zit, die zichzelf in een kookpot stoppen. De film was juist niet bedoeld als cliché, de exotische stam nam zichzelf op de hak. De humor werd niet gezien, het leek wel of de recensenten vooraf al hadden vastgesteld dat het oppervlakkig was en zochten naar een voorbeeld om het te bewijzen. Ze hebben niet goed gekeken, maar hadden meteen hun oordeel klaar.

Bij de Publieke Omroep is er vaak wel meer tijd om onderwerpen goed uit te werken, daar ontbreekt het bij de commerciële nog wel eens aan. Tijdsdruk is erg hoog, waardoor niet alles perfect gemaakt kan worden.

15. Bent u bekend met de aanbevelingen voor journalisten/programmamakers met betrekking tot berichtgeving over etnische minderheden van de werkgroep Migranten en Media van de NVJ? Past u ze toe? Denkt u dat dergelijke aanbevelingen zinvol zijn?

Niet bekend met NVJ, maar wel geïnteresseerd.

16. Wat worden volgens u belangrijke issues met betrekking tot de multiculturele samenleving en de positie van migranten in Nederland? Op welke manier zou u hier aandacht aan willen besteden?

Ideaal zou zijn dat alles met elkaar kan samenleven zonder dat er op verschillen wordt gewezen.

17. Ervaart u druk van het mediabeleid van OC&W als het gaat om culturele diversiteit?

Niet van toepassing op commerciële zender, maar zoals gezegd wordt er vanuit Nickelodeon zelf al bepaald wat er wel niet kan.